

NL-HtSA Archiefnummer 1100 Collectie transcripties en regesten

2.2 Costumen 1607

Inventarisnummer 120

Transcripties
Regesten

S.J.M.M. Ketelaars
Rosmalen
2022

Stads Archief 's-Hertogenbosch, OSA 120.
(Oud nummer A 578).

Costumen van 's-Hertogenbosch.
Ingezien 2 oktober 2015.

Dit boek bevat ook een afschrift van het triniteitsprivilege uit 1329.

Taeffele des inhouts van desen boecke.

In de ijersten de costumen usantien ende stijl van procederen der stadt van sHartogenbossche ende verdeijlt bij cap[ite]llen hier nae volgende.

Van offitie, jurisdictie ende administratie van justitie sie 1 verso.

Item opt verleenen van beschrijfbrieven sie II.

Item van criminele saecken ende civiele bruecken sie VI verso.

Item van de leenrechten sie XI verso.

Item van de arrestamenten sie XII

Item van vrede te geven sie XIII verso.

Item van poirters ende heure vrijheijt sie XV

Item van t recht van der tochten ende reparatie die eenen tochtener sculdich is te doen sie XVII

Item van erffscejdingen servituijten ende rechten den paelnnen[den] aengaende sie XX verso.

Item van renten cijnsen ende erffpachten sie XXVIII

Item van naerderscappe sie XXX.

Item van consignatie van penningen XXXIII.

Item van contracten, voorwaerden ende borchttochten sie XXXIII.

Item van huijringe sie XXXIX

Item vanden rechten de gehouwelicke luijden aengaende sie XLI verso.

Item van testamenten sie XLII verso.

Item van versterffenisse ende successie sie XLIII.

Item van onbejaerde kijnderen ende momborije sie XLIX verso.

Item van bastarde kijnderen sie LIII verso.

Item hoe men op de goeden van eenen debiteur behoort te procederen sie LIII.

Item hoe men bij signet ende ingebot procedeert die LVII.

Item van de hantlichtinge sie LXI verso.

Item van opwinninge ende waerscappe sie LX??

Item van prescriptie ende verloop van tijde sie LX???

Item van cessie te doen sie L????

Item het privilegiën deser stadt dat ????

Item de raminge tussen dese stadt ende haerder meijerije gemaect sie ???

f. 0 verso.

Anno milles. sexcent. sext
C OSS

Magistro Davide Everswijn
Magistro Jacobo a Balen
Godefrido ab Engelandt
Magistro Theodorico a Vechel
Magistro Gerardo vanden Berge
Lamberto Lemmens
Magistro Petro a Ghestel
Magistro Bartholomeo Loeff
Johanne Bardoul.

f. 1r

Alsoe henne doorluchtichste hoocheden die Eertshertogen bij besloetene brieven van den Lande van Brabant in dato den lesten julij ende veertiensten Octobris sestien hondert ende sess, geordonneert ende bevolen hadden den hoochscouteth schepenen ende raedt der stadt van sHartogenbossche over te seijnden alsulcke costuijmen off landrechten als die voors stadt waer hebbende ende gebruijckende oft voor costuijmen houdende, welcke voors brieven inde vergaedinge der drije leden der voors stadt gelesen ende hen voorgehouden sijnde, hadden deselve drije leden gecommiteert commissarissen in notabilen getalle omme achtervolgende die voors ordonnantien ende bevelen hen te informeren, zoe vuijt die previlegiën, ordonnantien, statuijten costuijmen, usantien ende hercomen bij onse Genadichste heeren ende princen hertogen ende hertoghinnen van Brabant, der voors stadt verleent ende geconfirmeert, als vuijten ouden registeren, depositien ende gethuijgenissen, bij maniere van turbe, over vele jaeren daerop geproduceert, ende in geschrifte achtergelaeten, hoe ende in welcker manieren die tot noch toe hergebracht, achter volcht ende geobserveert sijn geweest, ende van alles aenden voorscreven drije leden te doen rappoirt, ende dijen volgende de commissarissen de previlegien, ordonnantiën, statuten, costumen, usantien, hercommen, registren, depositien, ende getuijchenissen voorscreven, all jerstt gevisiteert, ende tgene die voorscreven stadt voor costume oft landrechte is houdende ende gebruijckende, daer wt bij-ordre in geschrifte gestelt hebbende, daeraff aenden drije leden hadden gedaen rappoirt, soo eest dat die hoochscouthet, schepenen ende raedt der stadt

f. 1v

van sHartogenbossche, daerop al jerst rijpelijk geleth ende bevonden tgene bij rappoirt der voors commissarissen is overgebracht, altijs binnen der voorscreven stadt, voor costuijmen ende landrecht te sijn geuseert ende geobserveert, hebben geresolveert, in conformiteit vande voorscreven brieven

ende ordonnantiën aenden Raide van Brabant overgesonden te wordden die costuijmen ende landrechten der selver stadt gelijck die hier naer sijn volgende.

Costumen, Usantien ende
stijl van procederen der
stadt van sHertogenbossche.

In den jersten van offitie, juris
dictie ende administratie van justitie.

I. Binnen die voorscreven stadt sijn twee officien - waeraff djerste is d'officie vanden hoogen scouteth den welcken sijn gecommitteert te corrigeren criminele saecken, die geperpetreert wordden inder stadt voorscreven ende haerder meijerijen.

II. Ende d'andere is d'officie vanden leegen scouteth, den welcken bevolen is kennisse te nemen van allen civielen

f. 2r.

saecken die gebeuren binnen der stadt voorscreven, ende haere vrijdomme.

III. Welcke twee officien nu ter tijt bedient worden bij eenen Officier.

IIII. Item anno XV° vijffentwintich is bij onsen heere den keijsere geordinneert, te wesen inder voorscreven stadt negen scepenen, die de prince naervolgende den previlegien deser stadt, alle jaer binnen der octaven van bamisse behoort te vernieuwen, continuerende, ende daeraen laetende twee van[den] ouden scepenen, ende soo verre die prince den voors tijt laet voorbij gaen, sonder die scepenen te vernieuwen, soo moegen die oude scepenen, naervolgende seeckere privilegiën, van dato achtien daegen in meerte, int jaer ons heeren duijsent driehondert seven ende tachtentich, nae costume s'hoeffs van Camerijck, ende usantien andere nijeuwe scepenen stellen, so sulcx in voorleden jaeren gesciet is.

V. Den welcken negen scepenen bevolen is de adminnistratie vanden justitie in criminele ende civiele saecken, binnen der voors stadt ende vrijdomme.

Van desen naevolgenden punten
mogen partijen wonende binnen der voors stadt,
ende haere meijerije, hen aenden voors stadt beclagen,
waerop deze stadt gewoon[en] is te verleenen
haere beschrijffbrieven.

I. Item moegen die voorscreven scepenen ten versuecke

f. 2v

van partijen kennisse nemen aengaende hueren poirteren ende poirterssen.

II. Insgelijcx van allen goeden den poirteren ende poirterssen voorscreven toebehoorende.

III. Insgelijcx van goeden vercregen onder getuijchenisse van scepenen brieven dese stadt.

IIII. Op weijgeringe van justitie.

V. Van ijemonts inder beden te excessive off te hoochgeseth te sijne.

VI. Te verleenen compulsorie brieven om getuijgen te hooren.

VII. Te moegen verleenen brieven van jurissubsidio op d'officieren der vassallen inder voorscreven meijerijen geseten, om die gewesen vonnissen ter executie gestelt te wordden.

VIII. Van miserabile personen als van weduwen, weesen, ende andere arme mensschen om deselve tot corter expeditie te helpen.

IX. Van contumacien op de dorpen in desen meijerije tegen

f. 3r.

partijen geobtineert, om deselve wederomme in recht ontfangen te wordden als blijktt van onwetentheijt, mits betaelende die costen van retardatien.

X. Insgelijcx naervolgende seeckere privilegien ende oude hercommen, appelleren partijen van alle vonnissen bijde scepenen inde meijerije der voorscreven stadt gegeven, aen[den] wethouderen deser stadt, als hen immediaet overhooff, mitsgaeders oock alle schepenen oft gericht's bancken inde meijerije haelen henne hooffvaert, off hooffvonnis aende wethouderen van sHartogenbossche.

XI. Omme alle welcke beschrijffbrieven, ende tgene daeraff dependeert t'obtineren, wordt bijden supplianten aenden wethouderen deser stadt gepresenteert supplicatie oft requeste ende daer inne geconcludeert naer gelegentheijt der saecke ende dijen volgende, bij apostille opde voorscreven requeste verleendt, geexpedieert, ende doer den ingebieder der voorscreven stadt gepresenteert, besloten beschrijffbrie[ve]n der voorscreven stadt, omme de voorscreven requeste gesien, die conclusie ende versuecke derzelve nae te gaen - ende te voldoen, ten waere zij hadden redenen, hen ter contrarien moverende, die sij gehouden sijn, ten geprefigeerden daegen, int buijten genecht, bij hen off ijemanden daer toe volmechticht te commen allegeren, tot welcken geprefigeerden daege, d'impetrant de saecke, int voors buijten genecht ter

f. 3v.

rollen doet presenteren, ende concludeert gelijk in de voorscreven requeste, ende brieven daerop verleent, ende anderssins tot provisie ende surc...., ende ingevalle van continuatie, oft niet comparitie der bescrevene obtineert vonnisse ende adjudicatie van sijne conclusie, onder blijckinge vande presentatie der brieven, ende zoo verre die bescrevene hen daertegens partije maecken off opponeren, wordt inder saecken voorts geprocedeert ende die geïnstrueert ten diffinitiven naer behooren.

XII. Item in civiele saecken off processen als een veerwerder hem wil behelpen met exceptien peremptoir hoedanich die oock sijn, wordden deselve geproponeert, bij oft in plaetse van litis contestatie, ende wordt geconcludeert tot allen finen van nijet ontfanckelijcheijt, absolutie etc.

XIII. Item wanneer in materie reële, off actie hypothecaire ijemant, tzij proprietaris off andere geïnteresseerde bij vonnisse der schepenen voer den ingeboden ofte gedaechde interventeur wordt geadmitteert, blijft d'ingebodene oft gedaechde effens wel inden processe, ende ingevalle die saecke soo is gedisponeert, wordt deselve gecondemneert int principael, ende d'interventeur inde costen.

XIIII. Item die saecken voor wethouderen deser stadt

f. 4r.

in recht geintenteert, daer inne gedient is van aensprake, en surranneren nijet, noch en loopen desert, maer inde selve saecke machmen weder ex retroactis procederen, mitz partije tegens sekere dienenden dage inthimerende, ende den staet van den saecke designerende, dwelck oock geuseert wordt, soo in materie van contradictie van gewesen vonnissen der wethouderen der voorscreven stadt, als in materie van appellatien van vonnissen, daeraff aen[den] schepenen der selver stadt is geappelleert, naerdijen respectie van contradictie ende grieven is gedient, hoe wel daer egeen litiscontestatie en is gevolcht.

XV. Item wordt die justitie voorts in allen saecken soo crimineel als civiel, binnen der voorscreven stadt beleijdt, naervolgende der nijeuwe ordonnantie onsheer en des keijzers opde administratie van justitien, den tweeden dach in junio int jaer XV^c ende dertich gemaect, ende de reformatie van henne hoocheden zoo aengaende de proceduren opte ordinarise rolle, als ten communicatoiren bedingt, den XX^{en} Novembris anno XV^c negen ende tnegentich verleendt.

XVI. Item die scouteth is sculdich allen gevangen, indijent zijt versoecken, binnen drie daegen te rechte te stellen, ende hen voor schepenen aenspraecke te doen, daertegens die gevangene binnen anderen drie dagen is sculdich te antwoorden, ende indijen die schepenen dan bevinden dat die saecke

f.4v.

den lijve nijet aen en gaet, zoo mogen zij ordonneren, dat die gevangen, vander gevanckennisse sall sijn gerelaxeert, stellende cautie van te voldoende dat die scouteth met recht op hem sall mogen winnen.

XVII. Die scouteth mag tegens zijnen gevangen zijne conclusie deijlen, ende concluderen tot verbeurte vanden lijve, oft tot civile beteringe, off anderssins den gevangen gecorrigeert te worden, naer gelegentheijt vand[en] saecken.

XVIII. Die scouteth en mach nijemanden pijnen ofte ter bancken brengen, sonder consent ende bijwesen van schepenen.

XIX. Die scouteth en mach egeene misdadigen ofte schuldenaeren geleijde geven, zonder consent vanden genen die hij sculdich is, offe misdaen heeft.

XX. Item als jemandt clachte doet van dootslaegen aenden scouteth, in presentien van schepenen, ende zijn clachte nijet bij en brengt, die ghilt den heere twintich

ponden paijments, en[de] der partijen tien pon[den] paijmants.

XXI. Item als jemandt gevangen wordt, is die scouteth

f. 5r.

sculdich bij sijnen gesworen[en] clercq te doen maecken inventaris van allet gene dat over den gevangen bevonden wordt, ende dat tot proffijjt van den genen diemen bevindt daer toe gerecht te zijne, ende off dezelve gevangen geexecuteert wordden egeen andere goeden meer achterlaetende, soo hebben die cre-diteurs preferentie voor den officier.

XXII. Item dat egeen officiers off heur dienaers en moegen ghaen inne eenige huijsen binnen deser stadt staen[de] waer van die doore, ende tvensteren naeste der dueren gesloten is, omme eenige misdadigen te suecken, ofte eenighe executie daer inne te doene, dan bij consent ende tegenwoordicheijt van den meestendeel van den schepenen.

XXIII. Item mobile panden die metten heere vercoft wordden, die blijven vercoft, ten waere dat de gene die alsulcke panden toebehooren, dezelve binnen dijen dach woude lossen, mits betaelende tgene daer voor t'pandt oft panden vercoft sijn, mette behoorlijcke costen van recht, ter saecken van dijen gedaen is.

{In margine sinistra:} Wordt goet bevonden dat in plaetsse van eenen dach, den loss soude moegen gescieden in drije daegen.

XXIIII. Item dat egeene schepenen, secretarissen, oft griffiere eenige advijsen en moegen geven inden processen voir schepenen hangenden, noch parthijen

f. 5v.

raden van tghene sij te doen hebben, ende inne dijen die schepenen eenige advijsen voor t'beginsel vanden processe gegeven hadde, soo sijn sij sculdich hen te absenteren alsmen die sall visiteren.

XXV. Item dat egeen ambachten eenige ordonnantiën stautijten, oft kueren en moegen maecken, dan met consent vanden scouteth, inden naeme vanden prinche, ende der drije leden deser stadt.

XXVI. Item dat nijemant d'officie van procureurschap bedienen en mach, sonder consent van der weth[ouderen].

XXVII. Item obligatien inhoudende die clause brenger des brieffs, dat die helder der zelve, die schult sal moegen heijsschen.

XXVIII. Item dat die pachters van den ouden cleederen ende ouden huijsraet, die in eenige sterffhuijsen oft anderssins eenige haeffelijcke goeden bij oproepen vercoopen, moeten innestaen (onder den proffijjte daer toe staende) voor die penningen daer voor dezelve gueden vercocht wordden, ende daer voor

f. 6r.

stellen sufficiente borghe.

XXIX. Item alle vreempt goet dat men nijet en weet wijen dattet toebehoort, volcht den heere, naer die behoerlijcke publicatien daer van gedaen.

XXX. Die eenich vreempt goet vijndt is sculdich tzelve terstont den scouteth te vercundighen, die tzelve goet bewaeren moet veertich daegen, ende doen cundighen drie sonnedagen geboden, binnen der prochie daert gevonden is, dat alle de gene die hen recht vermeten totten selven goeden, te kennen geven binnen die voorscreven veertich daegen, oft dat zij anders - daer van sullen sijn versteecken. Ende nade veertich daegen voorscreven, vercoopt die scouteth oopenbaerlijck ten hoogsten alsulcke gueden, in presentie van schepen[en].

XXXI. Ende die binnen die veertich daegen zijn recht te kennen - geeft, ende tzelve can bethoonen, die moet het selve goet volghen, mits betaelende die costen daeromme gedaen.

XXXII. Die eenich vreemt goet vijndt, ende tzelve behoudt sonder

f. 6v.

te vercundighen, wordt daeraff gecorrigeert arbitralicken nae goetduncken vanden schepenen.

Van criminele saecken ende
civiele bruecken.

I. Den dieff verdient die galge, ten waere dat die wethouderen, om die cleijnicheijt der dieverije ordineerden dat hij met minder correctie[en] behoorden te gestaen.

II. Die zijn gestolen goet bevindt, willende tzelve sijn maecken, is sculdich tzelve te kennen te geven den scouteth ende twee schepenen, die terstont zulcken goet voer oegen - doe brengen, ende indijen hij bethoonen can t'goet zijn - toebehoort te hebben, ende ten heijligen affirmeert, tzelve hem gestolen, oft tegen sijnen danck affhendich - gemaect te sijn, soo behoort tgoet hem te volgen ende gerestitueert worden vrij ende loss, sonder ijert daer voor te betalen, nijettegenstaen[de] dat op een vrij mert, off bij eenen alden cleercoper gecocht waer, off bij scouteth, in sheeren naem aenveerd.

{In margine sinistra:}

N....

Dat hier nae sie XCII staet augmentatie der civiele keuren ende bruecken gesciet wt crachte van seeckere acte van den Raide van Brabant.

f. 7r.

III. Die eenen dieff met sijn goet bevijndt, mach den dieff sijn goet wederomme nemen, oft inne dijen die dieff tgoet van hem werpt, sal tzelve wederomme aenveerden.

IIII. Die eenen anderen met lelijcke iniurieuse woorden iniurieert staet tot arbitrale correctie van den schepenen.

V. Die eenen anderen dreijcht omme lijff oft lith te crencken

staet ter correctie vanden schepenen.

VI. Van eenen vuijsten slach eenen stuijver drije oirt.

VII. Van een messe off andere geslepen wapen te trecken, omme eenen anderen te invaderen vijfftien stuijvers drije oorth.

VIII. Een en anderen slaen sonder quetsen met eendere geswaerder hant, te wetene met steen oft hout, oft dergel[ic], off ijemanden daermede te werpen, vijfftien stuijvers drije oirt.

IX. Een en anderen met gelijkcker geswaerder hant te quetsen, een ende twintich stuijvers.

f. 7v.

X. Een bloedighe oft bendighe wonde drije Carolus gul[den] - ende tien stuijvers.

XI. Van elcke proceduere van erfftale, soo verre egeen scepen[en] brieven ter waerheijt gelesen en worden, geeftmen vijfftien stuijvers drije oirt.

XII. Item wanneer een vonnisse der schepenen wordt gecontradiceert, soo is de gene die in materie van contradictie met vonnisse inde costen wordt gecondemneert sculdich te betaelen den peen van thien ponden paijments - aenden heeren, ende elck schepen een gelijkcke pont paijments, ende ingevalle die costen tusschen partijen ten beijden zijden worden gecompenseert, sijn dezelve partijen gehouden den voorscreven peen[e], elck halff ende halff te voldoene maer soo verre de ghene contradictie off wedersprekinge gedaen hebbende post litem, ende als die wederpartije sijn vonnisse voor schepenen gesustineert hadde, accordeerde, is alsdan die contradicteur gehouden den voors peene te betaelen.

XIII. Soo wie een en anderen lemt sonder ooghe, hant, voet, oir, off noese te nemen, verbeurt boven beternisse

f. 8r.

van partijen arbitralijck gecorrigeert te worddene nae gelegentheit vander saecken.

XIIII. Dat ijemandt aen sijn lichaeme, off eenige leden van dijen worde gequest, ende men nijet seeckerlijcken en can weten oft die gequeste daermede is verlemt oft gemenckt, off dat maer een simpel quetsure sonder lemnisse worde gehouden, dat alsdan alsulck feijt ofte quetsure behoort bejaert ende bedacht te sijn, ten eijnde datmen t'eijnden siaers soude moegen weten, off maer simpel quetsure soude sijn oft nijet.

XV. Dat van alle criminele saecken als van dootslaegen, foortsen, geweld, quade eeden, lemttenissen ende alle andere saecken daer toe criminele off arbitrale correctie is staende, die vallen ende gescieden, soo binnen der meijerije onder die groote Roede als binnen deser stadt, die kennisse der zelve alleen competeert, ende staet ter correctien vanden hoogen scouteth deser stadt, ende nijet ter correctie van andere leege officiers.

XVI. Soe wie eenen anderen beneempt ooghe, hant, voet, oir oft

f. 8v.

nase, verbeurt gelijcke lith, achtervolgende den previlegien.

XVII. Daer men onder ijemanden bevijndt eenige onrechte mate oft gewichte die verbeurt, volgende die privilegien, drie ponden paijments.

{In margine sinistra:}

Verdunct den peen
te cleijn te wesen.

XVIII. Die ijemants anders hoenderen, gansen, duijven, enden, ende dijergelijcke gevogelt vinck, schoete, off affhendich - maecte, oft ijemants wassende boomen affhoudende weer, thuijnen, oft heijmselen braecke, off jemants vruchten, oft wassende crunen name, oft affhendich maeckten, sal sculdich sijn den proprietaris daeraff te contenteren ende voorts arbitralijcken gecorrigeert wordden naer gelegentheijt vander saecken, ten goetduncken der heeren schepenen.

XIX. Die eenigen willigen poeter, oft appel, oft ooftboome affhelt, verbeurt boven behoorlicke restitutie arbitralicken gecorrigeert te wordden.

XX. Die eenen eijcken heester affhelt verbuert boven behoorli[cken]

f. 9r.

restitutie, arbitralicken gecorrigeert te worden, ter discretien vanden heeren schepenen als voor.

XXI. Item boven die boeten hier voer verclaert soo moegen schepenen ten versuecke vanden scouteth, den misdadigen noch arbitralijcken punieren, indijen het feijt sulcx geschiet waere, datter meerder punitie toebehoorden.

XXII. Item die ijemanden vand[en] weth[ouderen], off inder stadt dienst wesende dreijcheljcken toe spraecke, ter causen van zijn officie, off dienste, off inden rechte eenige onbehoorlijcke woorden sprake, ofte andere ongehoorsaemheijt bedreve, oft tegen vader oft moeder, wordt gecorrigeert arbitralijcken, ter discretien vanden heeren schepenen. Ende toech hij eenige wapenen, omme dezelve te invaderen, soude hem gehouden wordden aen zijn lijff.

XXIII. Item twee partijen die tegen den anderen in rechte staen, en moegen den anderen nijet invaderen, opten peen van arbitralick gestraft te wordden.

XXIIII. Die vuijter stadt van Bossche, ende haere jurisdictie

f. 9v.

vuijtgeseeght wordt, eenen zeeckeren tijt, compt hij daer binnen eer zijnen tijt ommegegaen is, sonder geapprehendeert te wordden, soo wordt sijnen tijt dat hij vuijtgeseeght was, vernijeuwte, ende begint van die tijt voorts, ende moet daernaer soo lange vuijte voorscreven stadt ende heure jurisdictie blijven, als hij vuijtgeseeght was.

XXV. Die eenen die vuijt der voorscreven stadt, ende haere

jurisdictie geseeght weere, huijsden, wordt gecorrigeert arbitralijck.

XXVI. Item die eenen anderen vervolcht, oft wegelaight met eenen gespannen boege, off geladen busse, oft ander wapenen om hem te evelen, sonder schieten, steken, oft slaen, wordt arbitralijck gecorrigeert.

XXVII. Maer die met eenen gespannen boege, oft bussche schoet naer eenen anderen, weder hij raectt off nijet, verbeurt sijn lijff.

XXVIII. Item die op jemants doere oft venstere vuijt eenen gr...en woede sloech, stet, oft staecke

f. 10r.

ende daeraff beclaeght wordde vanden inwoonderen, sal worden gestraft naer exigentie vanden delicte, ter discretien vanden schepenen.

XXIX. Ende indijen hij met fortse ende gewelt daer inne comt ende misdede, soo verbeurt hij sijn lijff.

XXX. Item eest saecke dat ijemant in sijn wooninge wordt aengeveerd, ende hem verwerende, den overdadigen met allen den medeplichteren die met hem daer sijn doot slaet, geeft den heer van elcken dooden vier penningen, ende daer voor is die heer sculdich dijen te beschermen ende tegen die maigen vanden dooden te versuenen, ende hem te maken vasten vrede.

XXXI. Die straeten scheijnt, oft jemanden sijn gelt bij gewelt, oft dreijgementen affneempt off dreijcht ijemants huijs off goet aff te branden, verbeurt sijn lijff sonder verdrach.

XXXII. Die eenen anderen quest moeten meestergelt, ende andere oncosten tot zijne cureringe gedaen, betaelen, ende den gequeste beternisse doen voor sijn smerte,

f. 10v.

ende interesse, ter taxatie van[den] schepenen, ten waere dat bij schepenen anders daer inne versien wordde, nae gelegentheit vander saecke.

XXXIII. Item wanneer meer personen handadich sijn aen eenen dootslach, ende een van hen soene maect metten vrienden vanden dooden, die de zoen competeert, soo wordden daermede inne begrepen alle dandere die mede handadich oft hulpers hebben geweest.

XXXIIII. Item die zoene van eenen dootslach competeert die naeste vrienden vanden dooden, ende worden mans oiren geprefereert voire die vrouwen, ende t'proffijjt van den zoene commende competeert der weduwe vanden doode, soo verre daer eenige weer, ter tochten, ende den kinderen, oft naeste vrienden ten erffrechte, ende soo verre vanden dooden egeen wedue off kinderen en weeren, competeert den naesten erffgenamen.

XXXV. Item als die momboiren van eenige onbejaerde kinderen die zoene geven, soo moegen die voorscreven onbejaerde kijnderen, als sij tot heuren jaeren gecommen sijn, dan die

f. 11r.

zoene van weerden houden believet hen, oft denselven weijgeren, mits restituerende die penningen voor de zoene gegeven.

XXXVI. Item wanneer iemandt in gevancknisse geleijt wordt, voor wat saecke dat zij, mach bij andere inde gevancknisse beswaert worden.

XXXVII. Item die poorters off innegebieders vand[en] gevangen - poorte, moeten goet doen, ende innestaen voor den gevangen, indien dezelve bij heure negligentie ofte schult ontgaen oft ontcomen is.

XXXVIII. Item die notoirlijck nijet en heeft gebrueckt, noch lijff noch lidt, en mach bij den heere inne egeen besloten gevancknisse gehouden worden, soo verre hij genoch geguedt is binnen der jurisdictie van[den] Bossche, ende ingevalle hij nijet genoch geguet en is, gestaet met sufficiente cautie van te rechte te staen en t'gewijsde te voldoen.

XXXIX. Item als een gevangen oft jemandt van sijnen twegen

f. 11v.

versueckt aenden schepenen eenige getuijgen te willen verhooren, omme tot sijnen onscult te commen, soo is die scouteth die sculdich te eijden, ende sijn die schepenen tzelve sculdich te admitteren.

XL. Item alle andere delicten daeraff hier boven geen speciael mentie gemaect en wordt, sullen bij den schepenen wordden gecorrigeert naer gelegentheijt der saecken, ende nae dispositie vanden gemeijnen gescreven rechten.

Vanden leenrechten.

I. Item een ijegelijck is sculdich zijn leen op hem verstorven te verheffen, naervolgende der Cameren recht van - Brabant, soo verre hij daer toe gesummeert wordt.

II. Item die leengoeden machmen voor schepenen van sHertogenbossche transporteren, alieneren, ende met renten, chijnsen, oft andere jaerlicke prestatien belasten, ende overmits gebreck van betalinge der sellver renten oft chijnsen voor scouteth ende schepenen der voors stadt procederen opte bruijckeren, vruchten ende blaedinge der voorscreven goeden, naervolgende sekere privilegie, ordinan[tie], ende statuijt daeraff sijnde, in dato den Xen dach Octobris anno XIIIIC^o ende veertich.

III. Ende aengaende van andere leenrecht, refereren die vander stadt van sHertogenbossche hen totten leenrechten van Brabant, ende andere privilegiën, ordonnantiën, ende charten deser stadt, opden leengoeden verleendt.

Vande arrestementen.

I. Die scouteth ofte dienaers vander justitie en moegen tgoet van eenen poirter binnen der stadt vanden Bossche, oft huere vrijheijt, noch den persoen vanden poirter nijet arresteren voor eenige schulden

f. 12v.

oft actien, ten waer dat tzelve bij vonnisse der scepenen alsoo geordineert weer, oft dat die ghene die d'arrestament begeert, tzelve goet zijn maecken wilde oft seijde daer aen pacht ofte deele te hebben, ten waere oock dat daer merc-kelijcke indicie ende presumptie van fugitijfscap waer, welck arrest nochtans moet gescieden met voorgaende consent vanden wethouderen.

II. Een crediteur vijndende sijn sculdenaeren van buijten binnen der stadt van den Bossche, oft haere vrijheijt (buijten die vrijheden vand[en] mercten der stadt) mach bij den scouteth oft dienaeren vander groender Roeden, off vanden cortten stocken, oft mitsdijen die crediteuren, den scouteth, oft dienaer nijet gereet en hadde, ende beducht waeren, dat hij hem absenteren soude, alleer hij den scouteth, ofte enen dienaer soude kunnen krijgen, soo mach een poirter van den Bossche, inne presentie van twee poirteren der selver stadt, sijnen sculdenaer arresteren, omme hem hier alsoo te rechte te betrecken, den heere altoos gevende sijn recht.

III. Maer die crediteur vijndende sijn schuldenaer gecontraheert hebbende op die vrij weeck mercktdaegen, mach denselven

f. 13r.

schuldenaer wel doen arresteren op die vrij weeckmercktdaegen.

IIII. Item die scouteth oft dienaeren versocht sijnde, omme eenen vrempden man oft sijn goet voor oogen wesende te arresteren ende tzelve nijet doen en wilde, oft nae het arrestament gedaen, den man oft tgoet lieten gaen, oft versteken, sonder den crediteur met goeden bourgen oft anderssins genoeg versien te sijn, die moet responderen, oft betaelen die schult daer voor tbesetsele oft arrestament gedaen is.

V. Item die eenich goet binnen zijne wooninghe oft bewaernisse gesedt oft gearresteert sijnde, ende den last van tzelve te bewarene aenneempt, ende daerenboven ewech laet, oft doet brengen oft versteecken, is sculdich te verantwoorden ende inne te staen, voor die schult, oft actie, daer voor tzelve goet was beseth.

VI. Item een vreempt persoon alhier beseth, moet opder

f. 13v.

gevangen poorte gaen, totter tijt toe hij goede ende sufficiente borghe gestelt sall hebben van hier te rechte te staen, t'recht te verwachten, ende t'gewijsde te voldoen, ten waere dat hij sijn debvoir gedaen hebbende egeen borghe[n] gecrijgen en conste, ende dat die wethouderen considererende die gelegentheijt vander saecken ordonneerden dat hij gestaen soude met cautie juratoir, ende zijnen eede.

VII. Item een vreempt persoon willende eenen anderen vreempden persoon, oft sijn goet alhier doen besetten, oft in recht betrecken, is sculdich terstont voor scouteth ende schepenen borge te stellen, met poirteren deser stadt goet genoch wesende, naer gelegentheijt ende grootheijt vander saecken, voor

allen kosten ende scaden, die der stadt vanden Bossche, heuren poirteren, ende innewoonderen, ter cause vanden voors arreste off rechtvorderinge soude moegen toecomen, welcke borgen sijn sculdich deselve borchtochten te sterken soo dicwils, als zij bij schepenen daer toe versocht sullen - wordden.

VIII. Item twee personen geseten ten platten lande binnen die meijerije deser stadt, in eender vrijheijt oft dorpe wonende, mogen deen den anderen bij arrestamente

f. 14r

binnen deser stadt, als haer hoofstadt, voor schepenen inne rechte betrecken inde jerste instantie.

IX. Maer ten platten lande en mach deen den anderen van eenen dorpe zijnde, nijet arresteren, oft met recht aensprecken in andere bancken dan in haer bancke, ende recht, daer zij tsamen wonende sijn.

X. Dat nijemant valide eens anders penningen oft goeden arresteren oft belasten en mach, ten sij die scouteth oft dienaer jerst sijet blijcken[de] penningen blincken, oft die goeden die souden worden gearresteert, oft ten minsten die schult hoirt bekennen van den ghenen die deselve penningen onder hem heeft oft sculdich is. Ende ingevalle van - arreste oft beslach in anderen manieren gedaen dan voorscreven is, sijn van egeender weerde, met oock alle tghene daer vuuijt ende naegevolcht is.

XI. Item die ghene die eenich arrest heeft doen doen, is gehouden daerop met recht te procederen, ende bijden leegen scouteth daerop doen leggen eenen dach van rechte, ende

f. 14v

tselve ter paijen aff doen vercondigen, mitsgaders den proprietaris der gearresteerte goeden inde meijerije deser stadt wonende, daeraff wittige wete ende inthimatie te doen, ende dijen volgende tzelve ten dienenden dage ter rollen te presenteren, binnen de tijt van zesse weken naer den dach vanden arrest, oft wordt tzelve arrest gehouden voor desert.

Van vrede te geven.

I. Die twist ende geschille heeft tegens eenen - anderen, ende hem beducht van gequest oft geslagen te wordden, doet sijne wederpartije dachvaerden voor scouteth ende schepenen vanden Bossche, ende alsdan wordt bijden heere een vrede gestelt ende geordonneert op - alsulcken peene als hij bevindt naerder gelegentheijt vander saecken te behoorene, tot behoeff vanden heer, ende soo verre die gesommeert is nijet en compareert soo wordt nochtans bijden scouteth ende schepenen sulcken vreden gestelt in sijne absentie, ende den gesommeerden den wete met eenen gesworen dienaer deser stadt gedaen, die sulcx behoort te achtervolgen.

f. 15r

II. Die scouteth oft een poorter in absentie van[den] scouteth siende twee oft meer personen kijvende oft twistende,

mach in absentie vanden scouteth, inne tegenwoordicheijt van twee poorteren, vanden selven persoon, omme meerder quaet te verhueden vrede eijsschen, ende die alsulcken vrede weijgerde te geven eenwerff, anderwerff dordwerff versocht sijnde, verbeurt soo dicwils als hij dat weijgert thien ponden pajments, tot proffijft vanden heere.

III.

Ende soo verre ijemandt soo arm waer, dat hij die voorscreven bruecken nijet en conste betalen, soo sall dezelve arbitralijck gecorrigeert wordden nae gelegentheijt vander saecken.

IIII. Item die den poirter vrede heijsschende iniurieerden - die sal verbueren den voorscreven peen van thien ponden.

Van poirters ende haer vrijheijt.

I. Nijemandt en mach poirter der voors stadt vanden

f. 15v

Bossche wordden, ten sij dat hij twee jaeren te voeren continuelijck sijn wooninge binnen der stadt vast gehouden heeft, mits betalende die gerechticheijt daer toe staende, tot proffijft ons Genadichs heere, ende der stadt.

II. Een geboren poirter vanden Bossche, en mach zijn - poirterije nemmermeer verliesen, hoe lange dat hij vuijt is, maer als hij wederomme compt geniet die privilegien der selver stadt.

III. Een gecoft poirter der stadt vanden Bossche willende genieten sijn poirterije, behoort aldaer te houden zijn domicilien, ende mach vuijter stadt vaceren siaers drije sesse weken, ten waere dat hij buijten der stadt waere inne sheeren dienste, pelegrimagie, oft coopmanscappe, ende alsoo langer dan die voorscreven drije sess[e] weken vuijt waere.

IIII. Item de poorteren der stadt van Shartogenbossche behooren met heuren lijve ende goeden alleen te recht

f.16r

voor schepenen der voors stadt, ende en mach nijemant den poorteren lijve oft heure goeden buijten der voorscreven stadt inde meijerije der selver arresteren oft becommeren, maer soo wie op eenige poorteren oft heure goeden ij et heijsschen oft spreecken wil sulcx moet doen voor scouteth ende schepenen der voorscreven stadt.

V. Item allen die goeden ten platten lande gelegen toebehoorende den poorteren der stadt vanden Bossche, ende vercregen bijden selven voor den jaere XIIII^c tachtentich, sijn ende blijven vrij, sonder metten selven platten lande te gelden inder beden, oft oijck in egeen[en] anderen onraet.

VI. Item alwaert dat eenige poirters goeden binnen die meijerije ten platten lande gelegen toebehoorende den poorteren der voors stadt van[den] Bossche, ende die van outs sijn vrij geweest inde bede metten platten lande te gelden vuijt dijen sij inder stadt commer ende

laste contribuieren, aen eenige onvrij personen eegen poirters sijnde, vercoft waeren, quamen sulcke oude poirters goeden wederomme aen poirters als vrije personen, behooren heure oude vrij! heijt te genijeten.

f.16v

Item ofte enige poorteren, oft gevrijde personen zedert den jaere XIIII^c tachtentich vercregen hadden tegen eenige poorteren oft gevrijde personen, eenige goeden van outs vrij geweest sijnde, blijven deselve goeden vrij, alsoo lange als zij inder gevrijder handt zijn.

VII. Item het is een geboren poirter vanden Bossche die inder stadt sijn sacrament van tdoopsel ontfangen heeft.

VIII. Een poirter der stadt vanden Bossche en mach omme egeenderhande misdaet vuijter stadt oft vrijheijt gevuert wordden, maer sall alleen hebben vonnisse der scepenen vanden Bossche.

IX. Geen poirter vanden Bossche en mach eenen anderen poirter doen arresteren oft inne recht betrecken, omme ennige saken buijten der stadt voors, ten waere dat sulcke persoon fugitiff waer, oft suspect.

f.17r

Van t'recht vander tochten ende reparatie die een tochtanaer sculdich is te doen.

I. Item een tochtanaer oft dochtersse is sculdich die goeden die hij oft zij inne tochten besith, te onderhouden in goeden gereke ende reparatie van wenden ende dake, vast van vensteren ende doere, ende indijen hij ofte zij in gebreke waer, soe soudemen tzelve aen hem oft heur goeden ende erffgenaemen moegen verhaelen.

II. Item indijen die voorscreven goeden behoeffden eenighe nijeuwe reparatien ende grontwerck, soe soude die erffman ofte proprietaris sculdich wesen te leveren opde plaetse allet tstoff gereet gemaect, om int werck te leggen, sonder cost vanden tochtanaer oft dochtersse, ende die dochter oft dochtersse soude moeten betaelen die dachhueren om dwerck te volmaken, ende indijen die dochter oft dochtersse hieraff in gebreecke waere, soo soude die erffman alsulcke goeden moegen aenveerden, mits betalende jaerlijcx den tochtanaer oft dochtersse, oudt wesende boven die vijffthich jaeren t'derdendeel, oft indijen sij beneden onder die vijffthich jaeren out waeren, die helpt van der weerden dat sulcke goeden jaerlijcx in huren oft in pachtinge weerd waeren.

f.17v

III.

Item een tochtanaer oft dochtersse, is sculdich te betaelen allen cheijnsen, pachten, ende lasten vuijten goeden gaende, ende innedijen hij daeraff in gebreke waer ende die liet verlopen drije jaeren deen naeden anderen, soe soude die erffman dezelve goeden moegen aenveerden, betalende die tachterheijden ende oock mits betalende den dochter oft dochtersse het derdendeel oft die helpt

vander weerde, gelijk int voorgaende articule geseeght is.

IIII.

Item een tochtenaer en mach geen opgaende eijcken ende esschenhoudt, noch oock eenige fruijtboomen doen affhouwen, oft uutwerpen, dan well alle doofthoudt, daeronder begrepen sijn opgaende willigen ende gehooffde eijcken willigen, ende andere gelijcke schaerhoudt doen houwen, als die houbaer, oft ten minsten sess jaeren oudt sijn, elck schaerhoudt op zijnen behoerlijcken tijde, ten eijnde die stroucken nijet en bederven.

V.

Item als een tochtenaer afflijvich wordt, nae dat die vruchten vander erven die hij in tochten besith, affgedaen ende inder schueren sijn, soe behooren sulcke vruchten te

f.18r

volgen den erffgenamen vanden tochtenaer soo verre alsulcke goeden ten halven uitgegeven waeren, oft bijden tochtenaer selve gewonnen ende getuelt worden.

VI.

Item een tochtenaer die sijn tocht goeden selver gebruijckt ende getoelt hadde, ende die tochtenaer afflijvich worden, eer die vruchten vanden lande oft inder schueren waeren, behooren evenwel den erffgenaemen vanden tochtenaer te volgen die een helft vande vruchten voor het ploechrecht vander toelingen.

VII.

Item een tochtenaer mach sijn tocht eenen vercoopen, transporteeren, oft opdraegen, diet hem belijft, ten sij saecke dat die erffman oft proprietaris, tzelve voor alsulcken prijse als tzelve vercocht waer, begeerden te hebben, in welcken gevalle die erffman preferentie soude hebben.

VIII.

Item die proprietaris oft erffman van eenighe goeden, huijsen, chijnsen, renthen oft pachten, daer een ander die

f.18v

tocht aen heeft, en mach sijn proprieteijt oft erffelijcheijt nijet vercoopen, versetten, belasten oft becommenen bij wat maniere dat sij, oft daeraff disponeren, ten sij bij consent ende wille vanden tochtenaer, die de tocht inde selve goeden competeert, die ierst voor scepenen behoort die tocht aff te gaen, want tocht ende erffrecht moeten ierst vergaedert wesen eermen die mach becommenen oft vercoopen oft daarvan disponeren.

IX.

Dit wordt verstaen van proprieteijt oft erffrecht die vervalt bij successie van ouders op de kinderen daeraff die lancxtlevende die tocht behoort.

X.

Item wanneer man oft wijff afflijvich wordt, soo blijft die lancxtlevende allen die erffelicke goeden die sij tsamen met vollen rechte beseten hebben, inne tochten besittende, ende daer toe allen die erffhavel[icke]

goeden, als huijsraet, silverwerck, juweelen, tenne-
werck, coperwerck, ijserwerck, bedden, gardijnen,
sargijen, lijnegewaet, houtwerck, ende voorts generalijck
allet gene dat faitsoen heeft (vuijtgenomen die

f.19r

leengoeden, waer inne die lanxtlevende maer halff
tocht en behelt, nae den rechte van Brabant) des soo is die
lanxtlevende gehouden vuijt dijen, ende verbonden te
voldoen ende te betalen alle schulden bij hen tzamen gemackt.

XI.

Ende aengaende die gereede goeden, als gelt, schulden,
beesten, daer onder oock begrepen sijn de ghene diemen
noempt ijsere beesten, te weeten die eenige laeten oft
pachters op hoeven oft winninghen onder gedaen worden
ende op gelt sijn gepriseert, wollen ende lijnen laecken
egeen fatsoen hebbende, noch tot fatsoen gesneden, mach die
lanxtlevende daermede doen sijnen vrijen wille, des moet
hij betalen die costen vander vuijtvaert, ende allen die
schulden vanden sterffhuyse, soo verre daer kijnderen sijn,
is die lanxtlevende verbonden die kinderen tamelicken ende
eerlijcken nae sijnen staet te onderhouden, ende als tijt
ende oirbaer wesen sall, die tot eerlijcken staet te helpen.

XII.

Item is die lanxtlevende van man oft wijff egeen kinderen
hebbende, verbonden ten versueck vanden erffgenamen
borghen te stellen, die tocht goeden wel ende eerlijcken

f.19v

te gebruijcken, ende die goeden in goeder reparatien te
houden, in sulcker vuegen dat die proprietaris daer doore
in sijnen goeden nijet vercost en worde.

XIII.

Item indijen die man ende wijff doen coopmanscappe
oft neringe, dat die lanxtlevende met alsulckene
goeden, daer hij sijn neringe oft coopmanscappe mede
doende was, het sij dat tzelve fatsoen heeft oft nijet,
mach doen sijnen vrijen wille, want tzelve goet gereet
gehouden wordt, vuijtgesceijden de gereetschap oft
instrumenten te wetene vijsel, schaelen, getouwe oft
andere instrumenten, daer iemandt sijn neringe oft
ambacht mede doende is, besith die lanxtlevende inne
tochten.

XIIII.

Dat aengaende successie van erffelijcke goedens, daer inne
eenen anderen die tochte is competerende, die proprietijt ende
erffelicheijt van dijen ab intestato nijet en succedeert noch en
vervalt, dan nae doot ende afflijvicheijt vanden tochtanaer
ende dat d'erffelijcke goeden die welcke alsulcke tochtanaer
in tochten heeft beseten, nae doot ende afflijvicheijt
vanden tochtanaer, ende nae expiratie vander tochten

f.20r

succederen ende erffven op den wettigen naesten erffgenamen
vanden ghenen daeraff die goeden gecommen sijn alsdan in leven wesende.

XV.

Als een man geraect te sterven voor ende eer sijn huijsvrouwe dat die huijsvrouwe nade doot van haeren man, sijnde een tochteresse wel soude moegen affgaen haer tochte, tot behoeff vanden geinstitueerden oft anderen erffgenamen bij testament gesubstitueert, den welcken d'erffrecht waer competerende, oft gemaect is, ende dat alsdan tocht ende erffrecht is vergaedert.

XVI.

Van gelijcken als een vrouwe sterfft, ende den man blijft te lijve.

XVII.

Dat man ende wijff te zaemen geprocreert hebben[de] kindt oft kinderen, ende die man oft vrouwe overleden sijnde, alsulcken man oft vrouwe hem, oft haer gevende in anderen houwelick, daer insgelijcx procreerende kindt oft kinderen, ende staende

f. 20v.

denselven tweeden oft dorden houwelick, diversche schulden maecken, dat die kinderen vanden iersten bedde nijet sculdich en zijn te betaelen oft te helpen draegen die schulden inne den tweeden oft dorden houwelijck gemaect, besondere soo wanneer die kinderen vanden iersten bedde hen nijet en hebben onderwonden, die haeffelijcke oft gereede goedens van hueren overleden vaeder oft moeder, maer dat inne dezelve sculden gehouden sijn die tweede oft derde man oft huijsvrouwe oft haere kinderen, bij den welcken alsulcken schulden gemaect sijn, ende die welck inne heele ofte deele die haeffelijcke goeden vanden afflijvighen aengeveerd hebben.

Van erffscheijdingen, servituijten, ende rechten den paelmeesters aengaende.

I. Als twee parthijen twistich sijn, off questie hebben van eenige mueren oft gronden van erffven, ende sij oft deen van hen begeren oft begeert palinghe oft

f. 21r

scheijdinge gedaen te hebben, behoort tzelve te versuecken aen[den] scouteth ende schepenen, die alsdan consenteren te nemen die vier paellmeesters binnen deser stadt, daer toe bijden schepenen geordineert, omme tzelve te doene, inne tegenwoordicheijt van scouteth oft zijnen stadthoudere endeschepenen, nagaende den brieven ende besceet die partijen daeraff hebben, welcke brieven ende bescheedt gelesen worden.

II. Item als paelmeesters omme erffscheijdinge tusschen partijen te doene, egeen paelsteenen en vijnden, soo behooren sij d'erve te scheijden nade oude metselerije daeromtrent staende, oft nae getuijgenisse van goede luijden, die over lange jaeren daer verkeert hebben, ende dijen achtervolgende daer eenen paelsteen doen setten, ende soo verre men binnen dertich jaeren daernaer anderen paelsteen bevijndt, soo behoort men den nijeuwen paellsteen ewech te doen, ende d'erve te sceijden, nae wtwijsen - vanden ouden paelsteen, maer hadde den nijeuwen paell dertich jaeren ombestoort gestaen, soo soude hij blijven, all worden daernaer eenige oude paelen bevonden.

III. Item wordt alsdan daer eenen pael gestelt, ende bij den

scouteth oft stadthouder op sekere penen geordonneert

f. 21v

ende bevolen dien pael te laeten berustten, sonder daertegen ijert te doen, anders dan met wegen van rechte.

IIII. Item soo verre iemandt hem met sulcker paelinghe bevindt gegraveert, mach binnen siaers daer tegen met recht hem op-poneren.

V. Item gelijnden oft ander heijmselen tusschen erven van twee gebueren binnen deser stadt staende, behooren tot gelijcke costen op die grechte paelen vand[en] twee erven gemaect, ende onderhouden te wordden.

VI. Item daer egeen heijmselen en zijn ende deen van parthije begeerde te heijmen tusschen sijn ende sijns naebueren erven, sullen tot gelijcke costen opde gerechte palen vanden twee erven gemaect wordden het heijmsel tzij gelijndt oft muere, hooch - senen voeten boven die eerde ende ten gelijcken costen onderhouden.

VII. Item boomen staende in gemeijn thuijnen oft heijmsselen

f. 22r

die op sijn rechte paelen staen, oft in gemeijn[en] erve[n], zijn gemeijn sonder aenscouwen te nemen wie die geplant heeft.

VIII. Item die een huijs oft muer staende aen sijn gebueren erve doet affbreecken, is sculdich inde plaetsse van dien tot zijnen coste een muer oft gelijndt te setten, ter hoochden als voor, ende indijen hij tzelve doet setten op de gerechte paelen tusschen hem ende sijn gebuere, soo is die muer oft gelijndt gemeijn, ende moet voortaan tot gemeijnen coste onderhouden worden.

IX. Die een gedeckt gelijnt wil setten tussen sijn ende zijns gebueren erve, is sculdich tzelve soo verre van zijn[en] gebueren erve te setten als den oesdruppe ende aensuten behoeven, want nijemant oesdrup off anckers hooffden, noch aensuten hebben oft setten en mach - buijten sijn erve, sonder consente van zijnen gebueren ende indijen die gebuere consenteerde t'gelijnt op den rechten pael vande twee erven geseth te wordden, soo soude tzelve gemeijn wesen, ende van dan voortane tot gemeijnen costen onderhouden wordden.

X. Die inde plaetsse van eenen gemeijnen gelijnt wil doen maecken een muer, mach die muer maecken op sijn[en] cost, ende nae

f. 22v

dat die muer volmaect is, soo is deselve gemeijn, ende behoort tot gelijcken costen onderhouden te wordden.

XI. Item als een muer staende tusschen twee erven bevonden wordden over beijde die zijden blijnden vensteren, viseur, oft massuir gateren, nooten oft pilaers met der selver muere gemaect, soo wordt sulcke muer geacht ende gehouden voor een gemeijn muere, ten sij dat contrarie blijckt.

XII. Item soo verre in een muer, staende tusschen twee erffven bevonden wordden in deen zijde blijnde vensteren visuir off masier gaten, nooten oft pilaers met der selver muere gemaect, soo wordt sulcke muer geacht ende gehouden

toe te behooren den ghenen aende sijde daer die staen.

XIII. Item nijemant en mach vensteren maecken oft licht scheppen, door, oft in een gemeijne muere.

XIIII. Item nijemandt en mach aen een gemeijn muere ijet doen maecken, daer hij die gemeijne muere soude moegen

f. 23r

verargeren, als ovens omme te backen, privaten, oft dijergelijcke, maer inndijen hij tzelve bijder gemeijnder muere wil doen maecken, moet een muer tusschen beijde maecken, anderhalven steen dick, ende die soo bewaeren dat die gemeijn muer daer egeen letsel aff en hebbe, ende sijn gebeur egeen ongerieve.

XV. Item die een huijs setten wil op een[en] gemeijne muere, daer te voeren egeen gestaen en heeft, is sculdich d'waeter vanden selven huijse op sijn erve te leijden, oft voor ter straeten vuijt, sonder letsel oft scade van sijn gebuer.

XVI. Item een ijegelijck is geoerloeft een gemeijn muer te doen hoogen in lenghde ende dickte, op sijn selffs coste, sonder wederseggen van sijnen gebuer, behoudelijck indijen daer eenige gote leeght op deselve gemeijn muere, dat hij sculdich is tot sijnen coste die goote wel ende loffbaerlijck te doen leggen op die gemeijn muere, ende weder op te maecken ende te repareren allet gene dat bij d'oprijzen vander mueren, oft leggen vand[er] gote gebroecken oft geargert sal wesen, ende van dan voortaan[en] deselve goete wel en[de] deuchdelijcken te onderhouden tot sijnen coste, alsoo datter sijn gebueren -

f. 23v

egeenen scade bij en hebben.

XVII. Item ende indijen die gebuer recht hebbende inder selver gemeijnder mueren, naemaels sijn huijs oock oprijzen ende hoogen wil, soo mach hij met sijnen huijse ende metselrije inder gemeijnder mueren vaeren sonder ijet te geven oft te betaelen, voer thoogen vand[en] voorscreven muer, ende soo verre die gebuere soo hooch timmert met sijnen huijse als als dander, soo behoort men die goete te leggen, oft herleggen op die gemeijne muere, ende van dan voortane die te onderhoudene tot gelijcke coste, ende dan het waeter geleiijdt worden tot heuren gelijcken laste.

XVIII. Item als men op een gemeijn muere een gote wil leggen - daer van te voeren egeen gelegen en heeft, ende die voor ter straeten nijet vuijt en compt, soo behooren die gebueren recht hebbende ind[en] gemeijnder muere dwater van die gote te leijden, halff ende halff.

XIX. Item soo wijen geoerloft is met eenen sleper te commen

f. 24r

op sijn gebueren huijs, is sculdich den sleper alsoe te onderhouden dat sijn gebuer daer bij egeenen scade oft letsel en hebben.

XX. Item twee gebueren toeganck hebbende tot eene heijmelijcke voute onder deerde wezende, sijn sculdich die tot gelijcken coste te onderhouden ende die te doen ruijmen oft reijningen, ende

als die gemeijne voute in goeden reecke staet ende is, -
 soo mach deen van hen beijden inne dijen hem belieft daeraff
 sceijden, sonder deselve meer te gebruijcken, ende van dan voor-
 taene is hij ongehouden van eenige costen daer aen te
 moeten hangen, ofte deselve voute te doen sceijden met eenre
 muere tot zijnen coste, ende van dan voorttaene sall elck
 sijn helpt onderhouden tot sijnen coste.

XXI. Item twee gebueren hebbende eene gemeijne soije tusschen
 hen beijder erve, daer haer beijder waeter inne valt, sijn
 sculdich die te onderhouden met goeden goetsteenen, tot
 gemeijnen coste, ende als die vervuijlt is, tot gelijcken
 coste te doen ruijmen, ten waer dat die vervullinghe
 geheel gecommen waere bij eenen vande gebueren, die deselve
 alsdan soude moeten doen ruijmen, tot sijnen coste, gelijck
 gebuert als men een huijs doet verdecken oft repareren.

f. 24v

XXII. Item door een gemeijne soije en mach nijemandt
 vanden gebueren recht hebbende inder selver soije, ander
 water leijden dan hemels water sonder eenige vuijlnisse
 coecken water, oft dijergelijcke daer door te doen loopen
 buijten consent van sijn gebueren, ten waer dat hij tzelve
 gedaen hadde over de dertich jaeren.

XXIII. Item soo wie eenen anderen consenteert in sijnen muer
 te timmeren, soo is die muer tusschen hen beijden ge-
 meijn, van soo veele hij den anderen geconsenteert heeft
 in sijn muere te timmeren.

XXIIII. Item soo wie buijten zijnder mueren heeft een oesendruppe,
 vuijtgesteecken steenen off ancker hooffden,
 die behoort d'erve toe, soo verre als die druppe, steenen
 off anckerhooffden vuijtsteecken, alsoo dat sijn ge-
 buiren met sijnder oesendruppe, vuijtgesteecken steenen, oft
 anckerhooffden, nijet naerder commen en mach.

XXV. Item nijemant en mach egeen steenen oft

f. 25r

anckerhooffden vuijt steecken, dan in presentie van sijn
 wederpartije, oft den paelmeesters, ende dat naer
 teneur van sijnen besceede.

XXVI. Item eenijegelijcx erve is vrij vanden gront totten hemel toe
 ende eenijegelijck mach timmeren op sijn erve ende gront soo
 hooch ende leech, als denselven gelegen is tot zijnen proffijte,
 ten sij dat blijcke van eenige servituijte, bij scheppenen brieven
 oft aucktentijcque besceedt den rechte genoch sijnde.

XXVII. Item die in sijns selffs eijgen muere staende op eenen
 halven voet nae sijns gebueren erve vensteren heeft
 off doet maecken die is sculdich deselve te doen stofferen met {met drie
 puntjes eronder}
 met ijsere geerden met vaste gelasen sonder opdoen soo verre
 het nederste vand[en] vensteren maer acht voeten vander
 erden en staet, ende soo verre die vensteren
 boven hooger staen, is sculdich die te stofferen met
 ijseren geerden, soo nae bij een staende datmen daer door
 egeen mensschen hoeft gesteken en can, ende
 dat daeromme opdat die een naegebuere vand[en] anderen

bevrijdt sij.

f. 25v

XXVIII. Item nijemandt en mach tegens sijns gebueren muere doen leggen een messie verckenskot, oft dijergelijcke, ofte enige andere onreijnicheijt, daer die muere doer off mede eenichssints gecrenckt oft verargert soude mogen wordden, ende dat hij zijnen gebuer wachte van stanck.

XXIX. Item nijemant en mach aen sijns gebueren muere ijet doen vastmaecken, sonder consent vanden genen die de muere toebehoort.

XXX. Item die metsen wil op zijn, ende bij zijns gebueren erve, mach sijn steijgeringe maecken op sijns gebueren erve, ter minster scaede ende ongerieve dat doenlick is, soo verre hij op zijns selffs erve geen goede plaetsse en heeft om te steijgeren, ende indijen daer ijet gebroecken wordt aen sijns gebueren erve, dat moet hij tot sijnen coste weder doen maecken ende repareren.

XXXI. Item die eenen put wil doen graven op sijn erve, inde

f. 26r

plaetsse van eenre heijmelicheijt, die moet den selven doen graeven seven voeten van sijns gebueren erve metten naesten cant, ende dijen soo beheijmen ende besluyten, omme eerlijcken ende tamelijcken daerop te gaen, ende sijne gebueren van - stancke te verhueden.

XXXII. Item die een heijmeliijcke foute off kelder wil doen maecken opt zijne, die moet een muere beneven sijns gebeurs muere leggen eenen ende eenen halven steen dicke, omme daerop te woelffen, off soo dicke dat sijn gebuer daer bij egeenen stanck en hebbe, ende indijen hij daer een lochtgat tot sijns gebueren erve waert, {het woord "waert" is later toegevoegd} will doen maecken, is sculdich tzelve lochtgat te setten twelff voeten hooch vander eerden, ende soo verre sijn gebueren van te voeren op sijn erve hadde eenen borrenput, soo moet hij sijn faulte soo versien, dat den borrenput van sijnen gebuere daer bij egeenen letssel en hebbe, oft anders, soude sijn faulte weder te nijette moeten doen tot sijnen coste.

XXXIII. Item die sijn erven met eerden wallen wil beheijmen moet tusschen t'hol van den grave ende d'erve van sijnen gebuer ten minsten laeten anderhalven voeten.

f. 26v

XXXIIII. Item nijemant en mach doen maecken aen zijn eijgen muer staende bij sijns gebueren erve, ijet voorder vuytsteeckende oft hangende dan sijn oesendrup.

XXXV. Item dat eenijegelijck maeckende voor sijn huijsen loeijven oft voortdoen sculdich is hem te reguleren naerder ouder gewoonten ende deen nijet voorder dan dander die vuyt te steeckene, sonder die een den anderen daermede te mogen vercortten sijn licht, off vuyt sien te benemen in eeniger manieren.

XXXVI. Item een muere vuyt sijn loot wesende ende hangende over d'erve van sijnen gebuere, moet ingetrocken, ende in sijn loot geseth wordden tot coste vanden ghenen die de

muer toebehoort, oft tot gemeijnen coste, indijen die muere gemeijn is.

XXXVII. Item als iemandts boomen over sijn gebueren erven hangen soo moet hij die doen corten ende ruijmen ten versuecke van zijnen gebuere voor soo veele die over sijn erve hangen.

f. 27r

XXXVIII. Item een ijegelijck is sculdich sijn schouwe soo hooch te maecken, dat sijn gebueren vand[en] rooocke oft anderssins egeen ongerieve en hebbe.

XXXIX. Item eenenijegelijck is sculdich dwaeter vallende van zijnen huijse, offe oesendrup, te leijden op tzijne, sonder letsel oft schaede van sijnen gebuer.

XL. Item int maecken oft repareren van eenen borrenput die gemeijn is voor die gebueren, sijn allen die gebueren die den-selven gebruijcken sculdich te gelden ende te contribueren.

XLI. Item twee gebueren hebbende eenen gemeijnen put, ende dijen gebruijckende, sijn sculdich d'water daeraff comende, elck opt zijn te leijden.

XLII. Item dat nijemant die vuijlicheijt van eenighe beesten

f. 27v

messie, verckenskotten, bruijtte van zeemstouwers oft anderssins ter straeten vuijt off inden stroom leijden - mach, maer behoort die op sijn erve te behouden, dat die gebueren noch stroom daer bij egeenen reuck oft hinder en hebben.

XLIII. Item die landt, beempden, oft erven heeft liggende vander straeten moet eenen wech hebben van die voor liggen, ter minster schaede ende naesten velde, omme daer vuijt ende inne te wegen.

XLIIII. Item nijemandt en mach sijn erve boven den alden gront soo hoogen oft leeghen, dat sijn gebuer daer bij eenich letsele, hinder oft scaede aff crijghe, off heeft.

XLV. Dat die scouteth sijnen stadthouder eene heere hebbende hooge middele ende leege jurisdictie, oft zijnen officier inden naeme van hem, ten versuecke van eenige private

f. 28r

personen met consent vanden schepenen macht heeft eenighe weegen te oepenen, ende ander beletten ende turbatien - iemanden aen zijnen erffenissen off goeden gedaen, aff te doene, bevelende deselve wegen oft turbatien ende beletten van nijeuws nijet te turberen, dan bij wegen van recht, ende dat op zeeckere geldelijcke peenen van thien, tweelff, twintich, oft meer gulden, nae gelegentheijt vander saecken.

XLVI. Item die sijnen waterloop heeft over oft door eens anders erve sculdich is int gat vanden waterloop te doen stellen eenen witten steen met een ijseren tralie, om te behoeden dat daer deur egeen vuijlnisse en gae, ende en mach daerduer egeen zeepsop, pisse, weijxele, off ander vuijlnisse leijden, maer alleen scoon water, oft hemels waeter.

Van renten, chijnsen, ende erffpachten.

I. Item alle chijnsen, renten, ende pachten staende

f. 28v

op eenighe huijsen oft erffenissen, worden gehouden quijtbaer oft onquijtbaer, naer inhoud van brieven daeraff zijnde.

II. Item waert alsoo dat eenige goeden, renten, chijnsen, oft pachten vercoft wordden, omme binnen zeeckeren tijt van jaeren te quijten, ende soo verre den tijt passeert sonder die te lossen, dat tzelve altijt voor erff wordt gehouden.

III. Item alle oude renten, cheijnsen, oft pachten daeraff egeenen loss en wordt bevonden, oft en is blijckende wordden gehouden voor onquijtbaer.

IIII. Item nijemant en mach pachten, chijnsen, oft renten vesten vuijt pachten, chijnsen, oft renten, maer behoort sulcx te doene wt gronden van erven.

V. Item in betaelinghe van renten, chijnsen, oft erffpachten

f. 29r.

gestaet een[en]ijegelijck met gewoonlijcke betalinge, als die gedaen is dertich jaeren geduerende.

VI. Item nijemandt en is sculdich te betaelen eenige chijnsen, renten, oft pachten daeraff over dertich jaeren egeen betaelinghe en is gedaen geweest, hier inne wtgesceijden heerlijcke chijnsen oft renten, waertegen egeen prescriptie en loopt.

VII.

Item nijemandt en is gefundeert voorder achterstellen te heijsschen van erffpachten, chijnsen, oft renten, dan alleen van drije jaeren, hier inne wtgesceijden den tijt partijen in rechte gestaen hebben, ende ten waer dat partijen aengaen[de] den achterstaende pachten, chijnsen, oft renten eenige rekenin[ge] gedaen hadden, oft andere gelouffen, waerop men recht doen sal hier inne #oock# wtgesceijden princen renten, en[de] andere heerlicke chijnsen, mitsgaders oock renten op staten, wt den dorpen oft gemeijnten.

VIII. Bij apostille vanden Lande van Brabant in date

f. 29v

den XI^{en} februarij XVI^c vijff, op sekere requeste, is den schepenen der voors stadt geaccordeert, aengaende den achterstel boven die drije jaeren te moegen doen, soe dezelve vuijtte gelegentheit ende circumstantie vand[en] saecke bevinden sullen te behooren, nijettegenstaende die Raminge, placcaet van reductie, ende andere ordinantiën.

IX. Item als eenige chijnsen, renten, oft erffpachten gequeten wordden, daer ijemant sijn tocht aen heeft, soo is die tochtanaer verbonden deselve penningen bij raedt en[de] advijs vanden proprietaris wederomme aen goede sekere onderpan[den] te beleggen, hem ter tochten, ende den proprietaris ten

erffrechte.

X. Item hoewel eenige gronden van erffve[n] daerop eenighe pachten, renten, oft chijnsen verhiypotheceert zijn gespeent wordden, en is nochtans die renthier nijet sculdich sijn rente te splijten, maer behoort geheelijck betaelt te wordden van eenige vanden gebruijckeren der onderpanden bij hem gemaent, wandt ijemandt gbruijckende inne heel, oft in deel, is gehouden te betalen, oft

f. 30r

handtlichtinge vanden onderpanden te doen, oft anderssins mach de renthier allen die onderpanden met recht vuijtwinnen.

Van naerderschappe.

I.

Int vercoopen van onberuerlijcke goeden tzij leengoeden oft andere valt naerderscappe, waer onder gecomprehendeert wordden erffelijcke oft losspachten, chijnsen, renten, ende opgaende eijcken boomen voor het affhouden.

II.

Item welcke naerderschap behoort te gescieden binnen jaers naeden palmslach, soo wanneer die openbaerlijcken bij voorgaende veijlinghe ende vuijtgange vander bernender kersse vercocht wordden, ende daer egeene veijlinge ende vercoopinge en is gesciet, salmen wel moegen vernaerderen nae den coop voor die veste, ende nae die veste, maer het jaer van[den] naerderscappe sall ierst beginnen naden dach van[den] veste.

f.30v.

III.

Item degene die eenich goet wil met den recht van naer-schappe ontlossen, moet den vercooper naerder van bloede wesen dan de cooper. Ende moet tzelve doen met zijnen blijckende penningen, ende is sculdich ende verbonden ierst ende voor all den cooper wederomme te bieden, ende bij alsoo die cooper weijgert, te stellene onder die scepenen, oft gecommiteerde totter policie deser stadt, oft rentmeesteren der selver stadt allen die penningen die de cooper voor tzelve goet gegeven heeft, te wetene soo wel bijcoop scrijffgelt vander voorwaerde, brieffgelt, ende anderen onraet, Goidtspennincs, als die hooffpenningen, tsamen met allen die slagen ende wederslaegen die daerop geslagen sijn, weder den cooper oft anderen slaeger oft onthooger tzelve goet ontslaegen oft onthoight is, oft nijet, ten waer dat die slaegen waeren gesciet in bedroch van[den] naerderscappe, sonder ij et daer aen te gebreecken, tot dijen moet deselve die de naerderschap doet, den cooper voor schepenen deser stadt geloven scadeloos te houden van allen geloften bijden cooper ter causse van sulcken goeden gedaen, ende deselve geloften te voldoene.

f.31r

IIII.

Item die cooper ende vercooperen sijn sculdich ten versuecke vanden genen die naerderschap doet, op henne eeden te vercleeren

hoe veele den rechtveerdigen coop is geweest, sonder eenich fraude oft bedroch.

V.

Item dat die ghene die naerderschappe presenteert is sculdich tot versueck vanden cooper bij eede te vercleren, dat hij deselve naerderschap doet voor hem selven tot sijnen eijgen proffijt, ende met sijnen eijgenen penningen, sonder bij ijemanden daer toe gerequirreert te sijne.

VI.

Insgelijcx sullen die momboiren van ommundigen kinderen, tot behoeff vanden selven kinderen, met den recht van naerderscappe die onberuerlicke goeden mogen ontlossen metder kijnderen penn[ingen] oft der momboren penn[ingen] ende van gelijkken verbonden wesen als voir bij eede te affirmeren ende hen te expurgeren.

VII.

Item die ghene die eenige onberuerlijcke goeden mede vercoopt oft vest, en mach egeenen loss van

f.31v

naerderscappe doen van sulcken goeden die hij mede vercoopt, oft gevest heeft.

VIII.

Item daer meer personen den vercooper bestaende willen comen tot naerderschap, soo behoort die naerder-schap te volgen die naest bestaet den vercooper nijettegenstaende dat een ander ierst die naerderscappe gepresenteert oft gedaen hadde, maer daer twee even nae, ende in eenen graet den vercooper bestaende begeren te vernairderen, soo volcht die naerderscappe den ghene die ierst sijn nersticheijt gedaen heeft.

IX.

Die uut eenen erve is geldende eenige ontquijtbare erfel[icke] chijnsen, renten, oft pachten, ende deselve lost oft quijt, daer en valt geen naerderschap.

X.

Item in goeden die bijden heer opgewonnen, ende met uutgange der bernender kerssen ten meeste daer

f.32r.

voere biedende, vercoft werden, en valt egeen naerder-schappe.

XI.

Insgelijcx in[den] goeden die bij steden ende gemeijnten kercken, cloosteren, goitshuijsen, oft van eenighe ander doode hande vercoft wordden, en valt egeen naerderscappe.

XII.

Item in mangelinghe oft permutatie van eenighe onberuerlijcke goeden, oft oock transpoorte ende ghiften van goeden, sonder bedroch, soo verre daer egeen gelt gegeven en wordt, oft dat die goeden nijet geestimeert, oft gewerdeert en wordden, en valt egeen naerderscappe ten waer dat ennich goet gemangelt worde op eenighe

chijnsen, renten oft pachten staende te lossen
in welcke gevalle #men# tzelve goet als gewerdeert, soude
moegen vernaerderscappen, mits betaelende daer voore
soo veele als die principaele penningen van[den] voorscreven
renten, chijnsen, ende pachten bedragen, oft anderssins
daer inne doen[de] gelijk die cooper gedaen heeft.

f.32v

XIII.

Item als veele versceijden goeden tsamen voor eenen
prijse ende goitspenn[ing] vercocht ende getransporteert
worden, soo moet die ghene die trecht van naerderschappe
competeert die geheel coopmanschappe vernaerderen,
sonder deselve coopmanschappe te moegen spleijten, die
eenige goeden te willen vernaerderen ende behouden,
ende dandere nijet.

XIIII.

Item inne dijen die eenich goet vernaerdert nijet en
voldoet dat hij sculdich is, ende mits dijen van zijnre
naerderschappe vervalt, soo is die cooper sculdich
die coopmanschappe te voldoen want hij die cooper
blijft.

XV.

Die vruchten van vernaerderde goeden volghen den
ghenen die de naerderschappe gedaen heeft van[den]
tijt dat hij zijne naerderschappe heeft versocht ende
voldaen, mits betaelende die lasten vuijten
selven goeden gaende nae rato van[den] proffijten

f.33r

daeraff ontfangen.

XVI.

Item wes vruchten of proffijten vervallen ende gepercipieert
oft affgemeijnt sijn (hoe wel die noch op den gront liggen)
voorde naerderschappe volgen den cooper, mitz betalende die
jaerlijcke lasten oijck nae rato.

XVII.

Item die eenige gronden van erffven coopt, en mach binnen
jaers die nijet blooten van eenige opgaende eijcken, oft
esschenhoudt ofte enige andere onhoubaer boomen noch tzelve erve
met renten, chijnsen, oft pachten belasten, ende in soo
verre op deselve erve eenige huijsen oft timmeringe staen
en mach die nijet affbreken, oft van sulderen oft anderssins
blooten duerende die tijt vande naerderschappe.

XVIII.

Item die eenich goet vernaerdert, moet den cooper wederkeeren
allen die nootelicke reparatie die de cooper bewijsselick
heeft moeten doen aen t'vercoft goet, ende van andere

f.33v

reparatien nijet nootelick wesende, en is die sulcke goeden
vanaerdert nijet sculdich tzelve te betalen, ende nijettemin
moet hem tgoet volgen gelijk dat betimmert ende gerepareert
is.

XIX.

Item een man vercoopende eenige goeden van sijnen huijssvrouwen zijde gecommen in soo verre die vrienden van[den] vrouwen die naerderscappe nijet en versuecken, moegen die vrienden ende magen van[den] man deselve goeden vernairderen.

XX.

Item want een man is momboir van zijne huijsvrouwe soo mach hij in den naem van zijnder huijsvrouwe eijsschen ende doen het recht van naerderscappe in den goeden van[den] huijsvrouwen vrienden gecommen, maer als die naerderscappe gesciet, moet die huijsvrouwe oock present wesen, met haeren man.

XXI.

Item oft gebeurde dat iemandt int leste vanden

f.34r

jaer den loss van naerderscap versocht, dat die sculdich ende verbonden is den cooper die vruchten oft proffijten van dijen goeden te laten volgen, oft hem naer raethe van[den] tijde van sijne verscote penningen rente te geven, van sess tegen thondert.

Van consignatie van penningen.

I. Item soo wie nae teneur van sijne brieven oft vuijt ander saecken verbonden is in seecker somme van penningen tot behoerlicken tijde te betaelen, willende alsoo hem purijeren - vanden selven penningen, behoort te commen binnen behoerlicken tijde metten selven penningen, ende dezelve den proprietariss[en] oft crediteure te presenteren, oft hij die wil ontfangen, ende inne soo verre dezelve penningen weijgert te ontfangen mach alsdan die penningen stellen onder die wethouderen oft henne gecommiteerden, doende daer van den proprietaris -

f. 34v

oft crediteur behoerlicke wete, ende behoort alsulcke settinge te gescieden voor twee schepenen, ende inne soo - verre daer penningen genoch tot behoerlicken tijde geseth zijn, - behoort die debiteur daermede te gestaen, sonder in voorderen scade ter causen van dijen gehouden te wesen.

Van contracten voerwaerden ende borchtochten.

I. Nijemandt en mach eenige gronden van erven, renten, oft chijnsen binnen der stadt van Shartogenbossche, oft haer vrijheijt ende meijerije der selver gelegen, alieneren, transporteren, verthieren, becommenen, oft belasten, met renten, noch anderssins, noch oock die possessie vanden selven overlaeten, dan alleenlijck voor die bancken ende gerichtten daer onder deselve goeden ende gronden van erven gelegen ende resorterende sijn te wetene die gelegen sijn binnen der voorscreven stadt ende haere vrijheijt vanden Bossche, voor schepenen #(dg: van)# der

f. 35r

selver stadt, ende aengaende den erffgoeden, chijnsen, ende renten die gelegen sijn buijten der voorscreven stadt, haere vrijheijt, ende inder meijerije, dat die nijet en moegen worden gealieneert, getransporteert, vertiert, becommert, ende belast, noch oock die possessie vanden selven overgelaten, dan alleenlijck wittelijck respective voor scepenen vanden Bossche, oft voorde bancken

ende gericht vanden smaelen heeren binnen der voorscreven meijerijen daer onder deselve erffgoeden, chijnsen, ende renten gelegen ende resorterende sijn, hier inne wtgesceijden ghiften, legaeten, oft maeckagien, diemen voordien notaris bijden hove van Brabant geadmitteert mach passeren in contracten van - houwelijke voorwaerden, oft bij dispositie van testamenten ende andere wterste wille, ende dat achtervolgende d'ordonnantie ende statuijt ons allergeuedichste heeren des keijzers Caerle etc in date den twelften dach septembris anno XV^c ende XXXI.

II.

Alle erffelijcke goeden, huijsen, chijnsen ende renten weezen, off ombeiaerde kijnderen, kercken, Goidtshuijsen, gasthuijsen, heijligeesthuijsen, der stadt gemeijnten, ambachten, oft geestelijcke plaetssen toebehoorende, oft tot Goidts dienst geordineert oft die vercoft worden omme ijemants wtersten wille te veldoene, oft voor vuytgewonnen renten, chijnsen, ende

f. 35v

pachten, moeten oepenbaerlijck geveijlt sijnde, ter plaetsse ende tijde daer toe behoorende, ten hoochsten ende soonsten met wtgange der berrender kersse vercoft worden.

III. Als eenige goeden vercoft worden met hoogen, ende den meest ende hoochsten daer voor biedende, soo ist thooge tot proffijt vanden vercooper, ende nijet tot proffijt vanden hooger oft cooper, inne heel, oft inne deel, ende den palmslach oft coope gegeven sijnde, soo mach die cooper oft hooger daerop slaen, mitz dijen tzelve staet eenen sekere tijt van veertien daegen oft min oft meer, ten liefte vanden vercooper, ten hoochsele, ende elcken slach is halff voordien vercooper ende halff voor den cooper dienende.

IIII. Item die cooper die eenige erffven oft huijsen coopt, op seeckere chijnsen, pachten, oft renten daer vuyt gaende, is schuldich te betalen allen die chijnsen, renten, ende pachten die naer dat hijt aengeveerd heeft, vallen ende verschijnen sullen, ende die vercooper moet het vercoft goet vrijen ende allen voorcommer van alle verlopen oft verscenen termijnen gevallen voor het aenveerden ende oock cie op

f. 36r

den selven dach van den aenveerden verschijnen inclusive affdoen, ten sij ter contrarien waer bevoorwaert.

V. Item die erffven vercoopen, versetten oft met renthen - chijnsen oft pachten belasten wil, is sculdich te specificeren allen chijnsen, pachten, renten ende lasten daer voor wtgaende, op verbeurtenisse van tsestich bourgoinsche gul[den], oft die gene die de macht nijet en hadde opte brengen sijn rechter handt, oft andere arbitrale correctie, naer goetduncken vanden wethouderen, wel verstaende dat in desen peen nijet en sijn gehouden die henne goeden, oft erffenissen voor schult, renten, oft werschappe generalijcken alleen verbonden, vercoopen, cederen, alieneren, transporter, oft belasten.

VI. Item die vercooper is oock gehouden int constitueren van renten oft chijnsen te geloven waerscappe, mitsgaders die gronden van erven te vesten, met #volcomen# besceet van oude brieven, gelovende commer van sijnen twegen aff te doene, off bij faulte van volcomen stoff van oude brieven met gelofte van waerscappe.

VII. Item soo wie oude renten, pachten, oft chijnsen te vorens geconstitueert, transporteert, oft opdraecht met geloefte van waerschappe, dezelve is oock sculdich ende gehouden d'onderpanden altijt goet ende welduegende te maecken.

VIII. Item die int vercoopen ende vesten off belasten van eenigen erven, oft huijsen eenige renten, chijnsen, pachten, oft lasten daer voor opstaende oft vuytgaende verswijcht, moet den cooper, indijen them gelieft, sijne penningen weder restitueren, off die lasten sonder cost oft last vanden cooper affdoen.

IX. Item generaele obligatie off hypotheque voor schepenen deser stadt gedaen, verbindt soo wel die goeden van den schuldenaers ende debiteurs, als speciale, sulcx datmen daermede mach procederen op speciale panden ende gronden van erffven inder vuegen oft die specialijck waeren verbonden.

X. Item soo wanneer ijemant in schepenen brieven deser stadt eenighe penninghen beloeft off ander geloefte gedaen heeft als schuldenaer principael onder verbant

f. 37r

van sijnen persoon ende goedens, oft oock speciael verbijntnisse van eenige gronden van erven, datmen alsdan op de goeden vande gelovers generalijcken oft specialijcken verbonden, mach procederen, hoe wel die waeren veralieneert, off aende derde hant gecommen, ende de gelover noch in leven waer, sonder datmen den gelover jerst behoeft te excusseren.

XI. Item haeffelijcke goeden en blijven nijet verbonden als pandt langer dan sij blijven ind[en] eigendomme off dominie vanden schuldenaer.

XII. Item allet dat aen een huijs oft erve naegelvast, oft eerdtvast is, dat behoort te volgen denghenen die tzelve huijs volcht ende toebehoort.

XIII. Item alle erffelijcke goeden, chijnsen, renten, pachten, ende lijfftochten, tot jemants behoefte, oft proffijte gecoft en[de] gevest, volgen den ghenen daerop die bebrieft sijn -

f. 37v

hoe wel een ander die cooper is, ende tgelt daer voere betaelt heeft, sonder dat die cooper eenighe actie off toesegeen daer inne heeft, oijck om sijn penningen te heijsschen, ten waer dat die cooper ind[en] vesten sijn dispositie gehouden ende gereserveert hadde.

XIIII. Item die eenen andere eenige renten vercoopt, ende die penningen daeraff ontfangen heeft, ende beloeft de renten, chijnsen, ende pachten te vesten ende versekeren op zyn goeden, als sufficiënte onderpanden, omme jaerlijckx ende erffelijck die te betaelen, is sculdich van dijen tijde dat hij die penningen ontfangen heeft, voorts die loopende rente te betalen, hoe wel die veste daeraff noch nijet gesciet en waer.

XV. Item die in houwelixe voorwaerde off anderssins - beloeft eenighe penningen te betaelen, oft te doen betaelen naer zyn doot is sculdich ten versuecke vanden ghenen, tot wijens behoeff die geloefte gedaen is, goede

cautie te stellen, omme dezelve somme nae zijn doot daer aene te verhalen, hoe wel inde voorwaerde daeraff egeen mentie gemaect en wordt.

f. 38r.

XVI. Item alle die ghene die eenich goet, waere, oft coopmanscappe coopt op daeghe te betalen, off eenich goet oft huijshuere voor seecke[re]n prijs s'jaers, sijn sculdich ten versuecke ende begeert vand[en] vercooper oft verhuerder te setten goede cautie ende borchtochte, den prijs off huere te betalen ten besproken daeghe, soo die vercoopere, oft verhuerdere tzelve, ende begeert, alear hij t'vercoft goet, waere, off coopmanscappe geleverd heeft, ende eer die huerlinck int gebruijck vand[en] goede, oft huijse is, hoe wel in die voorwaerde van egeend[e] cautie off borchtochte vermaendt en is.

XVII. Item als jemandt hem voor scepenen, als borge verbindt voor eenen anderen, onder die jurisdictie vander stadt vand[en] Bossche nijet wonende, soo mach die gene, tot wijens proffijt die borchtochte gedaen is, den borghe aenspreken, indijent hem belieft, nijettegenstaende dat die principael met recht nijet en is verwonnen, mer soo verre die principael present waere, souden den principaelen jerst moeten aenspreken, ende daerop procederen.

XVIII. Item wanneer versceijde personen hen voor eenen anderen

f.38v.

metten principalen verbinden ende geloven als principael schuldenaers een voor all, off dat sij geloven indijen die principael zijnen dach nijet en houdt, selver die schult te betaelen, soo moegen sij aengesproken wordden als principaele, hoe wel die schuldenaer present ende sufficient waere.

XIX. Item als #een# crediteur hebbende borghen voor sijn schult die tot sekere termijnen te betalen staet, zijne schuldenaeren anderen dach van betalinge geeft, off eenige nijeuwe voorwaerden met hem maect, soo zijn met dijen die borghen ontslagen van henne borchtochte ende belofte.

XX. Item een buijten man off geestelijcke persoon, willen[de] ijemand[en] te rechte betrecken voor scouteth en[de] schepenen der stadt vanden Bossche, is sculdich cautie en[de] borchtochte te stellen, voorde costen vand[en] processe, ende bovendien te rechte te staen, ende tgewijsde van schepenen te voldoen, indijen men hem ijjet eijsschen wil, ten waere dat parthijen gehoort, anders bij schepenen daerinne versien wordde.

f. 39r.

XXI. Den vrouwe persoon sonder wettige man wesende, sij sij - maecht, wedue, off andere, mach haer, ende haere goeden verbinden ende verobligeren, voor scheppen en off anderssins, oft oijck borge voor eenen anderen wordden, ende geloften doen, sonder te derven renunthieren oft vertijden opde exceptie senatus consulti velliani//r//, maer doende eenighe vercoopinghe, opdrachte, transpoort, oft gelofte voor schepenen, dat tzelve gesciet met haeren gegeven momboire.

Van huijringhe.

I. Huijre gaet voor coop, ende sterffdach en breeckt geen huijre, ten ware dat die verhuirder waere een tochtener.

II. Dat een huerlinck tgene dat hij gehuert heeft eenen anderen van gelijcker conditien mach verhuiren ende overgeven, sonder consent vanden genen, diet hem verhuert heeft, soo verre die proprietaris die huijre nijet en wil overnemen, ten

f. 39v

waere ander inde huire bescheijden, maer die principaell huerlinck, blijft den verhuerder verbonden.

III. Een huerlinck eenige erffve gehuert hebbende een jaer lanck, ende tzelve mitz inundatie oft anderssins - nijet en mach gebruijcken behoort te hebben affslach naer discretie vanden wethouderen, maer soo verre hij tzelve eenen seeckeren tijt van jaeren gehuert hadde, ende binnen sommigen tijde vanden selven jaere nijet en mocht gebruijcken sal dijen nijettegenstaende moeten sijn geheel huire betalen.

IIII. Als een huijs oft erve opgewonnen wordt, soo doet die bruijcker voor wethouderen hantlichtinge, gelijk int capittel van hantlichtinge breeder is verhaelt.

V. Item een tochtener en mach die gueden oft huijsen die hij in tochten besittende is nijet langer verhuiren, dan deselve tochtener leeft ende die huirlinge moet die

f. 40r

goeden oft huijs ruijmen ten naesten tijde vanden jaere daer hij inne is ten tijde vanden overlijden vanden tochtener soo verre die proprietaris dat versueckt.

VI. Als een huerlinck coopt, off doet coopen tot sijns selffs - behoeff, erve oft huijs dat hij in hueren heeft, soo is terstont die voorscreven huire vuijt, doot, ende te nijeuwte, inde indijen den coop vernaerderschapt wordt, moet ten naesten tijde als men huijsen oft erven aenveerdt, naer gewoonten vand[en] plaetssen daer die goeden gelegen sijn, ruijmen ende scheijden nijettegenstaende eenige voorwaerden oft conventien ter contrarien.

VII. Item die huijsen verhuert is sculdich die te houden inne reparatie[en] van wenden, mueren, dack, en[de] andere nootelijcke reparatien, oock vast van vensteren, ende doren, ten waere dat anders tusschen partijen bevoirwaert ende geconditioneert waere.

VIII. Een huerlinck en mach d'erve oft huijs bij hem gehuirt

f. 40v

nijet gebruijcken tot ander neringe dan hem dat verhuert is, sonder consent vanden verhuerdere.

IX. Een huerlinck mach d'erffve oft huijs bij hem gehuirt maecken ende stellen nae sijn neringe daer toe die hem verhuert is, tot sijnen cost, behoudelick dat tzelve sij - sonder achterdeele oft verderffelijcken scade vanden erve oft huijs, ende tzelve int affscheiden vande huire wederomme stellen in alsulcken staet alst was doen hijt aenveerden.

X. Item alle haeffelijcke ende erffhaeffelijcke goeden te wetene huijsraet, cleederen, cleijnodien, juweelen - gelt, ende andere mobile goeden die bevonden worden in een gehuert huis oft erve, den huerlinck toebehoorende, sijn verbonden voor die huire vanden selven huijse oft erffve, ende moet die huerlinck die huire betaelen off 'den moet vanden verhuirder hebben, eer hij deselve goeden vuijten huijse, off vanden

f. 41r

erve mach doen, oft doen doen, ende indijen hij contrarie dede, soo behooren alsulckene voorgeruerde goeden, ten versuecke vanden verhuirder weder binnen den huijse oft erve gebrocht te wordden, omme sijn - verscreven huire daeraene te verhaelen.

XI.

Dat huijshuijre wordt geprefereert voor alle andere ongeprivilegieerde personele schulden.

XII. Item die eens anders goet aenveert om te bewaeren - oft elders te vueren, oft te leveren, weder hij daer loen affneempt oft egeen, moet daer voor innestaen ende tzelve betalen indijent verloren off hem affhendich gemaect wordt, ten waer nochtans dat hij tzelve well bewaert hadde, ende hem affhendich gemaect worde sonder sijn schult, bij fortse oft ander maniere die hij nijet en hadde moegen behijnderen bij zijne nersticheijt oft diligentie.

f. 41v

Vanden rechten de gehouwelicke luijden aengaende.

I. Een man is momboir van sijn huijsvrouwe, ende mach alleen haer goeden, actien, ende schulden als momber vervolgen, heijsschen en bescudden, ende daerenboven mach soe wel allen zijnre huijsvrouwen goeden van haeren twegen gecommen, als sijn eijgen goeden, sonder consent ende bijwesen van zijnre huijsvrouwe vercoopen, versetten, veralieneren belasten, ende anderssins, egeene leengoeden wesende.

II. Insgelijcx een vrouwe met haeren man woonende en mach haer erffelijcke goeden nijet vercoopen, verminderen off belasten, noch in rechte staen, noch procureur mechtigen, sonder consent van haeren man.

III. Item een man ende vrouwe doende coopmanscappe
f.42r

oft neringe tsamen, oft een vrouwe tzelve doende met willen ende consent vanden man, mach inde sellve coopmanscappe ende neringe haeren man belasten.

IIII. Item een tochtener oft dochtersse hebbende kinderen is verbonden allen de chijnsen, renten, off pachten die sij tsamen beseten hebben in vollen bedden ende gelost wordden wederomme te beleggen ter natueren als sij te vooren stonden, ende soo verre daer egeen kinderen en sijn, soo is die sculdich die chijnsen, renten ende pachten die gelost wordden, ende gecommen sijn van den iersten afflijvigen wederomme te beleggen tot zijnre tochten, ende

tot behoefte vanden erfgenamen des iersten gestorven ten erfrecht.

V. Item alle erfelijcke goeden, huijsen, chijnsen renten oft pachten, staende den houwelick van man ende wijff vercregen, weder die man daer alleen inne geerft is, oft die vrouwe, ende inne dijen zij egeene f.42v

wittige kijnder affter en laeten, moeten twee sijden hebben, daeraff die eene hellicht volcht des mans erfgenamen, ende dander hellicht den erfgenamen vanden vrouwe, sonder dat die man tdeel van sijnder huijsvrouwe, off die huijsvrouwe tdeel van haeren man bij testamente oft wtersten wille eenichssins mach belasten oft beswaeren.

VI. Item die vaeder ende moeder en sijn nijet verbonden te betalen die schulden bij heuren kinderen gemackt, offe die breucken oft boeten die hene kinderen souden mogen verbeurt hebben.

VII. Dat die lanxtlevende van twee beddegenoten binnen deser stadt met vollen recht blijft besittende, ende sijn hem volcommelijck toebehoorende alle die gereede penn[ingen], sculden, actien, crediten ende andere haeffelijcke goeden bij den iersten afflijvigen aftergelaten.

Van testamenten.

Eenenijegeijcken is geoirloft te disponeren van sijn

f. 43r

goeden bij maniere van testamente oft wterste wille voor twee schepenen oft notaris ende twee getuijgen, oft voor sijnen pastoor, vicecureijt oft cappellaen ende twee getuijgen.

Item een persoen, tzij soon, oft dochter, oudt vijffthien jaeren, sijnde van goeden verstande, ende heuren goeden - mechtich, moegen van heuren goeden testamente maken - off anderssins daarvan bij wtersten wille disponeren.

Item dat man ende wijff sonder wittige geboirte moegen hen testament deen sonder consent vanden anderen maecken, elck van sijne[n] goeden, behoudelick dat tzelve testament den lanxtlevenden inne zijne rechte nijet en sal prejudicieren.

Van gelijcken mach man oft vrouwe die een den - anderen bij testamente oft wterste wille maecken

f.43v

allen hen goeden soo wanneer daer egeen kinderen en sijn, ende daer kinderen sijn, moeten den kinderen heur legittimam - portionem van laeten, ten waer zij redenen hadden inden - rechte gefundeert.

Item al eest dat man ende wijff geen kinderen hebbende, samenderhant eendrechtelick hen testament ende lesten wille gemaect hebben, soo mach nochtans die lanxtlevende, nae doot vanden iersten afflijvigen, alsulcken testament, voor soo veele alst hem ende sijn goeden is aengaende, weder-roepen.

Maer indijen man off wijff maect sijn testament

met wille ende consent vanden anderen van beijen goederen,
soo en mach dieghene, die t'consent daer inne gegeven heeft,
tzelve nijet wederroepen.

Item wat goeden man oft vrouw in haeren weduelijcken

f.44r

stoell vercrijgen, daer mach dezelve sijnen vrijen wille mede
doen.

Item die ouders moegen hen kinderen laten die hereditieijt, oft
legittime portie van henne goeden, bij wat titule van successie
dattet zij, van testament, codicille, maecksele, off legaet,
sonder deselve kinderen erffgenamen te derven maecken oft
nomineren jure institutionis.

Item die ouders moegen oijck bij hennen testament oft
wtersten wille haere kinderen substitueren off anderssins
met restrictien voersien dat zij henne goeden nijet en moegen
vercoopen oft belasten, ten sij deselve gecommen sijn tot sekere
jaeren oudt wesende, oft anders bij raidt van vrienden, oft
bij andere goede ordinan[tie], sonder dat sij macht hebben den kinderen
in henne legittime portie te graveren.

Item binnen der stadt van sHartogenbossche, ende

f.44v.

haer vrijheijt en wordt nijet gebruijckt oft gecostumeert
detractie van quarta falcidie oft T rebelliamicque
portie.

Van versterffenisse ende successie.

In successie in rechter linie desenderende, soo commen die
kinderen altijts inde plaetsse van haere alderen, ende
representeren heuren persoon.

Item naer de doot van vaeder ende moeder soo succederen
allen de kinderen enen gelijck in erffelijcke en[de] haeffelijcke
goedens, wtgesceijden in leengoeden, die hen reguleren naeden
rechte van Brabant.

Item die kinderen willende succederen heure ouders -

f.45r.

sijn sculdiich inne te brengen dat hen van heuren ouders ten
houwelijck oft anderssins tot heuren bijleven gegeven is, oft
moegen met alsulcke goeden vuytblijven, soo verre hen dat
belieft, ten sij dat een tochtener sijn kijndt bestaet
hadde ten tijde als hij een tochtener was, metten goeden in tochten
besittende, soo soude tzelve kijndt tzelve dat hij vanden tochtener
ontfangen hadde, ten versuecke van sijne medeerffgenaemen
inne moeten brengen.

Item dat die goeden van ijemanden sonder wettige geboirte
gestorven, succederen op die wittighe naeste erffgenamen
vanden doode.

Ende dat inde successie collaterael des broeders oft
susters kijnderen nijet en deijlen met haer oomen offe moeijen.

Item soo wanneer twee gehoude luijden oft beddegenoten staende heuren jersten houwelick, geprocreert hebbende eenen soon oft dochter oft kinderen, ende die moeder aff-

f.45v.

lijvich wordt, ende hem die vaeder in anderen houwelijck begeeft bijden welcken hij oock eenen soon oft dochter oft meer verweckt ende dat bijden selven tweeden houwelijck den vaeder van[den] voor ende naekijnder van sijnen ouders oft sijnen twegen oft bloede eenighe goeden aencommen ende aenversterven, dat alsulcke goeden, naede doot vanden lesten beddegenoten succederen ende sterven soo wel op de voorkijnderen, als opte naer kinderen ende deijlen de voor ende naer kinderen sulcke goeden - capitatum, hoeft voor hoeft, gelijk elck even veele, soo verre ter contrarien nijet en is gedisponeert bijden vader.

Van gelijcken geschiet soo wanneer die vrouwe voordien man afflijvich wordt, hebbende kindt off kinderen vanden jersten bedde, ende wederomme ander houwelijck doende oijck kinderen oft kindt inden tweeden houwelick heeft verweckt, vanden goeden haer als voor aengecommen.

Item iemandt stervende sonder kinderen, vader oft moeder, oft grootvaeder, oft grootmoeder, oft geheel broeder oft suster, oft geheel broeders, oft

f.46r.

susters kinderen, levende achter te laetene, dat die goeden vanden selven alsdan versterven ende succederen opde halffbroeder oft suster, ende soo verre daer egeen halffbroederen oft susteren en sijn opte kinderen vanden - selven.

Item naer broeders, susters, ende hen kinderen worden geroepen ende succederen alleen die naeste erffgenamen - tzij van vaders oft moeders zijde, hoeft voor hoeft, sonder consideratie te nemen van wat zijde die goeden gecommen sijn, inder vuegen dat alsulcken costume alhier cesseert, quod paterna paternis, materna maternis etc.

Item die lanxtlevende van man oft vrouwe en mach egeen tocht hebben in eenighe goeden daer die jerste afflijvighe met vollen recht nijet toe gecommen en was, hoe wel die proprieteijt op den selven jersten afflijvichen verstorven mocht wesen, wandt twee tochten den anderen nijet en volghen.

f.46v.

Item een kindt oft kinderen stervende sonder wittige geboirte, waarvan die vaeder oft moeder noch leefden, die de goeden in tochten besaten, dat die goeden alsdan succederen inder vuegen oft daer egeen kindt oft kinderen en waeren geweest, maer tkindt oft kinderen stervende sonder wettige geboerten, hebbende goeden met vollen recht hem toebehooren[de], succederen op vaeder oft moeder, als naeste van bloede - mette heele broeder ende suster inden leven sijnde.

Item jemandt hem maeckende erffgename, oft aenveerdende eenighe goeden vand[en] sterffhuijse, sonder voorgaende inventaris, is deselve mitz sulcke aenveerdinge verbonden te betalen allen die wettige schulden, legaten, ende

besetselen bijden testateur, off testatrice sculdich ende wittelijcken ewech gemaect sijnde.

Item dat allen sculden van sterffhuijsen, costen van vuijtvuert, ende kerckrechten, sullen bijden lancxtleven[de] van man oft vrouwe vanden gereeden goeden jerst betaelt wordden, ende inne dien #deselve# nijet goet genoch en sijn

f.47r.

soo salmen die betalen vande erffhaeffelijcke goeden - ende in gebreke van erffhaeffelijcke goeden, salmen die betalen vanden gemeijnen vercregen goeden, ende bij gebreke van vercregen goede, soo salmen die betaelen van hen beijder patrimonie goederen, ende dit all met consent ende advijse van mijnen heeren schepenen.

Item een buijten man off vrouwe, willende hem alhier erffgenaeme funderen in eenich sterffhuijs, is schuldich ten versuecke van sijne medeerffgenamen, oft vanden crediteuren vanden sterffhuijse te stellene goede sufficientie cautie, alhier te rechte te staen, ende tgewijsde te voldoen, van tgene datmen hem, vuijt saecke van[den] sterffhuijse ende den overleden[en], soude willen, oft mogen heijsschen.

Item die lancxtlevende van man ofte vrouwe, inden sterffhuijs vanden overleden blijvende, insgelijcx d'erffgenamen, ofte enige executoiren van eenen overledene die goeden van[den] sterffhuijs aenveerdende, ende intreet gedaen hebben[de]

f.47v.

is sculdich anderen recht van successie int zelve sterffhuijs hebbende, te geven ende leveren, vanden selven goederen, bij goede specificatie inden sterffhuijse bevonden daer toe versocht sijnde, behoorlijcken inventaris, ende dijen bij eede justificeren.

Item man oft wijff stervende, soo behoudt die lancxtlevende tot zijnen vrijen wille alle die gereede goeden, ende voorts allen tgene dat tot zijnen lijve is behoorende.

Item allen cleederen, cleijnodien, ende juweelen, die ten lijffve vanden jersten afflijvigen behoort hebben, van gelijcken alle erffhaeffelijcke goeden, als huijsraedt - silverwerck, besidt die lancxtlevende alleen in tochten.

Item naerdijen eenich gerecht sijnder totter successien den staet vanden sterffhuijs heeft overgenomen

f.48r

soo is deselve verbonden binnen zess weecken te verclaeren, oft hij hen voor erffgenaem draegen wilt off nijet, en[de] borgen stellen, omme die lasten vanden sterffhuijse voor sijn gedeelt te voldoen, aleer hij overgegeven staet mach wederleggen, off eenichssins wederspreecken.

Item die lancxtlevende van man off wijff, oft andere erffgenaemen, die eenich sterffhuijs aenveerden, versocht sijnde den staet vanden sterffhuijs over te geven, is verbonden denselven staet over te geven ende dijen staet bij eede te affirmerene, sonder eenighe goeden den sterffhuijse toebehoorende achterwaets te houden.

Item als vader ende moeder afflijvich wordden, achterlatende sotte, oft vuijtsinnige, off heure leden nijet mechtich wesende kinderen, om haer broot te winnen, bastarden, off ander, ende egeen goet om die te onderhouden, soo sijn die naeste vrienden vanden afflijvigen, ende die heur goet (indijen sij eenich achtergelaeten hadden, ende sonder kinderen gestorven waeren) souden deijlen, sullen sculdich

f.48v.

wesen tzelve der weth[ouderen] te kennen te geven, die daer inne versien sullen gelijk sij in redelijcheijt sullen bevinden te behoorene.

Item waert dat eenige personen questie ende geschillen hadden om die successie van eenigen sterffhuijse willende elck voordien anderen geprefereert wordden, soo sullen die schepenen, inne dijen hun goet dunckt, die goeden vanden selven sterffhuijs moegen doen sequestreren in een derde hant, wesende sufficient, die sulcke goeden vanden sterffhuijs, duerende het processe administreren sal, behoudelick dat hij sal sculdich sijn, ten eijnde vanden processe goede rekeninge, ende reliqua te doene, tot proffijjt vanden ghenen die erffgenaem bekent sal wezen.

Item als die ghene die tot eenige goeden van eenen sterffhuijse gerecht, begeert sceijdinge en[de] deijlinge vanden selven goeden, is sculdich ende verbonden sijnen mede erffgenamen daer toe wettelijcken te doen -

f.49r.

sommeren, omme totter deijlinge te verstaene, ende alsoe versocht wesende, ingevalle van weijgeringe, mach alsulcke deijlinge laeten gescieden ende doen bijden scouteth, oft zijnen stadthouder, voor scepenen, inne absentie vanden onwilligen welcke deijlinge alsoo geschiedt, behoort van werden gehouden te wordden, gereserveert nochtans den genen hem daermede bevindende gegraveert, sijn wederspreeking, dwelck deselve sculdich sall 'sal zijn binnen jaers te doene.

Item waert dat daer eenige erve waere, die nijet wel deijlbaer en waere, oft die bij deijlinge soude verargeren, soo behoortmen' te cavelen wie d'erve setten ende priseren sal, om te geven oft te behoudene, ende die tzelve bij der cavelinge valt is sculdich d'erve te schattene, ende te priserene, ende dan mogen dander elck naer sijn cavelinge kiezen, oft sij die erve voorde scatinge behouden oft laten willen, den genen die de scatinge gedaen heeft, die welcke sculdich is derve voor die scatinge te behouden.

f. 49v.

Van onbejaerde kijnderen ende momborije.

Binnen deser stadt van sHartogenbossche en is egeene weescamer, oft weessmeesteren over den ommundighen, maer sijn die schepenenen der voorscreven stadt oppermomboiren van allen weesen ende ommundigen.

Item als vaeder ende moeder wonende binnen deser voorscreven stadt, oft haerder vrijheijt beide afflijvich sijn gewordden, achterlaetende ombe-

jaerde kinderen oft weezen onder die XXIIII jaeren, off
 sotte, simpele, off henne sinnen berooft, blijnde, off stomme
 kinderen, onversien van momboiren bij testamente oft
 vuyjstersten wille geordineert, soo behooren ende sijn
 gehouden die naeste vrienden vanden lesten aff-
 lijvighen sulcx den schepenen der voorscreven stadt
 bij requeste te remonstreren, met nominatie van vier
 manspersoonen den kinderen naest bestaende, te weeten
 twee van svaders, ende twee van smoeders zijde daer toe
 nut ende bequaem wesende, soo verre die te vinden sijn,
 oft anderssins tot minder getal ter discretien vanden schepenen.

f.50

Welcke voorscreven genomineerde personen, bij den voorn
 schepenen tot momboiren der ommundige worden gestelt
 ende geauthoriseert, omme den selven ommundighen ende
 henne goedens te regeren, ende defenderen, die alsdan gehouden
 sijn daertoe geinsinueert wesende, opt bedienen der voorscreven
 momboirije te doen den behoorlicken eedt, ende altijt ten
 versuecke vanden schepenen, off der geenre bijde scepenen
 daer toe t'ordinerene, van hennen ontfanck, administratie,
 ende bewijnde, oijck te doen wittige legale rekeninge bewijs
 ende reliqua.

Ende die voorscreven mmomboiren inder manieren voorscreven
 gesteldt ende geedt, off anderssins bij testament
 geordineert wesende, sijn sculdich ierstdaeghs daernaer te doen
 maken behoerl inventaris van alle die goeden haeffelijcke
 ende erffelijcke, gereede ende ongereede, soo inden sterff-
 huijse der ommundige ouders bevonden als den ommundighen
 eenichssints toebehoorende.

Ende volgende denselven inventaris sijn die voorscreven
 momboiren, altijt ten versuecke als voere, verbonden van
 f.50v

hennen ontfanck ende administratie te doen, ofte door den
 rentmr-en bij hen totte voors administratie gecommitteert,
 te doen doen wittige rekeninge ende bewijs voor
 commissarissen bijden scepenen daer toe te deputerene.

Item die momboiren over den ommundigen alsovoere
 gestelt, sijn ende blijven insolidum verbonden voor
 d'administratie der ommundige goedens, ende wes
 dezelve ommundige aen eenige der voorscreven mom-
 boiren souden moegen te cort comen, off daer bij
 beschadicht wesen, daer inne dommundige voor andere
 schulden die naer dat[ter] vande aenveeringhe vander
 administratie vander momborije sijn gemaect
 worden geprefereert, behoudelijck dat die ghene vanden
 selve momboiren die principaele administratie gehad
 hebbende ierst behoort te worden geexcuseert.

Item die momboiren en moegen egeene goeden den
 ommundigen toebehoorende, als costelicke haeffelijcke
 juweelen, oft andere onberuerlijcke goeden vercoopen
 ofte belasten, sonder behoerlijck decreet, ende
 f.51r

auctorisatie der voorscreven schepenen, inder vuegen dat
 soo wanneer eenige erffhaeffelijcke ende onberuerlijcke
 goeden, den ommundigen toecomende, voordien selven nutter
 ende proffijtelijker sijn vercoft, dan behouden, tzelve

den schepenen der voorscreven stadt bij requeste wordt geremonstreert, die alsdan naedijen deselve daer op advijs van andere naeste vrienden der ommundige genomen, off hen anderssins geïnformeert hebbende, den momboiren consenteren ende authoriseren, mits bij hen doende behoorlijcken eedt, dat alsulcke goeden, nutter ende proffijtelicker voordien ommundigen sijn vercoft, dan behouden, deselve goeden ten hoochsten ende soonsten te vercoopen, den cooperen daeraff behoorlijcke veste ende bewaernisse, met gelofte van waerscap, onder verbant der ommunige goedens te doene, allet volgende den statuijte ende consente den wethouderen der voors stadt, bij hoochloffelicker memoiren, onsen heere den keijser Caerle verleendt, den XII-en septembris XV-c een ende dertich.

Behoudelijck nochtans dat alsulcke vercoopinghe
f.51v

behoort te gescieden, te wetene vande erffhaeffelicke goeden oopenbaerlijck metten affslach ende onberuerlicke goeden naedijen drije sondagen achter den anderen volgende, ter gewoonlijcker plaetse behoorlijck sijn geveijlt oopenbaerlijck ten hoochsten ende soonsten voor eenen ijegelijcken, ende dat die penningen daeraff commende, wederomme tot behoefte der ommundigen, tot meesten oirbaer ende prouffijt wordden beleeght, allet onder behoorlicke rekeninghe ende bewijs als voor.

Item alle jongheliens onder momborije noch staenden tsij knechts oft meijskens, oudt sijnde vijfftien jaeren, moegen van heure goeden, haeffelicke ende erffelijcke disponeren bij testament oft vuijtersten wille, sonder bijwezen, oft authorisatie van heure momboirs.

Item die onder momborije staen en moegen in recht nijet ageren, oft ontfangen wordden, omme aensprake oft verantwoorden te doen, sonder consent off authorisatie van den heere oft van heure momboirs.

f.52r

Item alle weesen in momboirije staende, blijven onder voochdijde van heuren momboirs tot dat zij vierentwintich jaeren gepasseert sijn. Ten waere dezelve eer tot geestelijcken oft houwelicken staet quamen, in welcken gevalle zij moegen aenveerden tbewijnde van heuren haeffelijcke goeden ende vande jaerlijcxen proffijten ende renten van heuren erffelijcke goeden, sonder deselve erffelijcke goeden te moegen vercoopen, off belasten, dan naegaende den statuijte, consent, ende ordonnan[tie] der voorscreven keijserlijcke Ma[jesteij]t, daerop der voorscreven stadt, ende haerder meijerije verleent.

Maer indijen eenighe ommundige onder momborije staende begerende vande momboirs ontlast te zijn, eer sij vierentwintich jaeren oudt waeren, omme henne coopmanschap off neringe te bat te mogen doen, moeten tzelve versuecken inden Lande van Brabant, ende daer toe impetieren behoorlijcke brieven van venis etatis.

Item die schepenen bevindende dat eenighe

f.52v

commende ten ouderdomme van vierentwintich jaeren ende nijet bequaem en sijn, om henne goeden te administreren, mogen ordonneren dat die momboiren continueren sullen hunne administratie, ende alsulcken persoon houden in momborije, totter tijt toe anders daer inne sal sijn versien.

Item oft eenige jonge gesellen, off andere gehouwelijckte personen waeren van oneerlijcken quaden leven, haer goeden bij quaden regimente doerbrenghende, ende tzelve bijde naeste vrienden, oft huijsvrouwe der weth wordde te kennen gegeven, ende sulcx naer goede informatie waerachtich bevonden sijnde, wordt geuseert dat bijde weth alsdan daerinne wordt versien, ende alsulcke personen in momborije gestelt, sonder denselven voortaan eenige administratie van heuren goeden te behouden, ende daer van laeten doen behoerlijcke publicatie, ten eijnde voortaan nijemants metten selven meer en coopmanscappe, off anderssins geldt leendt oft borcht.

f.53r

Item oft eenighe ommundighe alhier egeen nae vrienden en hadden totte momborije nut ende bequaem wesende, ende oock egeen competent getal omme die momborije te aenveerden off anderssins die vrienden d[aer]aff wittelick waeren geexcuseert, wordt alsdan bijden scepenen der voorscreven stadt gecommiteert eenen curateur, omme den ommundigen met hunne goedens te regeren ende defenderen, onder behoerlicken eedt, rekeninge, ende bewijs.

Item soo wanneer een van twee beddegenoten afflijvich is geworden, ende die lancxtlevende d'erffelijcke ende erffhaeffelijcke goeden in tochten blijft besitten, ende eenige vande selve erffelicke ende erffhaeffelicke goeden proffijtelicker wordden bevonden vercoft te zijn dan behouden, dat alsdan totte selve acte, off vercoopinge alleen momboirs wordden gestelt, ende omme de penningen daeraff comende ter selver natueren weder te beleggen onder behoerlijcke rekenin[ge], sonder dat alsulcke momboiren in eenighe voordere administratie, oft rekeninge sijn gehouden, ten waere dezelve hen die voordere hadden onderwonden.

f.53v

Van bastarden kinderen.

Die heer aenveerd alle tgoet toebehoorende eenen bastart, sonder wettige gebuerte van sijne lijve geprocreert achter te laeten, betalende sijn wettige sculden, ende dat alsulcke bastarden egeen testament en mogen maecken sonder octroiye.

Maer bastaerden achterlaetende wittige gebuerte, ende stervende ab intestato, succederen hen goeden op hen wettige kinderen.

Item een bastaert en succedeert nijet het sijn inde rechte linie, off vuyjter zijde, ten sijn hem toegelaten wordde bij

testamente oft lesten wille.

Item een vrouwe geen gemeijne vrouwe wesende is gelooft bij haeren eede te noemen den vaeder van haeren kijnde die welcke sculdich is tzelve kijndt voor hem te houden
f.54r

soo verre hij bekendt metter selver persoonen geconverseert te hebben.

Item die vaeder moet betaelen voordien craem vier peeter, ende naeden craem is die vaeder sculdich t'kijnt naer hem te nemene.

Item een vrouwe is altijd die naeste om haer kijndt te houden, soo verre sij tzelve zonder cost van den vaeder will onderhouden, ten waer dat die vaeder off naeste vrienden, nae doode van den vaeder eenighe merkelycke redenen thoonden waeromme die moeder tzelve kijndt nijet en soude behooren te houden.

Hoemen op die goeden van eenen debiteur behoort te procederen.

Als een schuldenaer belast met schulden, fugitijff oft

f.54v.

afflijvich wordt, egeen erffgenamen hebbende die zijn - goeden metten last vande schulden willen aenveerden, soo sijn die crediteuren indijen zij egeen schepene brieven van haer schult en hebben van sulcken schuldenaer, om tot betalinge van heuren schulden te commene, gehouden met scouteth ende schepenen - hen in die erffgoeden te laeten setten, ende den ghenen die daer toe gerecht soud[e] mogen wesen inthimatie te doen, oft anderssins oopenbaerlijcken ter poenen bij publicatie ende gedaiginge, ende dan met rechte daerop te procederen, bij aenspraecke, omme alsoo vonnisse daerop te obtineren, ende vuijt crachte vanden selve vonnisse, met opwinninghe vand[en] goeden te procederen, naervolgende den statuijten ende ordonnantiën, daerop gemaect.

Item een crediteur willende procederen op mobile oft haeffelijcke ende gereede goeden van sijnen schuldenaer, moet deselve goeden bij eenen vanden dienaeren vander groender roeden deser stadt, doen nemen in arreste, oft beslaen, ende wordt bijden scouteth eenen dach van recht gestelt, ende bij zijnen dienaer geteekent, van welcken beslach, ende dach van rechte, die crediteur den geinteresseerde wittige inthimatie moet doen doen

f.55r.

het sij bij eenen vand[er] voorscreven dienaeren, off bijder stadt brieven, off anderssins bij oopenbaerlicke publicatie ter peijen aff, ende ten daege dienende, soo moet die crediteur bij aenspraecke op dezelve goeden procederen, ende een vonnis vercrijgen, ende tvonnise hebbende, wordt vande selve goeden eenen coopdach gestelt, daeraff oock publicatie ten gewoonlijcken tijde geschiedt, ende ten coopdaege dienende, wordden alsulcke goeden oopenbaerlijcken bijden scouteth, inde tegenwoordicheijt van schepenen vercoft den geenen daer meest voor biedende.

Als alsulcken insettinghe, off beslach geschiet is, soo en mach die schuldenaer, noch die ghene daer onder sulcke goeden beslagen sijn #deselve# egeenssins vercoopen, veranderen, transporteren, off anderssins belasten ende distraheren, oft in betalinge geven, off den eenen crediteur voordien anderen daer inne eenich voordeell doen off geven dat van weerden soude wezen, ende sijn alle contracten bijden schuldenaer, dien aengaende zedert die insettinge oft beslach gedaen, nul ende van onweerden.

f.55v.

Maer indijen een schuldenaer zijnen crediteur eenighe panden in handen hadde gestelt, eer hij voor fugitijff gehouden wordde, ende voor eenighe rechtvoorderinge op zijne goeden waere gedaen, soo soude sulcke crediteur inde selve panden geprefereert wordden allen ande[ren] crediteuren vanden selven schuldenaer, die met rechtvoorderinge soudien moegen volgen, behoudelijck dat hij tzelve wittelijck sall verificeren.

Item daer meer crediteuren sijn van eenen schuldenaer egeen bancqueroute wesende, die nijet mechtich genoch en is, noch nijet goets genoch en heeft, om zynre crediteuren te betaelen, wordden geprefereert huijshuer, montkosten, bodenloon, stadtschulden, d'oudste schult van pijn ende arbeijdt.

Ende aengaende die erffelijcke goeden, soo moeten voorgaen en[de] jerst betaelt worden die crediteuren die d'erffelijcke goeden voor heur schult bij outste hipotecque verbonden sijn.

Item die tgoet oft have van eenen schuldenaer

f.56r.

afflijvich off fugitijff, ende op wijens goeden beslach, oft rechtvoorderinge gedaen is, off andere beslaegen goeden helpen versteken, vluchten oft vervremden, oft zelve binnen zynen huijse houdt, oft herbercht, inne prejudicie van zijne crediteuren, is sculdich te betaelen die schulden daer voore tbeslach ende rechtvoorderinge gedaen is, ende allen anderen daer voor binnen behoorlicken tijde rechtvoorderinge sall gedaen wordden, gelijk sijn eijgen schult, soo verre dezelve schulden wettelijck geverificeert worden.

Item eenen debiteur die tot zynen behoorlijcken tijde nijet en betaelt, ende daeromme hem met recht laet vervolgen, vervalt inne behoorlijcken scade ende interesse.

Item personele schulden ende tachterheden van coopliden, ende andere, neringe off ambachten doende, wesende lieden met eeren, die gewoonlijck sijn goet pertinent registre te houden die mette selve boecken wordden geverificeert, ende met eede gesustineert, wordden voor deuchdelijcke schulden gehouden, ende daerop recht ende justicie geadministreert.

f.56v.

Item hoe wel men gewoonlick is geweest te soecken den bruijcker vande erffenissen, voor eenighe renten, chijnsen, pachten, werschappe, oft andere geloeften generalijcken, oft specialijcken verbonden, daer eenen

bruijcker is, ende datmen dijen volgende heeft geprocedeert bij actie reel, oft hypothecaire, alleene opten bruijcker mach die crediteur nijttemin procederen opten debiteur, oft gelover, off zijne erffgenamen, bij actie personele alleene, oft bij actie reele ende personele tsamen, daer die actie hypothecaire ende personele tsamen sijn gaende ende bijden anderen gevuecht.

Aengaende de bancquerouten ende die crediteuren - vanden selven, soo reguleren die vande stadt van[den] Bossche, naegaende die mandaten, statuijten, ende ordinantien ons aldergenadichste heere onlancx leden daeraff gemaectt ende gepubliceeert.

f.57r.

Hoemen bij signet en[de] ingeboth procedeert.

Item ijemant hebbende renten, chijnsen, ende pachten verhiptoteert in scepenen brieven deser stadt vuijt sekere goeden, huijsen, off erven, binnen der voorscreven stadt, ende haere vrijheijt gelegen, te weten tot Ortten, hinthem, opte Dungen, buijten die vuchterpoort, opt Ruedt, off eenige andere scultbrieven voor scepenen deser stadt gepasseert, ende gelooft bij ijemanden binnen deser stadt ende haere vrijheijt wonende, tzij onder verbintnisse van heuren persoonen ende goedens, off onder speciale hypotheque, ende daeraff ten vervallen termijnen nijet betaelt en is, compareerdt voordien scouteth, off zijnen stadthouder, inne tegenwoordicheijt van drie, oft meer schepenen, ende doet zijne brieven aldaer lesen, die hij vande selve chijnsen, renten, pachten, oft gelooften heeft, sonder den debiteure gedaecht, oft geintheert te hebbene, ende dezelve brieven gelesen wesende, vercrijgen alsoo daeraff vonnisse, bij welken vonnisse, wijsen die schepenen ter manisse des Richters, datmen den obtinent, off genen den brieff hebbende doen lesen, richten sall, aen sijn onderpand, oft aenden gelover, ende sijne goeden, soo verre hij in gebreke is - hem tot sijnen rechte, beheltel[ick] eenenijel[icken] sijns goets rechts.

f.57v.

Item vanden selven vonnisse den derden dach overleden zijnde compt de ghene die den brieff heeft doen lesen inde scrijffcamer bijden secretarissen oft clercken metten gelesen brieff, ende wordt daer wt verleent een acte metten signet deser stadt daerop gedrukt, innehoudende die tachterheijt waer voor tvoorscreven vonnisse is geobtineert, ende die naemen vanden schepenen die tvonnise hebben gegeven.

Item daernaer wordt tzelve vonnis off signet bij eenen dienaer vander groender roeden der voorscreven stadt ter executie gestelt, richtende aenden gelover oft bruijcker vanden onderpanden, inde brieven verobligeert, oft aende have, ende huijsraet desselffs diemen daerop vijndt, off aende huijsen, ende erffenissen, soo - verre die ledich liggen, tot dat die obtinenten van henne tachterheijt ende schult betaelt sijn.

Ende t'gericht vuijt crachte vanden vonnisse der schepenen der voorscreven stadt, bijden dienaers -

f.58r.

vander groender roeden, ter executien gestelt sijnde, moet die gene die geexecuteert is, binnen sonneschijn, oft den tijde hem geprefigeert den obtinent voldoen, ende betaelen van zijnen gebreecke, off contradictie doen vanden vonnisse, off op die poorte in heltenisse gaen, aldaer hij mach - blijven sitten tot sijnen eijgen cost in personnele actien sess weken, omme binnen middelen tijde zijne schulden, tot zijnder minste schade te betalen, ende den tijt overstreecken sijnde, nijet voldaan hebbende, machmen procederen tot vercoopinghe vande meubele goeden, maer in reele saecken, worden die vonnissen ter executien gestelt op de goeden, nijettegenstaen[de] die geexecuteerde opde poorte begeerde te blijven sitten, naervolgende die ordinantie daerop gemaect, ende die bruijcker oft proprietaris sess weken geseten hebbende, wordt gehouden voor hantlichtinge, dwelck alsoo oock plaets grijpt, ende geobserveert wordt inde gerichtten, vuijt crachte van vonnissen op ingeboth geobtineert.

Welcken tijt van sess weken geexpireert sijnde, wordt geprocedeert tot evictie, naervolgende die raminghe ende ordinan[tie] daeraff gemaect, ende gelijk hier int cap[itu]lo vande opwinninghe is volghende.

f.58v.

Item iemandt inne gebreke sijnde van betalinge van - ennige erffpachten, renten, ende chijnsen, off andere geloeften in schepenen brieven deze stadt gevest ende gedaen, vuijt onderpanden buijten deser stadt ende haere vrijheijt, ende binnen die meijerije der selver, soo wel die inden lande van Ravensteijn, Uden, Herpen, Megen, Oijen, Lith, Gemaert, Poppel, Welde, Ravels, als daer onse gen[adichste] heere van Brabant heere is alleene, ende allen anderen smaelen heeren binnen der meijerijen voorscreven gelegen, off voor poorteren der voorscreven stadt gelooft, soo mach die crediteur sijnen gebreckelicken debiteur gelover off bruijcker vanden onderpanden bijden ingebiederden deser stadt doen ingebieden, omme te commen voldoen ende betalen, offe bij gebreke van dijen tot eenen sekeren daeghe van rechte voordien wethouderen deser stadt, te recht te compareren, hem te defenderen - ende de sententie het zij bij contumacie, overmits zijnder non comparitie off anderssins parthije in recht gehoort te verwachten.

Ende indijen die gelder, off gebreckelicke debiteur alsoo innegeboden ten geprefigeerden daege nijet en

f.59r.

compareert, doet deghene die d'ingeboth als voor heeft doen doen, op de rolle vanden ingeboden lesen sijne schepene brieven vande voorscreven renten, chijnsen ende pachten, ende die personnele geloften bijden poorteren daer over als getuijgen gestaen hebbende, verificeren, ende obtineert alsoo vonnisse opten voorscreven ingeboden, mits bijden ingebieder attesterende d'ingeboth behoerlick gedaen te hebbene.

Bij welcken vonnisse wordt geseeght ende verleent dat d'ingeboden, tzij debiteur, gelover, proprietaris oft bruijcker vanden onderpanden, leste herbrenger, oft zijn[en] erffgenamen nae dat d'ingeboth versceijdelijck is gedaen,

overmits sijnder non comparitie gecontumaceert wesende, de obtinent aenden selven sal moegen doen richten, tot sijnen goeden recht, beheltelick eenenijegelicken sijns goets rechts.

Ende soo verre d'ingeboden ten dienenden daghe vanden ingeboth, hem partije is maeckende, neemt de ghene

f.59v

d'ingebboth hebbende doen doen, dach om te proponeren, ende wordt die saecke aldan voorts opte ordinaris rolle, bij aenspraecke ende conclusie, antwoorde ende litiscontestatie, thoon ende productie, reproche ende salvatie, oft anderssins nae gelegentheijt der saecke behoerlick geïnstrueert, ende daer inne vonnisse diffinitijff gewesen.

Welcke vonnissen stellen die ingebieders ter behoerlijcker executien aenden persoon vanden debiteur, gelover, gelder, proprietaris, bruijcker, leste herbrenger, oft erffgenaem desselffs respectie alsvoor gecondemneert ende bevonnist wezende, off aen zijn goet, daer aen richtende, ende welcke gerichte geschiedt sijnde, sijn sij sculdich, ende worden bedwongen, met aenrichtinge aen hennen lijve ende goeden, binnen eenen sekeren tijt hen geordineert t'vonnisse te voldoen, oft alhier opter gevangen poorte te commen, oft tegen tvonnise ende executie dach ende recht te versuecken, voor scouteth ende schepenen deser stadt.

Ende heeft die voorscreven ingebieder oft poorter

f.60r.

vuijt saecke van sijn offitie macht den bevonnise te vangen, ende binnen der voorscreven stadt opder poorten in gevanckenisse te stellen, ende daer inne te houden, sonder te ontslaen, tot dat dezelve tvoorscreven vonnisse voldaan heeft, off vanden onderpanden der renten chijnsen ende pachten gedaen, behoerlijcke hantlichtinge, off tegens tvoorscreven vonnisse dach ende recht genomen, stellende daer voor borgen, als gewoonlijck is.

Item wordt oock naerden rechten der voorscreven stadt gehouden, indijen den bevonnise ende daer aen gericht sijnde belieffde tegens alsulcke executie als bijden ingebieder aen zijn lijff oft goet gedaen wordt, dach ende recht te nemen, dat dezelve bevonnise dijen dach van recht nijet sculdich en is te nemen in eenighe buijten bancken van recht deser meijerije oft daer d'ingebieder den bevonnise begrepen hadde, om aen te richten, maer alleenlick voor scouteth ende scep[en] des[er] stadt alsoo tzelve met borgen te stellen behoort, ende nergens elders.

Item soo wijde bruijckt in heel off deel die onderpanden

f.60v.

in schepenenbrieven verobligeert, is sculdich en[de] verbonden die pachten, chijnsen, off renten geheel te betaelen, als hij met recht daer toe versocht wordt, off anders vande selve erffnisse hantlichtinghe te doene, laetende den aenlegger daerop met recht procederen, soo nae die raminge tusschen dese stadt ende hoere meijerije gemackt, behoort ende gewoonlijck is te gescieden, gelijk cappittele van hantlichtinge hier naer volcht.

Item iemandt hebbende oude pachten, renten, oft chijnsen, daeraff die gelover doot waer, ende die renthier nijet en conste bewijsen sijn onderpandt, dat indijen gevalle die leste herbrenger ende betaelder sculdich is, alsulcke pachten, renten, off chijnsen te betalen, tot dat hij den renthier sal hebben bewesen sijnen pandt, ofte enen schuldiger, nae begrijp zijnen brieven.

Ende oft saecke waer dat die leste herbrenger oft betaelder doot waer, dat alsdan die ghene hebbende aenveerdit die gueden bij alsulcken lesten herbrenger

f.61r.

ende betaelder achtergelaeten, gehouden is inden naem van[den] affflijevigen lesten herbrenger, die voors pachten, chijnsen, off renten te betaelen, off eenen schuldiger te bewijsen, daerop die renthier zijn tachterheijt met recht mach verhaelen.

Item als jemandt in gebreecke is van erffgeloften erffpachten, erffchijnsen, off erffrenten te vergelden vuijt gronden van erffenissen, daeraff die sommighe ledich liggen, ende sommighe gebruijckt wordden, soo wordt op de ledichliggende gronden, off erffenissen, mitsgaeders op de bruijckers der geenre die gebruijckt, off gehandtplicht worden, gelijkel[ick] ingeboth gedaen, geprocedeert, ende vonnisse genomen, behoudelick dat dinthimatie daer van al jerst wordt gedaen aen den proprietaris vande ledichliggende erffenissen, oft sijneen facteur, onderwinder, last, oft procuratie hebbende, inde stadt, oft meijerije geseten, alleermen tot evictie mach procederen.

f.61v.

Van de hantlichtinghe.

Item iemandt besittende oft gebruijkende eenige huijsen off erffenissen, soo binnen deser stadt, haere vrijheijt als in de meijerije der selver gelegen, daerop eenige renthen chijnsen oft pachten sijn gehijpoticeert oft die voor eenighe sommen van penninghen in scepenen brieven der voorscreven stadt specialijcken sijn verbonden, ende die ..enthier ende helder der voorscreven brieven opte voors huijsen ende erffenissen binnen der voors stadt ende haere vrijheijt gelegen bij signet oft briefflesinge ende ende op den bruijckers der erffenissen inder meijerijen nae ingeboth, vonnisse heeft geobtineert oft dat jemant uut generale geloefte op eenige speciale panden hadde geprocedeert ende daerop oock vonnisse vercregen, is de besitter oft gebruijcker van alle dezelve goeden ende erffenissen sculdich ende gehouden den obtinenten van alsulcken vonnissen te voldoen ende betaelen, oft anderssins vande voors erffenissen te doen behoerlijcke handtlichtinge, sonder daer inne ijet te reserveren tegens den genen, tot wijens behoeft die hantlichtinge gedaen wordt, omme voorts tot opwinninge der voors goeden te moegen procederen.

Maer die voorscreven hantlichtinge alsvoor gedaen -

f.62r.

zijnde, consenteren mijnen heeren schepenen, dat die huerlinck off pachter behoudt zijn ploechrecht ende t'gebruijck

der pachtinge, oft huere vanden jaere daer innen hij getreden is, tot behoeff vanden ghenen die d'opwinninghe doet, ende den ghenen die daer toe soudr moegen gerecht wesen, op dat deselve gronden huijsen, ende erven nijet ledich en blijven liggen.

Item soo wanneer jemandt in voldoeninge van eenighe vonnissen begeert te doen hantlichtinge, is gehouden te vercleren weder hij die voorscreven hantlichtinge doet als huerlinck - pachter, ende gebruijcker alleene, oft dat hij mede is proprietaris.

Item als een proprietaris ende mede gebruijcker van eenighe goeden, oft gronden van erven, daer vuijt te vergelden staen renten, chijnsen, off pachten in voldoeninge vanden vonnisse daer voor op hem geobtineert mach gestaen met hantlichtinge, ende deselve

f.62v.

hantlichtinge begeert te doen, sijn huijs off erve will laeten vaeren, off abandonneren voor den chijnsen oft renten daer vuijt gaende, is sculdich te betalen d'achterstellen der selver renten, chijnsen, oft pachten - verschenen ten tijde dat hij alsulcke erffenissen beseten ende gebruijckt heeft, off en wordt die voorscreven hantlichtinge nijet gehouden voor behoerlijck gedaen.

Insgelijcx is schuldich thuijs oft erve te verlaeten met alle dat daer toe behoort, zonder ijel nagelvast oft eerdtvast sijnde, doeren, vensteren, oft solderen te moegen affbreecken, brouweketels ende zeepketels die daer inne gemetst sijn vuijt te mogen breken, oft ewech doen, off die erve te blooten van boomen - off anderssins vuijt te graven, ende die contrarie dede met voersetten raide, soude die scade moeten oprichten ende betalen.

Item nijemandt en mach affbreecken eenighe

f.63r.

huijsen oft onderpanden verargeren sonder consent van[den] renthier, ten sij dat hij tzelve doet omme die panden te beteren.

Ende ingevalle die ghene hantlichtinge doende alleene bruijcker, huirlinck, oft pachter waer, mach gestaen met dezelve hantlichtinge, mitz betaelende tghene dat hij ten tijde vanden ingeboth oft insinuatie vanden signet van sijne pachtinge sculdich is geweest.

Item indijen ijemandt naer dat dselve ingeboden oft vanden signet, off vonnisse gerichtelijck geinsinueert is, off hantlichtinge vanden erffenisse bij hem gebruijckt gedaen hadde, betalinge dede aen zijnen meester off proprietaris vande erffenisse, eer die renthier van sijne tachterheijt voldae waere, en mach deselve met alsulcke hantlichtinge nijet gestaen, omme d'executie vanden vonnisse te beletten, maer is schuldich d'achterstellen der renten, chijnsen, oft

f.63v.

pachten te betaelen soo verre de penningen vande huire oft pachtinge hen sijn streckende.

Item hantlichtingen wordden gedaen soo voor d'ingebboth als daer naer voer tobtinieren van vonnisse contumaciael voor tdiene van aenspraecke naer litiscontestatie ende oijck voor ende naer die vonnissen die daer inne wordden gegeven.

Item soo verre alsulcke hantlichtinge geschiedt voor, oft naer date van[den] ingebboth, ende voor t'dienen vande aenspraecke, ende de ghene hantlichtinge doende d'erffnisse geheelijcken abandonneert, ende tgebruijck van dijen verlaet, is de renthier gehouden sijn aenspraecke te doen, ende vonnisse te nemen op de alsdan ledichliggende erffnissen.

Ende ingevalle die voorscreven hantlichtinghe gedaen

f.64r.

waere naer aenspraecke, litiscontestatie ende voorder procedure, mach die renthier op den ingeboden voorts - procederen tot vonnisse, behoudelick dat d'ingeboden mette voorgaende hantlichtinge, soo verre die bij hem behoerlijcken is gedaen, sall gestaen, ende metten vonnisse gericht wordden aende erffnissen.

Item soo verre d'ingeboden inde begonste proceduere gerichtelicken heeft verclaert handtlichtinge gedaen te hebben, ende in plaetsse van antwoorde sustineert daermede te gestaen, oft anderssins van voorder procedure begeert te desisteren, indijen gevalle dingeboden sal gestaen mits betaelende die costen tsijnen respecte tot dijen dage toe geresen, ende die voordere costen van vonnisse, executien, etc commen tot laste vanden gront ende erffnisse.

Item de ghene die hantlichtinge doet, is gehouden -

f.64v.

behoerlijcke hantlichtinge te doen, van alle d'onderpanden inde brieven der geheijchte renten, chijnsen oft pachten begrepen, die hij in sijn gebruijck is hebbende, off daer hij van is aengesproken, oft bevonnist.

Item als jemandt in recht aengesproken oft bevonnist zijnde, als gebruijcker van eenighe onderpanden oft erffnissen, middelertijt ende alleer daeraff behoerlijcke hantlichtinge gedaen is, afflijvich wordt, ende eenen vremen int gebruijck der voorscreven erffnissen is gecommen ende gesuccedeert, wordt dezelve naervolger oft successeur geintimeert te resumeren, ende soo verre daer inne vonnisse waere gegeven - omme te commen aenhooren dat tzelve vonnisse tegen hem sall worden verclaert executabel, sonder datmen tegen den navolger oft successeur gehouden is bij nijeuwe instantie te procederen.

f.65r.

Van opwinninge ende waerschappe.

Item als iemandt vonnisse bij briefflensinghe oft signet geobtineert heeft, ende die bruijcker der erffenissen gronden, oft huijse daeraff hantlichtinge doet, oft indijen daer egeen gebruijcker en is, ende het onderpandt ledich leeght, ende d'obtinert voorts wil procederen tot evictie oft opwinninghe, soo gaet die leege scouteth met twee scepenen, ten versuecke vanden genen die de opwinninge doen wil totten onderpandt, ende richt daer aen.

Item iemandt vonnisse wt saecke van ingeboth geobtineert hebbende, ende de bevonnisse doet hantlichtinge van[den] onderpande der renten, chijnsen, pachten, ende geloiffen, oft dat deselve onderpanden ledich liggende daerop - ingeboth gedaen, ende vonnisse geobtineert waere soo richt d'ingebieder aende selve ledich liggende erffenissen welcke hantlichtingen ende gerichtten, tzij met signet

f.65v.

oft vonnisse vuijt saecke van ingeboth geobtineert, in manieren als voor gedaen wesende, compt die gene die d'erffenissen oft onderpanden wil evincereren, bij een vande secretarissen deser stadt met sijne schepene brieven, daer wt die secretaris alsdan d'onderpandt off onderpanden te boeck - seth in een van drije jaer gedingen der vorscreven stadt, die gehouden worden naeden hoochtijde van kersmisse, naeden hoochtijde van paesschen, ende naeden hoochtijde van sint Jan baptisten geboorten dach, ende in elck jaer - gedinge drije genechten, alwaer die erffenissen die te boeck commen sijn wordden gelesen, ende geboden te quijten - ende wijsen die schepenen alsdan, nae manisse des - richters, datmen d'erven daer aen gericht is, alsoo als recht is, ende haer vol geboden hebben, alsoo als recht is, sall bieden te quijten den genen diese sijn, vijntmen se, ende vijntmen se nijet, datmense sal bieden te quijten ter ge - woonlijcke plaetssen, worden sij gequijt, wel int goet, werden sij nijet gequijt, men sal se vercopen, schiedt daer over, men sal wederkeeren, ontbreeckter aen men sal voort maenen, ende al met goeden oirconde, ende dat van dese erven die aldus vercoft sullen sijn den heere vanden lande den coopers een waere sall sijn, soo verre die schepenen - van[den] Bossche daer wijsers over sijn, ende wordden -

p.66r.

alsdan die vorscreven erffenissen drije sondaegen, elck veertien nachten naeden anderen volgende, voor den raethuijse ter paijen aff gepubliceert.

Item een crediteur off renthier hebbende diversche gronden van erven, off speciale onderpanden, hem gelijkelijck verbonden willende procederen tot evictie, moet allen dezelve gronden van erven gelijk te boeck brengen sonder eenige achter te laeten, ten waer dat hij sommige panden nijet en wiste te vijnden, oft die eertijts met alderen daet waeren opge - wonnen.

Item omme tot behoerlijcke evictie vanden erffenissen soo binnen deser stadt ende haere vrijheijt, als inde meijerije ende onder d'ingeboth gelegen te procederen wordden int jerste, tweede, oft derde jaergedinge nae dat die hantlichtinge vanden erffenisse sall wesen gedaen,

deselve erffenissen off gronden te boeck gestelt
sonder langer vertreck.

f.66v.

Item d'erffenissen alsoo te boeck gestelt sijnde, ende
haer behoerlijcke veijlingen gehadt hebbende, te weeten die
gelegen sijn binnen deser stadt, ende haere vrijheijt, behoort
d'opwinder den coope daeraff aen srichters roede te
nemen, ten lancxten binnen den tijt van sess jerstcomende
weken, nae dat die veijlingen ter paijen aff naer ouder
gewoonten sijn gedaen, daer voor biedende sijne behoerlijcke
tachterheijt van tgene hem wt crachte van vonnisse
is resterende, ende naeden selven vonnisse totten
coopnemen toe alnoch is verscenen, metten costen van -
recht.

Ende soo veele aengaet d'erffenissen gelegen buijten tvrijdom
inde meijerije ende onder d'ingebboth deser stadt, naerdijen
d'jaergedinge daer inne dezelve te boeck sijn gestelt,
sall wesen voleijndt, behoort oock d'evicteur te procureren
ende beverstigen dat deselve erffenissen binnen den
tijt van drije maenden naeden selven jaergedinghe ter
plaetssen daer die voorscreven goeden ende erffenissen
gelegen sijn, naer ouder gewoonten oock worden geveijlt
ende gepubliceert drije sondaegen elck veertien nachten

f.67r.

naeden anderen volgende, soo verre tzelve bij eenige merckelicke
oorsaecke nijet en is beledt, off anderssins soo haest
tzelve moegelijck sal wesen, sonder langer wtstel, ende
daeraff behoerlijcke certificatie alhier te doen overbrengen,
ende terstont daernaer den cooper aen srichters roede,
daeraff oijck te nemen daer voor biedende insgelijcx
zijne tachterheijt van tgene hem wt crachte van vonnisse
is resterende, ende naeden selven vonnisse totten coop-
nemen toe alnoch is verscenen, ende costen van recht, als
voor.

Maer d'opwinre vande tachterheijt in sijnen vonnisse begre-
pen geheelijck voldaan sijnde, en mach mette selven vonnisse
voorde naeverscenen jaeren tot egeene evictie, boecksetten -
oft coopnemen voorts procederen, sonder nijeuwe vonnisse
te obtineren.

Item omme den coope der erffenissen alsvoor te
nemen, naedijen die publicatien ende verboden daeraff

f.67v.

alsoo gedaen sijn, compt die ghene die d'erffenissen
gronden, oft huijsen is evincerende, ende te boeck heeft
doen setten, voor scouteth, ende ten minsten drije schepenen
der voorscreven stadt, omme den coop te nemen, ende
biedt daer voor sijne tachterheijt mette costen van recht
daerop geloopen, eende vercrijget alsoo deselve met vonnisse
der scepenen den coope der voorscreven erffenissen,
daeraff gemaect wordt eenen scepenen vonnis
briefff.

Item int nemen van alsulckenen coop van recht, naedijen
die scouteth gevraecht heeft, oft jemant d'erffe-

nisse onderstaen, oft quijten wilt eenwerff, anderwerff, derdewerff, wijsen die schepenen nae manisse des scouteths want nijemant die erffnisse onderstaen oft quijten en wil, datment vercoopen sal ten schoonsten schietter over men sal wederkeeren, ontbreeckter men sall voortmaenen, ende all met goeder oerconde.

Ende bijden scouteth daernaer gevraecht sijnde, oft

f.68r.

ijemant daer gelt voor geven wilt, biedt die opwinder oft evicteur daer voor sijn gebreck ende tachterheijt alsboven - mette costen van recht oft des hem goet dunckt, ende tzelve geboth gedaen wesende, ende die scouteth den schepenen gemaent hebbende, want nijemant en is die daer meer voor geven will, wat van rechts wegen wesen sall - wijsen die schepenen wanter nijemant meer voor geven will, datmen den evicteut t'gebot gedaen hebbende, den coop geven sall, soo als recht is.

Item d'erffven die alsoo opgewonnen wordden, hebbende heur geboden, ende alle solemniteijten daer toe dienende, nae dat den jersten coop aen s'richters roede genomen bejaert ende bedaecht is wordden, naervolgende die raminghe tusschen die voorscreven stadt ende meijerije, ende andere ordinantien opte gewonnen goeden gemaect, wederomme geveijlt, te weten die gelegen sijn binnen deser stadt, ende haere vrijheijt voor den raethuijse ter puijen aff, ende die gelegen sijn inde meijerije soo binnen deser stadt ter paijen aff, als oock ter plaetssen daer die gelegen zijn, ende met een sondaeghs geboth vercundicht, dat die opwinre opte selve

f.68v.

opgewonnen goeden ende erven binnen der stadt aende merckt, in een oopenbaer herberge sal sitten, ende den dach, ure, ende plaetsse besceijden, omme die oopenbaerlijcken ten hoochsten ende scoonsten voor eenenijegelijcken meest daer voor biedende, met wtganck van een berrende keersse vercoft ende te verbuete gestelt te wordden.

Welck verbueth somtijden doer versueck vande geinteresseeerde, ende met consent vanden evicteur, oft door ordinantie vanden heeren schepenen, nae gelegentheijdt des tijts wordt geprolongeert ende wtgesteld voor een, twee, oft drie reijzen, telcken van veertien daeghen, drie weken, oft een maendt, nae dat den tijt verheijtscht, sonder dat die evicteur bij hem selven t'verbuet eenigen merckelijcken langeren tijt mach vuijststellen oft ophouden, ende t'verbuet gehouden sijnde, wordt daeraff tsamentlijck mette continuatien gemaect een instrument van evictie.

Item off gebeurde dat ijemandt den opwinre, voor

f.69r.

vuijtgange der berrender kersse, tzelve opgewonnen goet onthoochde, oft meer daer voor hadde geboden, dat die schuldich is den opwinre binnen den tijt inder voorwaerde begrepen van tgene hij daer voere geboden heeft te voldoen ende te betalen, sonder ennich vertreck, ende hoe well

die verbueter tzelve consigneerde off stelde onder die wet-
houderen, off rentmeesteren deser stadt, dat hij den
opwinre daarmede nijet en voldoet, maer die opwinre
mach metten opgewonnen goeden, dijen nijettegenstaende,
zijne belieffen, oirbaer, ende prouffijjt doen.

Maer wordt geuseerd dat zoe verre de ghene die t' ver-
buet genomen heeft, den opwinre van zijne geboden
binnen den geprefigeerden tijde nijet en voldoet, indijen
gevalle d'opwinre d'opgewonnen goeden anderwerff
doet veijlen, ende t'verbueeth daeraff leggen, omme weder
daerop te sitten, ende t'verbueeth te houden, dwelck inden
instrumente van evictie #alsdan# oijck wordt geinsereert.

Item soo wanneer ijemants goet opgewonnen wordt

f.69v.

ende die ghene die tzelve goet wtgewonnen wordt, binnen
jaers, ende eer tzelve met vuytgange der berrender
kersse vercoft is, den opwinre van sijn gebreck ende
kosten ter causen van dijen gedaen betaelt en[de] voldoet,
dat alsdan deselve sijn goet wederomme mach aenveerde,
ende den opwinre behoort alsdan van voordere proce-
dure te supercederen.

Item een opwinre die eenich goet opwint, ende
tselve met wtgange der berrender keersse hem ver-
bueeth wordt, soo is hij sculdich denselven verbueter tzelve
landt oft goet met den vonnisbrieff ende instrument
van evictie op te dragen voor schepenen ende geloven
commer van zijnen twegen aff te doen.

Item die opwinre mach met het opgewonnen goet
middeler tijt ende geduerende die evictie al eer
tverbueeth daeraff gehouden ende die goeden gesleten
sijn den oirbaer doen, tzelve verhuiren, verpachten, oft
laeten gebruijcken, tot behoeff der geenre diemen -

f.70r.

bevinden sal daer toe gerecht te sijn, sonder tzelve van -
huijsinge, timmeringe, doeren, vensteren, brouketelen,
seepketelen, opgaende eijcken, esschen off fruijtboomen -
ende ander dwelck daer aen eerdt off nagelvast is, te
mogen blooten, affbreecken, oft verargeren.

Maer wordt voor t'coopnemen tot t'verhuiren, verpachten,
gebruijcken, soo vande erffenisse hantlichtinge is gedaen
off die ledich sijn liggende, ende daer aen gericht is, daer toe
vercregen autorisatie van den schepenen,

Ende ingevalle die huijsen off timmeringen ruineulx sijn
nedergefallen, ende pericule is dat die materialen van dijen
souden verbracht ende vervrempt worden,

Oft dat oock s'caerhoudt op de erffenissen -
staende houbaer waere proffijjtelijckeb vercocht

f.70v.

gepennewaert, ende den oirbaer daarmede gedaen, soe
consenteren die schepenen dat alsulcke materialen ende
scaerhout naer t'coopnemen ten hoogsten ende soonsten

d'meest daer voor biedende, met wtganck der berrender keersse, mogen worden vercocht, tot behoeff vanden opwinre ende der gheenre daer toe gerecht sijnde, onder behoorlijcke rekeninge, bewijs etc.

Item die eenighe erven heeft geevinceert is sculdich allen renten, pachten, ende chijnsen daer vuyt gaende, ouder van date dan die rente, chijns, pacht, oft schult daermede hij d'evictie doet, te betaelen, off anderssins soude die de oudere chijns, rente, off pachht heeft deselve erven evinceren, ende hem affwinnen, sluijtende alsoo denselven jonger van date tot zijnen behoorlijcken tijde wt.

Item datmen allen opgewonnen erffven ende goeden, naerdijen t'verbueeth daeraff gehouden is - soo wel binnen der stadt van sHartogenbossche

f.71r.

als inde prochien daer deselve erffenissen off gronden gelegen sijn wederomme doet veijlen drije sondaegen deen naeden anderen volgende, ende dat die daer naer oopenbaerlijcken wordden gesleten ende vercoft t'meest daervoor biedende sonder bedroch, ende dat die pennningen ende proffijten off emolumenten bij slijtinge daeraff procederende, toecomen partije eenijegelijck nae exigentiie sijns rechts, ende oudtheijt van henne brieven.

Item soo verre die voorscreven opgewonnen goeden, ten voorscreven geprefigeerden coopdaege van slijtinge, soo veele nijet en moegen gelden, als die behoorlijcke tachterheijt des evicteurs is bedraegende, mach deselve evicteur, alsulcke goeden, in plaetssche van slijtinge, voor zijne tachterheijt (daermede hij aende voorscreven goeden met verbueeth ende vuytganck der bernende keersse te vorens is gebleven) aen hem behouden, sonder voorder waerscap alsdan te mogen soecken.

Item nijemandt en is gefundeert totten rechte van -

f.71v.

waerschappe, ten zij hij jerst ende voor all wittelijcken - bethoone van allen den onderpanden in zijnen brieff begrepen met recht ontweert te zijne, ende jerst ende voor all den proprietaris oft bruijcker vanden erve, waerop hij sijn - waerschappe sueken wil, gedaen te hebben behoorlijcke wete ende sommatie, omme voor hem in recht te hebben wederstaen.

Item als ijemandt van sijnen principaelen onderpanden wordt ontweert, mach nae teneur van zijnen brieven procederen vuyt crachte van waerschappe, op die andere goeden, den gelover, ten tijde vande geloften, off naemaels toebehoort hebbende, dwelck men schuldich is te toonen met schepenen brieven, off levende getuijgen.

Item inne gelofte van waerschap die bij ijemanden gedaen ende gelooft is, als sculdenaer principael onder verbant van zijnen persoon ende alle sijne goedens hebbende ende vercrijgende, sijn generaelijck voor t'voldoen der selver weerscap verbonden alle de goeden vanden gelover die hij

f.72r.

alsdan heeft ende naemaels vercrijcht.

Inder vuegen datmen die voorscreven weerschappen bij -
ijemanden gelooft als schuldenaer principael op hem ende
sijne goedens hebbende ende vercrijgende mach versuecken ende
daer over procederen nae doot vanden gelover opte goeden die
den gelover ten tijde vande geloefde oft daer naer hebben
toebehoort, sonder datmen daer voor all eerst derve aen-
spreken d'erffgenammen vanden gelover, al waeren die
voorscreven goeden oijck gecommen int besitten van eenen
derden possesseur.

Item dat in materie van waerschappe indijen die geloifte
is gedaen, als schuldenaer principael op hem ende alle
zijne goedens hebbende ende vercrijgende, die bruijcker van[den]
erffenissen die den gelover hebben toebehoort, indijen tijt
der geloefte, off daernaer gehouden is int voldoen der
voorscreven waerschappe, oft zijn handen te lichten -

f.72v.

vanden erffenissen, laetende den aenlegger daerop met
recht procederen naer behooren.

Item als die bruijcker zijn handt treckt vand[en] erffenissen
voor die waerschappe verbonden, off dat dezelve ledich -
liggen daerop ingeboth ende met recht ende bij aanspraecke
voorts vervolge gedaen is, wordden alsdan deselve erffenissen
met vonnisse int voldoen der voorscreven waerschap -
gecondemneert, ende tot evictie in manieren als voor daerop
geprocedeert.

Van prescriptie ende verloop van tijde.

Nijemandt en mach vercrijgen eenich recht bij verloop
van tijden oft bij precriptie minder dan dertich jaeren
continuelijck, vuytgenomen alleenlijck van saecken daer
inne hier voor anders speciaelijck versien is, volgende

f.73r

t'privilegie deser stad daeraff verleent, bij hooger
memorie vrouwe Johanna hertoghinne van Brabant, in dato
den XV-en junii XIII^c LXXXIIII.

Van cessie te doen.

Item die cessie doen wilt, is sculdich bij sijnen eede te
verclaeren, alle sijne gueden ruerende ende onruerende ende
die te laeten ende effectuelijcken te habandonneren ten jersten
daege als hij presenteert cessie te doene, ende indijen men
naemaels bevijndt dat hij eenige goeden verswegen oft
versteken heeft, sal daeraff gepunieert worden, als -
van dieffe.

Item die cessie doen wilt is sculdich des versocht wesende,
met opgerekte vingeren ten heijligen te sweeren, dat soo verre
hij tot beter fortune quame, dat hij zijne crediteuren betalen sal.

f.73v.

Item soo wanneer die crediteuren van eenen die
cessie gedaen heeft meer over hem vinden dan thien
stuijvers eens, soo moegen sij hem tzelve doen affnemen

ende dat meer ontfangen in minderinge van haere schulden.

Item die cessie gedaen heeft, off presenteert te doene, en mach sijnen goeden nijet vercoopen, verminderen, oft alienieren, oft oock renunthieren van eenige actie, versterffenisse, oft successie, die hem toecomen mach, ter tijt toe dat hij alle sijne crediteuren betaelt ende vernuecht heeft.

Item die crediteuren van eenen die cessie gedaen heeft, mogen aenveerden allen successien, ende versterffenissen naermaels hem toecomende, om daermede van henne sculden betaelt te wordden, ende aengaen[de] de cessie te doen wordt voorts gereguleert navolgende t'placcaet en[de] ordinantie van hooger memorie die keijserlijcke ma[jesteijt]t Kaerle anno XV^c sessendartich gemaect.

f.74r.

Alle welcke voorgaende poincten, ende articulen respectie, alsoo sijn ende wordden geobserveert, ende in recht naegevolcht, soo vuijt saecke van versceijden previlegien der voorscreven stadt verleendt, als van oude statuijten, ordinantien, herbrengen, ende usantien, behalven dat die voorscreven stadt alnoch is hebbende versceijden previlegien de administratie van justicie, politie, vrijdicheden ende exemptien van tollen, houdtschadt, visserijen ende andere der voorscreven stadt aengaende, statuten, ordinantiën, rechten van heemraden, dijckagien, ende dijergelijcke der stadt, soo int generael, als tot behoeff van kercken, cloosteren, goitshuijsen - collegien, ende ambachten int particulier bijden hertogen ende hertoghinnen van Brabant vergunnen ende geconfirmeert, waernaer wordt gereguleert, mitsgaeders naede generale rechten, previlegien, mandamenten, edicten, ende ordinantiën bijden heeren ende prince vanden lande vuijtgegeven ende gestatueert, ende daer egeene naede dispositie vande gemeijne gescreven rechten.

Gecollationneert tegens de originale costuijmen usantien ende stijl van procederen des[er] stadt van sHertogenbossche gelijck deselve in conformiteijt van[den] besloeten[en] brieven van hunne doorluchtichste hoocheden inde[n] jaere XVI^c en[de] sess van wegen der voirs stadt aen[den] rade van Brabant sijn overgesonden en[de] daermede dese Bevonden accorderen[de], dwelck ick Ghijsbert vanden Velde secretaris en[de] griffier der stadt voirs attestere GvandenVelde griffier.

f.74v.

f.75r.

f.75v. Allen onbeschreven.

f.76r.

In dien naeme der heijlighen ende der ongescheijdenre drievoudicheijt amen. Wij Jan bi der ghen[ade] Goeds hertoghe van Lothrihe, van Brabant, ende van Lijmborgh, willen dat cont si allen den ghenen, die nu sijn, ende naemaels wesen solen tughende metten gehaude derre jeghenwoerdigher carten, want wi ons stadt van den Bosch die een veste ende een slot is ons lands op dat einde. Ende daer ons ende

onsen lande ghemeinlike groet orber ende macht inne leghet, willen ende begheren dat toe neme in dogheden in salicheiden ende in eeren. Ende wi oec mede inne sien die bequaem dienst die onsen anderen onsen vorderen ende ons hier voermaels, van hen dicwile gedaen es, ende noch werdt ghedaen. So heb wi onsen lieven, ghetruwen porteren onser voorghenomder stat van den Bosch om die lieffde hoers ende hare vrijheijde ghegeven die poente die hier na bescreven sijn voer een ewelike recht van hen tot eweliken tiden te hebben te behauden ende te ghebrukene. In den beghinne so vri wi onse voorghenomde port[eren] van den Bosch ende willen dat si vri ende quite altemael sijn ewelike van allen tolle over all in onser macht beijde te water ende te lande. Voert waer dat sake dat iemene iet [verwe]rende weer teghen eneghen porteren van der stadt van den Bosch, daer en sal de ghene niet anders aff hebben dan vonnisse der schepen, noch wi ende onse nacomelinghe en solen daer af niet anders eijsschen noch soeken. So wie van den omseteren eneghen porteren onrecht of ghewaut dede aen sinen goede dat die porteren met rechte ende sonder claghe beseten hadde, die schoutheit met allen dien van der stadt arme ende rike sal daer varen ende dat onrecht berichten ende [in]ne doen, ende dat sonder ons ende der onser volgherscap. Alse iemant gedaecht sal werden van ghedeliken saken so salmene ghedaghen bij den richter ocht bi den vorster in orcontscap twier porteren ende dat tot

f.76v.

sijn huijs. Ende in den ghedaghen salmen noemen die summe desghels daermede voer duet ghedaghe[n]. Ende eest dat die ghedaeghde op den gesetten dach niet voer enne coempt in den ghedinghe, so heeft die clagher vervolght daer hine voor hadde doen ghedaghen. Ende want die ghedaeghde niet voer enne quam so sal hi ghelden den richter enen ban van drie schillingh. So wie sueren sal van ghedeliken saken die mach vervallen van dier saken ende die verliesen sueert hi qualike ende sinen stever niet enne volght mer sal hi sueren op erve in den iersten ende in anderen sueren en mach hi niet vervallen mer erst dat hi dordewerff die maniere des eits niet en helt ende qualike sueert so vervalt hi van der saken. Ende derve daer hi af suoer wort hem ontwijst ende toeghewijst den claegher ende also dicke als hi qualiken suoer so sal hi gheven den richter twe schillinghe te beternisse. Voert sijn geset in de stadt van den bosch drije jaerghedinghe dierste tsmaendaechs nae derthiendach, dander smaendaechs na beloken paesschen, terde smaendaechs nae de geboirte sinte Jans baptiste. Ende in elcken van desen drien jaerghedingen sal de schoutheijt schuldich sijn den scepenen teten te gheven, ende haer gruijt oock te gheven, ende dese jaerghedinghe salmen cont doen in de kercke. So wie den anderen met scaerpen wapenen ofte met schaerpen ghetouwe wondt die sal gheven thien pont ofte hant verliesen eest dat hi daer aff met wittachtigher orconden wart bedraghen. So wie bi hem selven, oft bi ander lude iemant binnen sire woeninghe inneverde ende hine doe sleet, hi die doet slaghen met allen sinen medeplichteren

f.77r.

die met hem daer sijn werden sij bedraghen met wittachtighen orconden so solen si sijn in onser mogentheijt. Eest dat sake dat dese doetslagher overmids hem selven ofte enen anderen iemande binnen sire woeninghen wondt niet nochtan ter dooet die ondadighe sal ghelden ons ofte onsen naecomelinghen tien pont. Ende eeniegelick van sinen medeplichteren sal ghelden vive ende viertich scillinghe werden si daer af met wittachtighen orconden bedraghen.

Eest dat sake dat dese die in sijnre eijghenre woeninghen wert aenegheveert hem verwerende den ondedighen ende alle sine medeplichteren die met hem dair sijn doet sleet, van elcken doden sal hi ghelden ons oft onse nacomelinghen vier penninghe ende daer mede soel wi oft onse naecomelinghe hem sculdich sijn te beschermen, ende teghen die maghe der doder te versoenen ende hene te maken vasten vrede. Ende en jegelike ondedighe wort hi van sinen moerde mit wittachtigen oirconden bedraghen hoeft voer hoeft, oghe voor oghe, ende gelicke lit voor ghelijc lit van sijnen eijghenen lichame sal hij sculdich sijn te verliesene. Soe wie dat enighe suaer ende hoeft misdade die ane lijff gaen hantiert, eest in dieffe eest in brande, eest in rove in ghevene van venine of anders enigher dadeliker dinck ende daer mede worde begrepen ende met wittachtiger orconden bedraghen die sal ingaen int leste vonnesse ende int vonnesse des lijffs, worde hier iemant af gewruecht ende nijet bedraghen die mach hem met sijnre hant allene swerende daer af ontschuldighen. Worde een porter gheaentaelt in den ghedinghe, ende den richter iet rechts aene hem ghevelt, ende is hi ghegoedt dat hi dien

f.77v.

broke beteren mach, die mach enwech gaen van den ghedinghe sonder borghe te setten. Es hi oer niet also ghegoet dat hi dien broke beteren mach so moet hi borghe setten. Soe wie in den ghedinghe wederseecht die scepenen off haer vonnesse die sal schuldich sijn te ghelden te beteringe ons oft onsen nacomelinghen tien pont, ende elcken schepen een pont. Soe wie dat van valscer maten gewruecht wert ende daer aff met wittachtighen orconden bedraghen so wat maten dat si die sal sculdich sijn te gheldene den richter drije pont te beteringhen. Voert eest dat een man sonder wittighe gheboorte neemt een wijff oock sonder wittighe geboorte alse daer van hem twee steerfft ende enghene gheboorte van hen en blijft die ghene die te live blijft allet gherede goet oft die have die hi te voren met den doden doe hi leefde te gader hadde sal hi vrilike besitten, ende doen daer mede sinen vrien wille, mer onruerende goet oft erftale die si te gader hadden van welcker side dat si quam, eest van der siden sgheens die daer doet es ofte die daer leeft oft van hem beiden te gader ghewonnen, die ghene die daer te live blijft salse also langhe also hi leeft alinglike besitten, mer die erftale die daer comen es van sgeens side die daer leeft ende die helft van dien erve dat si ghemeinlike te samen ghewonnen hadden die den levenden anestrecht, mach die levende vriliken, vercopen, ende becommenen, ende altemael sinen wille daermede doen, dander helft des erffs van hen gemeinlike te samen ghewonnen ende derve was ennich comen van sgheens side die daer doet is, hie die levende

f.78r.

en salt moegen vercoopen noch becommenen mer na hem salt comen op de waerachtighe erffgename. Weer oock dat die levende met groeter armoede oft met groeter noet bevaen worde ende hi des ermoede of noet met sinen gebueren die geloofsaem luden waren ende daer af suoren betonen mocht so mocht hi dese erven alle vercopen ende becommenen also sijn ermoede ende sijn noet mede te stoppen, indien dat daer nae gheen ander huwelicke gedaen en waer eest van manne eest van den wive. Waer oock dat deen van desen manne ende wive storve ende daer wittachtighe gebuerte van hen bleve die levende en sall

engheen erve dat hi met dien doden doe hi leefde te gader besat vercopen oft vremden moghen enne were in den poent der noet voergeseeght, ende also also voersecht is, maer als deen van desen gehusce doet were won dander die daer te live bleve goeden in sinen wedustoel wert have, wert erftale, daer mede mach hi doen sien vrien wille. Voert neemt een wijf also haer ierste man doet is enen anderen man ende heeft si van den iersten man gebuerte levende ende si oeck van den anderen man wittighe gebuerte wint, die gebuerte van den iersten huwelike ghewonnen sal allet erve dat, dat wijf met horen iersten man besat na hare dode alleene behouden van den goede dat si ende haer andere man te gader winnen deen helft die den manne toebehoort, ende die erven sijn daer einichlike comen van desselfs mans weggen solen comen, alle op die gebuerte van den anderen huwelike ghewonnen, dander helft der goeden van den wive, ende van den anderen manne te ghader ghewonnen die den wive toebehoort die dal die ierste gebuerte ende die ander ghelike deijlen, alsoo dat elke helft van der iersten gebuerten ende van der anderen evenvele heffen ende

f.78v.

hebben sal. Dat selve recht sal sijn eest dat een wijf een derden oft den vierden oft meer huwelike doet ende van elken kinder wint, oec sal dat selve recht sijn weert dat die wijff storve ende die man dander oft meer allinsen wittachtighe wive nemen, ende van elken kinder wonne. Voert waer dat sake dat enich man ende wijf horen sone of hore dochter bestaeden te huwelike ende hen erve mede gheven dese sone of dese dochter willen si na dode hoerre vader ende hoerre moeder mede deilen met haeren medeghe erven so moeten si dat erve weder in bringhen, willen si oec si moeghent behouden ende laten hen daer mede ghenoege ende daerven der deijlinghen. Voert weert dat den richter in den ghedinge oft in den gherichte iet rechts inne iemant gheviele die hem dat met ghewant/ghewaut ondroeghe ende daer af met wittachtigen oirconde bedraghen die saels sijn omme vijfftien pont den richter. So wat porter die wijff heeft die pleecht te backene oft te brouwen die mach overmits haer verliesen een ghebecht broets oft een ghebruute biers als dat hi daer teghen engheen weertale en mach hebben, mer enne pleech si gheene comenscape openbaerlike te doene sone sal haer man overmids haer nemmeer dan vier pennewaert scaden liden. Voert heb wi den voorghenoemden porteren verleent dat niemant altemale noch vreemt noch ghebuur noch ridder noch anders wi hi is eneghen porter van den bosch omme enighe redene te campe sal moghen beroepen binnen de stadt van den bosch oft erghent in onser macht noch deen porter den anderen. Wort iemant berucht van doetslaghe ende daer af voort geroepen voert gherichte soect hi gheleijde ende hijs niet en vercrijght van den richter dien enne mach men engheenssins niet verwissen noch verdeijlen. Een man van

f.79r.

buiten en sal enghenssins mogen tughen teghen enen porter. Ter scepen rade en sal niemant gaen hi en si gheroepen van den scepenen. tFonnesse eens schepens van den bosch met raide derre andere sinre mede scepenen ghemaect ende ghescadicht enne sal niemant moghen wederseggen noch onghestendich maken. Die porteren van den bosch enne sijn niemant schuldich te dienen dan ons noch met

haren live noch met haren goede teghen hairen wille, maer waert dat si metten scoutheit voeren iemant te hulpen buten de paelstade[n] hare stat, so solen si op dien selven dach bi sonnen schijn tot hoerre stat wederkeren, en weer also wi met anders onsen steden ghemeinlike voeren te hervaerde dan souden si met ons ghelike anders onsen steden vaeren. Waert dat een wijff enen man van vercrechteghen of van ghewant als met haer te doen te hebben tegen haeren wille met behoerliker ende met genoegliker proefnissen die de schepen van den Bosche daer toe goet genoeg achten in den gherichte verwonnen, die onverdavighe sal sijn te pineghen met den vonnisse oft metter sententien slijfs. Ende weert dat dit wijf inne derre proefnisse gebreke so soud si liden dat selve vonnisse dat die man soude hebben gheleden hadde hi verwonnen gheworden met behoerliker proefnissen. Soe wie iemans vaderlike erve oft ander erve coept ende onder getuijchnisse der scepen sonder bestoiren jaer ende daech of langher besidt die besitter dies vaderlijcs erfs of des anders erfs en sal niemant na dien tide al worde hi oec gheaentaelt daer af schuldich sijn tantworden van svelken goede of van svelken erve des die vercooper mechtich es te vercoopen. So wie voer twee porteren van den richter oft van den vorster in die stat van den Bossche beset

f.79v.

weert ende sonder orlof tsrichters en wech veert ende dairaff mit wittachtigher orconden bedraghen woert die sal ghelden den richter vive ende viertich schiillinghe te beteringhe. Eniegheliken schepenen van dien erve sonderlinghe daer hi op woent als lange als hi scepen es, en sal hi ons gheven cijnsghelden. Na dien dat een man es worden porter in de stat van den bosch sone sal hi niet schuldich sijn iemans eijghen te wesen, met hi sal nae die rechte der stat vriheit ghebruken. Voert sette wi also anders onse stade ons dienst of hulpe doen so solen ons die voerghenoemde porter dienen ende hulpe doen na hoere macht als anders onse staden. Onder ander dinghe setten wi oec dat die scepenen van den bosche trecht hare stadt buten der stat niet soeken enne solen, mer willen si vonnessen soeken oft halen die solen si soeken ende halen tot Loven ende hiermede so solen de voerghenoemde porter van den Bosch van allen anderen dienste ende bede vri ende quijte bliven. Voert setten wi dat papen kinderen ende ander die van gheenre wittegher gheboerten enne sijn niet enne solen moghen tughen in achterdeel oft in hindernisse derre goede of slijfs enichs porters van der stat van den Bossche voerghenoempt. Voert gheven wi onsen scepenen van den bossche so wanneer dat ghevalt dat mense verwandelen of versetten sal dat die aude scepenen dats die dan scepen sijn kiezen solen die nuwe schepene die hen dan in den ambachte des scependoems volghen solen ende dat si daer mede doen moghen also als kunnen dat goet ende orber es. Voert bevelen wi ende

f.80r.

willen dat onse scoutheit van den Bossche die na dien tijde wesen sal den porteren aldaer al vonnisse doe ende recht na vonnisse der scepen ende anders niet so waer hi des niet doen enne woude noch dede, ende sijt dan met horen letteren cont deden ons waer wi in Brabant oft onsen Drossate waer wi daer niet ende en worde dan dat onrecht niet wederdaen of afgheleecht so wille wi ende setten dat dat dan die scepenen ons of iemant van onser weggen enghene vonnisse altemael wisen enne solen noch schuldich enne solen sijn te wisen tot dien male dat dat onrecht weder daen ende affgeleecht si. Ende omme dat ons dan de scepene enghen vonnisse en willen wisen des enne solen wi ons niet belghen op hen noch op anders onse poirter noch hen daeromme enghen moeijnisse noch enghene suaernesne ane horen goede noch ane horen live engheensins doen noch laten gheskien. Oec wille wi dat onse scoutheit van eniegheliken porter die broecachtich es ende sijnen broke verborghen mach borghen nemen sal vonnisse ende recht te verbeiden uteghenomen alleene dat aen tlijf geet. Voert sette wi ende willen dat onse scepene van den Bossche die vonnisse ende die ghetuijchnesse doe si eens ghewijst ende ghedaen hebben omme niemens wille enne soolen namaels anderwerf segghen oft verclaren. Maer die partien die se anegaen die solen se horen verstaen ende behauden oft si willen. Voert sette wi so wanneer dat ghevalt dat in onse stat van den Bossche voerghenoemt claghe ghedaen sall werden van doetslaghe eest dat dan die clager iemant in hoere claghen leggen ende beroepen diemen vint dat onsculdich f.80v.

es of die tot sijnre onscout worde ghewijst, dat dan die claghen solen ghelden te betheringhen ons twentich pont ende den ghenen die si tonrechte in die claghe hebben gheleecht tien pont, soe wie in doetslaghe wordt gheleecht ende hem sempeleken ter waerheijt werpt, ende hem die waerheit ontdreecht daer af die sal een quijt man wesen ende en sal daer vore niet sueren nochtan solen die claegher sculdich sijn te gheldene de peijne van dertich ponden voerghenoemt. Voert sette wie so wie porter werden sal in onse stadt van den Bossche die solen die porte ende die inganghe open sijn ende daer voer sal hi gheven vijff pont in ghereden gelde ons half ende der stadt dander helicht mede te doene der stat orber ende der kerken sente Jans aldaer eenen groten tornoijsen den richter twee grote ende den vorster eenen Ingelschen. So wie van scoude ingeboden wort in de stat van den bossche daer af sal die scoutheit hebben enen grote tornadoisen ende van der milen weder ende voert salmen gheven tien penninghe die sal hebben de ghene die de porte hoedt van onser weggen ende daer sal hi aff lonen den bode die hij sendt om den ghenen diemen inghebieden sal, ende versit dat deghene tghebot die ingheboden wordt soo sal die scoutheijt dien doen panden oever thien scellingen ende daer aff sal hi lonen den ghenen diet ute pandt. Voert alle privilegiën alle recht ende vriheijden die onse porter van den bossche voerghenoemt hebben van ons ocht van onsen vordren ende

alle ghewoonte ende heerbringhen die si gehadt behauden ende te heerbracht hebben in wat manieren dat dat is love wi

f.81r.

prisen ende confirmeren, ende gheloven met goeder trouwen voir ons ende voer onse erfghenamen ocht voer onse naecomelinghe dat wi hen die poenten beide van rechte ende van gewoonte ocht van herbrenghen alle ende enieghelike vast ende gestade tot eweliken tiden hauden solen, ende dat wi daer en teghen enghen ocsuijve/ocsuijne noch behendicheide soeken en solen noch laten soeken, waer bi dat dese poente ocht enich van hen moghen werden ghebroken ocht in enigher manieren onvest. Ende omme dat wi willen dat dese poente alle ende enieghelike vast ende gestade blijven also also voorseit is, so hebben wi onse seghel ter eweliker vesten ane desen brief doen hanghen, ende hebben ghebeden ende bidden haren Otten here van Luijck ende van Heverle, haren Rogiere van Leefeldale borchgrave van Bruesele, Willeme here van Cranendonck, haren Janne van raetsenhoven here van Leef, haren roelove pijpenpoije heere van blaersvelt, haren gillise van quaderibbe onsen Drossate van Brabant ridder, haren Arnoude (dg: van) proefst van Wassenberch, ende hermanne van osse dat si omme die meerre veste ende kinnisse derre dinghe haer zeghele met den onsen ane desen brieff doen hanghen. Ende wi Otto here van Kuijc ende van Heverle, Rogier van Leefeldale borchgrave van bruesele Willem here van Cranendonck, Janne van raetsenhoven heere van Leef, Roeloff Pijpenpoij heere van blaersvelt, gilijs van quaderibbe ridder Drossate van Brabant, Arnoud proefst van Wassenberch herman van Osse voorghenoempt om boden wille ons hofs heren tshertoghen voerghenoempt hebe wi onsen zeghele met den sinen in oirconscape derre dinge alle ende

f.81v.

enieghelike ane desen brieff ghehangen. Ghegeven in den jaer ons heren alsemen screef dusent driehondert ende neghen ende twentich sdonredaechs na derthiendach. Ende was desen brieff bezegelt met drie witte wassche ende vijff groene wassche uuthangende segelen.

Daccorde van dese met sijne originale brieven behoerliken alsvoer besegelt attestere ick Ghijsbert vanden Velde secretaris ende griffier der stadt van shertoghenbossche. (Handtekening gvandenvelde).

f.82r.

f.82v. Beiden onbeschreven.

f.83r.

Alsoe in tijden voirleden vele differenten, twisten ende gheschillen opverstanden ende geresen sijn geweest ende alnoch dagelicx oprijzen tusschen die stad van shertoghenbossche ter eenre ende den steden, vrijheiden, dorpen

ende ingesetenen vander meijerijen der voors stad ter andere zijden, spruijtende ende oirspronck nemende ter cause van transporten van schepenen brieven van ingeboden ende executien te doen, hoe men die bede ons alreghenedichste heren shertogen betalen zoude, ende van zekeren anderen gebreken ende poincten der voors stad ende meijerijen aengaende, om welcke differenten ende gescillen te verlijken, ende een raminge ende manier dijenende totten gemeijnen oirbaer ende vreeden der voors stad meijerijen ende horen inne gesetenen daer inne te vijnden, die voors stad ende gedeputeerde vander meijerijen inder selver stad tot meer stonden treffelick vergadert sijn geweest mar overmits sekere swaricheiden ende altricatien die daer inne gevijelen, en heeft men daer inne nijet eendrechtelick cunnen overcomen noch gesluijten. Alsoo dat daer nae om te scouwen die groete costen dijemen altijt inder vergaderinge van desen ende sunderlinghe vander meijerijen dede, ende doen mochten ende men met eenen gemeijnen woert seeght datmen met luttel luijden raet houden sal, soo eest alsoo verre becomen dat die voors stad in haeren drien leeden, ende die gedeputeerden van den steden, vrijheiden ende dorpen der meijerijen voors inder voors stad opten raethuse inder raetcameren aldaer versaempt wesende van ende op die differenten gescillen ende andere gebreken voors om die tot eenen goeden eijnde te brengen, daerop een raminge

f.83v.

te maken, te accorderen ende te sluijten, hen gesubmitteert ende overgegeven hebben in eerbaere ende bescheijdene goede mannen als in mijnlijke arbiters, dats te wetene die voors stad in Goessen vanden hezeacker meesteren Willemen vanden Bossche, Jannen van Vladeracken ende Jannen Heijm als in bourgermeesteren scepenen, gezworen ende raidslude, ende in Ghijsbrechten goijaert gielis zoen, hermannen henricx zoen van Orten, Lambrechten van Scijnle, ende Peteren Pouwels raessen als in gesworen vanden natien der voors stad, ende die gedeputeerde vander meijerijen voors, in Jannen beck scouthet, Geritden Celen rentmeester tot helmont, ende Jannen zuermont voor tquartier ende scouthet ampt van pedelant, Cornelissen Dicbier scouthet tot Oisterwijck, ende Claessen Librechts scouthet tot Boxtel voor tquartier ende scouthet ampt van Oisterwijck, Danielen van Vlijerden ende Geritden die Greve voor tquartier ende scouthet ampt van kempelant, henricken van Oss ende Reijneren van Os voir tquartier ende scouthet ampt van Maeslandt. Desen aldus ghesciet wesende, soo hebben die voors goede mannen also gecoren zijnde, nae groeten rijpen voirraide ende deliberatie daer op in hore versonneninge/ tot diversen stonden bij hen te vorens ijerst gehadt, opten raethuse inder raetcameren voors, in presentien van bourgermeesteren, scepenen, gesworen, raidslude ende gesworen vanden natien, representerende de voors stad ende in jegenwoordicheiden der gedeputeerden der steden, vrijheiden ende dorpens der voors meijerijen die daerop bescreven waren, inden naeme ons lieffs

f.84r.

heren Goids met goeden accoirde ende eendrachticheijt, op die differenten, gescillen, ende gebreken voors zekere pointen dienende ter welvaart pollitien gemeijnen oirbair ende vreden der stad meijerijen ende horen ingesetenen voors geraempt gepronuntieert ende uitgesproken in vorme ende maniere als hier nae volgt.

Inden iersten dat alle erffbrieven van transpoorten die vuijt erffbrieven gepasseert oft geboren in ennigen vanden bancken deser meijerijen voor scepenen deser stad in waerachtighen contracten overghedragen oft getransporteert sijn geweest totten dage toe vanden conclusien van desen sullen sijn van weerden ende hebben hoir effect staende ten ingeboden, kennisse ende executien deser voorscreven stad. Ende desgelicx inde andere steden ende vrijheijden bijnnen deser meijerijen gelegen. Mar oft ennige simuleerde transpoorten weren ghedaen, die welcke geen wairachtige contracten oft transporten en weren, dat die van egeenre werden wesen en zullen. Ende als vanden toecomenden tijde soo sullen alsulckenen transporten in waerachtigen contracten voir scepenen deser stad wail moegen geboeren ende van werden wesen. Maer die kennesse van den selven brieven sall wesen ter plaetssen ende bancken daer die originael brieven gepasseert sijn. Ende sullen die scouth[eijt] ende scepenen vander selver bancken ende plaetssen op alsulcken deser stad scepenen brieven recht doen, sonder ennige verificatie vanden

f.84v.

zegelen oft brieven bethoenen te hebben. Ende desgelijcx oijck soe en salmen bijnnen deser stad vanden transporten, die voor deser tijt gepasseert sijn nijet dorven verificeren die brieven oft zegelen vanden buijten bancken, ten weer dat inden gerichte die partije daerop excipieerden.

II.

Item oft ijemanden ennige scultbrieven in buijten bancke gepasseert, voor schepenen deser stad in voirleden tijden opgedragen weren oft naemaels opghedraghen worden, die en sal ter cause van dijen hem nijet moigen behelpen met den ingebode deser stad. Ende van allen anderen scepenen brieven in deser stad ierst gepasseert, sal die stadt daeraff behouden die kennesse ende dbericht gelijk dat van audts gewoonlick is.

III.

Item als van den ingeboden die geboeren zullen van[den] transpoorten hier voirmaels gedaen, soo sal die geen die wil doen ingebieden ierst sculdich sijn den genen die hij alsoo will doen ingebieden te manen in zijnen persone oft tot zijnen geweer in presentien van tween poirters deser stad. Ende zoo sal die selve noch verbeiden een maent daernaer, welcke maent geleden ende nijet eer, sal hij den voors gemaenden moigen doen ingebieden

ten weer dat die brieven innehielden bijnnen dese stad te leveren ende oft die onderpanden sonder consent vanden proprietaris des pachts oft chijns gesleijt weren, soo salmen gestaen met eenre maninghe vanden ghenen die den chijns oft pachte gewoentlich is te geldene.

f.85r.

IIII.

Item dat die ingebiederer deser stad sullen sculdich sijn over all in dese meijerije daer onse genedighe heer heer is alleene, oft met den smaelheer die ingeboden selve in persoen te doen aen den genen die zij ingebieden zullen oft tot zijnen geweer, sonder dat bijden scouteth oft vorster te moigen doen, mar onder die smaelheren die alleene die heerlicheijt hebben, soo sal die ingebieder in persoen aldaer comen ende dat versueken aen den scouthet off vorster off tot horen geweer, ende dat op zijnen eedt verificeren, eer men daer op vonnisse geven sal. Ende dat is te verstaen generalick van allen innegeboden, het sij van transpoirten oft anderen saken, ende in absentien oft weijgeringe des scouth[ets] oft vorsters voirsch, soo sal die ingebieder den weet doen aen den genen die innegeboden wordt, ofte tot zijnen gewere.

V.

Item dat die ingebiederer nae dijen ijemand bevonnest sal sijn, sculdich sullen wesen ende moegen dat gerichte ende die executie van dijen selve doen, also wael onder die smaelheren als onder onsen genedigen heer, ten weer dat die bevonnesde hem afhendich maecten, ende alsoo aen hem nijet en conste gecomen, in welcken gevalle men hem brieven van juris subsidium verlenen sall sal nochtans die selver ingebieder op sijnen eedt nemen dat hij den bevonnesden in persoon gesocht heeft om daer aen te richten eermen hem die voors brieven van juris subsidium verlenen sal mogen.

f.85v.

VI.

Item off ijemand binnen deser stad ingeboden ende bevonnest weer, ende die stad daer op verleenden brieven van juris subsidium aen den scouth[et] off vorster, soo sal die scouthet off vorster daerop alsoo versocht sculdich sijn - sonder ennige simulatie sijn nersticheijt te doen den bevonnesden aen te tasten, in helden te setten, ende te houden, ende ten versuecke vanden ingebieder den selven bevonnesden te leveren, ten weer dat alsulcke[ne]n vorster oft officier bereet weer op zijnen eedt te houden dat hij sijn vuterste diligentie, om den voors bevonnesden te crigen gedaen hedde, ende dat hijs nijet gecrigen en conste, ende off die parthijen conste bewijsen dat die scouthet oft vorstere daermede simuleerden, soo sal die partije sijnen gebreck opten selven officier mogen verhalen, beheltelick dat die partije den officier inne staen sal voor sijnen sallarijs ende costen.

VII.

Item als die poirtier ijemanden die bevonnest es opter poorten heeft, soo en sal die poirtier die costen nijet mogen verhalen op dat goet, erven oft have, oft oijck op den proprietarijs oft den genen die tot den coep vanden selven erve coempt oft den genen dien bevonnest heeft, mar alleen op den persone die gevangen is oft op sijn gueden, ende soo mach die portijer hem daer inne besorgen aen den gevangen waer hij sijn costen halen sal bij opsluijten vand[en] geoijlen bourgen off anderssins, het en weer dat een ander in die selve costen naemaels met rechte geduempt wordde.

f.86r.

VIII.

Item datmen van nu voortaan nijet vorder manen oft heijsschen en sal van afsterstellen pachten off chijnsen, dan alleene van drie jaeren niet tegenstaende en[n]ige bestoer off maenbrieven, behoudelijcken ene[n]ijegelijcken op sijn rechte van voirdeden tijden, ten weer oock dat die heijsscher bijnnen den drien jaeren sijnen pacht oft chijns met procedueren van recht vervolchden ende dan die procedue[re]n vorder verlijepen nae den voors drien jaeren, so sal hij dat met den voors drien jaren mogen heijsschen ende hebben.

IX.

Item zoo wije ennige erve vercoopt oft opdreecht, offe renten oft pachten daer vuijt vest, die zal sculdich sijn zijnen coeper te noemen allen diie lasten daer vut gaende, die hij daer vuijt gegouwen off selve vercoft heeft, ende off hij wetende ij et daer inne verswege, soo sal hij verboeren tzestich gouden Bourgoensche gulden, halff tot behoeff des heeren daer dat gebreck geboe[re]n sal, ende halff der plaetssen daer die geloefsten ende contracten geboe[re]n, ende off hij die broecken nijet mechtich en weer te betalen, so sal hij verboe[re]n sijn rechter hant oft alsulcken[en] correctie, als den heer ende den wethouders ten tijde wesende, ter plecken daer dat geboirt sall duncken behoe[re]nde.

X.

Item offt ijemand ennige renten oft pachten vesten

f.86v.

wt ennigen onderpanden hem nijet toebehoorende die sall verbeuren sijn lijff off alsulcken[en] correctie als den heer ende wethouders, ter plecken daer dat geboirt sal duncken nae recht behoe[re]nde.

XI.

Item nijemand en sal erffpachten oft erffrenthen op hem moigen nemen daeraff hij die onderpanden nijet en heeft op te verboeren tsestich gouden Bourgoensche gulden, oft deen hant, ende om dit te moegen werde[n] onderhouden, soo is

overdragen dat die kijnderen, erffgenamen oft navolgers vanden gueden die hen aencomen moigen oft zullen, daermen diverse pachten oft chijnsen versceiden persoonen vuijt vergeldende is, gehouden ende schuldich sullen wesen voir die wette deser stad, oft daer die gueden gelegen sijn met malcanderen een erfdeilinge off scheidinge te doen, daer af zij den renteniers die pachten off chijnsen hebbende voor der selver deijlinge oft scheidung behoorlijcken weet sullen doen, ten eijnde dat sij weten moigen waer sij hoir onderpanden vijnden ende hoir pachten oft chijnsen manen sullen, ende sullen den selven - rentijers tot heure begerten ende costen, daer af copie geven op die penen als boven, beheltelijck oock dat die rentijers chijnsen of pachten daer wt hebbende, ende op der deijlinge geroepen sijnde, schuldich sullen zijn hoir brieve ofte besceidt aldaer te brengen, om hoir onderpanden te wete[n] sekerlick ende die deijlinge daer nae te maecken, in desen nochtans altijt reserveert die discretie der wethouderen deser stad, oft

f.87r.

ter plecken dair dat geboert, op die gebreken die in desen off desgelijcken in toecomenden tijde[n] gevallen moochte[n].

XII.

Item dat een huerlinck off pechtener vutgesceijden erfpachtinge opleggende zijn huere oft pachtinge ende zijn hant voirt lichtende vanden erve, sal daer mede gestae[n], sonder vorder bijden genen die daer chijnsen off pachten vuijt heeft belast te moigen werden, wel verstaende oft die voors huerlinck oft pechtener van zijnre hueringe oft pachtinge verscenen wesende, betaelt hedde sijnen meester, eer hij vanden genen die chijnsen oft pachten vuijt dien erve hedde, gemaent off adverteert weer geweest, soo sal die selve huerlinck oft pechtener gestaen inder manie[re]n voors, in desen altijt voirscreve dat ploechrecht daer inne gelegen, mar in dien die pechtener vanden chijnsen oft pachten gemaent oft adverteert is geweest, ende daer en boven zijn huer off pachtinge sijnen meester betaelt eer die selve chijnsen oft pachten betaelt sijn, soo en sal hij nijet gestaen zijn hant te lichten, mar sal schuldich sijn die pachten ende chijnsen van sijnen tijde te betalen, soo verre die penningen vand[en] selv[en] hue[re]n oft pachtinge hen zoo verre strecken.

XIII.

Item oft zaeke weer dat iemand aude pachten off chijnsen hedde, ende die gelover daer aff doet weer, ende die

f.87v.

rentier niet en conste bewijsen zijn onderpanden nae begrip sijnre brieven, soo sall nochtans die selver rentier moigen doen ingebieden ende procederen op den laetsten herbrenger ende betaelder vanden selven pachte oft chijnse ende dien bevonnissen, zoe dat nae den rechte des[er] stad ende den landrechte sculdich is te gescien, ende dat selve

vonnes salmen ter executien stellen op zijn lijff, have en[de] erve ter tijt toe dat hij den rentier bewesen sal hebben zijn pande oft erven schuldiger, nae begrip zijnre brieven, item desgelijcken van desen twee pointen ende allen voors pointen salmen onderhouden opt plat lant gelijk die voorscreven ende gespecificeert staen.

XIIII.

Item dat zoo wat erve die nae vonnesse der schepenen vanden Bossche te boeck gestelt worden zoo en salmen die erven nijet ledich dorven laeten liggen gelijkmen dat hier voormaels geplogten heeft te doen, mar men sal die selve erven mogen bruijcken ende hantplichten tot behoefff der geenre die daer toe gerecht wesen sullen beheltelick den bruijcker sijn ploechrecht.

XV.

Item desgelijcx die erve die met vonnesse opt plat lant opgewesen worden men nae dijen dat die selve erven alsoo vercoft worden, teijnden vanden jaer die wederomme veijlen ende daerop sitten sal, om -

f.88r.

dmeeste daer af te gecrigen, ende datmen alle tijt vanden jaer die bevonnesde erven te boeck sal moigen setten, beheltelijcken altijt den bruijckere sijn ploech recht.

XVI.

Item dat die ingesetenen vanden platte lande, als steden vrijheden ende dorpen hoer bede gelden sullen van allen hoiren goeden, daer zij buijc vast geseten off hujsraet houdende sijn, off zullen woonen, het en weer dat sij toege[n] op e[n]nighe gevrijde plaetsen, als Bosch Megen Gemart Ravesteijn ende diere gelijkke, off buijten der meijerije[n], ende in dien gevalle sullen hoir gueden gelden daer die gelegen sijn.

XVII.

Item dat alle geestelijcke personen die egenen onraet en gelden dagelix met heuren gebueren daer sij woenechtich sijn, dat sij staen sullen ende gelden naeder instructien gemaect bijden heer, en[de] die staten vanden lande, inden jaere een ende vijffstich offe naemaels gemaect sal worden.

XVIII.

Item dat alle die gueden gelegen opt plat lant toebehoorende den ingesetenen deser stad, die metten selven platte[n] lant sijndert den jaer van tachtentich lestleden gegouwen hebben, metten selven platten lande gelden sullen als die tot diere tijt gouwen, in al-sulken[en] staet als die tot diere tijt waren, ende die gueden die men sijndert den voors jaere van tachtentich vercregen heeft

f.88v.

ende noch eenijegelick vercrigen sall moigen, altijt metten -

selven platten lande contribuieren ende gelden sullen in manieren hier nae volgende, item als der stad vanden Bossche ende meijerijen coempt hoiren taxe vanden beden ons genedichs heren tot vijffduzent rijnsgulden toe, soo sal elck Bosch mud roggen gelden twee Brabants groot, ende twee Beijers gulden twee Brabants groet, ende alle goet nae advenand van dien op ende neder nae dat die bede vanden selven onsen genedigen hee[r] groet oft cleijn wesen sall, ende desgelicx sullen alle persoo[n] gestaen van horen gueden buijten gelegen inden commer vanden grave die mede gegouwen hebben, mede gelden sullen totter tijt toe dat alsulken[en] co[m]mer afgequeten sal sijn.

XIX.

Item dat alle die gueden opt plat lant gelegen toebehoeren[de] den poirteren deser stad, ende vercregen bij de selve voor den jaer tachtentich lestleden, vrij sullen zijn ende bliven, ende egeenssins metten selven platten lant gelden en sullen inder beeden voors, noch oick in e[n]nigen anderen onraet, ende oft e[n]nige poirteren oft gevrijde personen sijndert den jaer tachtentich vercregen hadden, off alnoch in toecomenden tijden nae denselven jaer vercregen tege[n] e[n]nige poirteren oft gevrijde personen e[n]nige gueden dat die selve gueden vrij sullen bliven alsoo langhe als zij inder gevrijder hant bliven.

XX.

Item die gueden die bij e[n]nighen in gevrijde plaetsen gecoft sijn oft noch gecoft moigen werden, sullen vrij sijn in der

f.89r.

manieren voorscreven.

XXI.

Item dat opgewonnen ende over gegeven erven voor poirters pachten oft chijnsen van auderen daet dan vanden jaere tachtentich lestleden wesende oft die noch met auderen daet opgewonnen sullen werden, vrij sullen sijn ende nijet voor vercregen goet gereeckent en sullen werden, want die poirters hoir alde pachten ende chijnsen liever hedden gehouden ende souden houden, dan sij die erven moeten hebben, ten weer dat die erven beter weren, in welcken gevalle sij vander beternisse gelden sullen.

XXII.

Item dat chijnsen ende pachten die den poirteren sijndert den jaer tachtentich gevest en[de] geloeft sijn vrij van beden ende allen commer ten Bossche te leveren, datmen dien brieven achtervolgen sall, ende dat sulke commer ende bede bliven sal aen den geloeve[re]n off ande panden vanden pachten ende chijnsen.

XXIII.

Item alsoo in sommige plaetsen binnen deser meijerije opgewonnen erven altijt te verbueten staen, soo is overdragen dat alsulcken[en] opgewonnen erven oft gueden staen sullen te verbueten een jaer lanck, ende nijet langer, gelijk dat inder

stad vanden Bossche gewoentlick is, ende teijnden den jaer, salmen die selve opgewonnen erven doen veijlen ende daer op sitten, om ten hoichsten te vercoopen gelijk boven geruert steet.

f.89v.

XXIIII.

Item alle die gueden die alsoo hier voormaels opgewonnen sijn, die salmen bijnnen jaers moeten verbueten, in dien men daer wedero[m]me aencomen sal.

XXV.

Item ter plaetssen daer die opgewonnen erven off gueden tot egeenen verbueten en staen, daer af salmen oock onderhouden t'recht deser stad te wetene dat die oock een jaer te verbuetten sullen staen ende all in manie[re]n voors, in desen altijd utgesceijden t'recht vanden ghenen die buijten lants sijn ende der o[n]mundiger kijnderen, dwelck staen sall ter discretien der wethouderen deser stad oft plaetssen daer die gueden gelegen zijne.

XXVI.

Item oft alsulken[en] opgewonnen erven off gueden inder manieren ende vuegen voors verbuetet worden ende die opwijnre e[n]nige costen van noode wesende totten gueden gedaen hedde te weten die husen te repareren oft ande[re], soo sal die verbuetter den opwijnre alsulcken[en] costen terstont sculdich zijn aen te leggen, ende den selven opwijnre off bruijckere van[den] opgewonnen erven sijn ploech recht laten volgen.

XXVII.

Item en sal die opwijnre noch nijemant in sijnen name die opgewonnen erven oft goeden binnen jaers nijet moigen bloetten.

XXVIII.

Item off ijemandt ennige erve off gueden cofte, ende

f.90r.

die coeper den vercoeper geloofden in scepene brieven - pachten off pe[n]ningen daer voir te betaelen off aff te leggen, ende die coeper daer nae inden selven erve anderen commer maect, ende dien in scepene brieven geloeft, oft voer den coep vanden erve off gueden voorscreven e[n]nigen commer ge-maect hedde ende dien geloeft in scepene brieven, dat nochtans den daet vanden voorscreven scepene brieven bijden coeper geloeft voor dat erve, voor gaen sall, desgelijcx van allen scultbrieven duerende den tijde in den selven brieven begrepen.

XXIX.

Item dat die stad vanden Bossche egeen costen doen en sall voor t'platte lant van dachvaerden oft anderssins, sij en sal vanden selven platten lant ijerst consent daer aff hebben, ten weer dat die saken sulck weren dat bij vertreck -

scade mocht geboe[re]n.

XXX.

Item oft die stad in toecomenden tijden e[n]nige costen dede voor tplat lant, ende die den platten lande heijsschen woude, dat die stad die costen altijd bijnen jaers oft een maent daer nae onbegrepen nae dijen die gedaen zijn, vanden selven platten lant eijsschen sal, ende in dien zij langer verbeiden, dat alsdan tplatt lant daer inne nijet gehouden en sal wesen, ende datmen egeen quoten vand[en] stad vutseijnden en sall, ten sij dat die steden ende vriheiden daerop jerst

f.90v.

bescreven sijn en[de] reeckenin[gen] metter stad gehouden hebben.

XXXI.

Item off in toecomenden tijde geboirden dat tussen e[n]nige partijen bijnnen deser meijerijen ende buijten deser stad geseten ten ocsuijne der voirscreven pointen, oft e[n]nige van dien e[n]nighe discordie, twisten, gescillen, off differentien verresen, duijsternissen off twivelen op stonden, soo is overdragen dat die wet-houderen deser stad ten tijde wesende dair af geheelick ende all beslichte indicatuer ende vercleren hebben ende vonnesse geven sullen, beheltelic onsen genedigen heer altijd in allen pointen voorscreven zijn hoocheit, heerlicheijt ende rechte ende voirt den bancken hoir hoeft van vonnessen tot Antwerpen hebbende oick hoir rechte inden pointen voorscreven ende eenenijegelijcken des zijns.

Welcke pointen voorscreven ende elcke besunder nae dien dieselve oepenbaerlick inder raet cameren voorscreven, in p[rese]ntien als voor gelesen waren, hebben die voorscreven stad, in haren drien leden notabelick versaempt wesende ende die gedeputeerde vanden steden, vrijheiden ende dorpen deser meijerijen die daer oock treffelick vergadert waren gepresen, gelaudeert ende geaprobeert, vutgesceijden twee off drije personen vanden selven gedeputeerden, die daer inne altricatie ende zwaricheiden maecten, ende sommige vanden pointen voorscreven nijet volgen en wouden, den welcken aldaer in presentien -

f.91r.

als voor waert geseecht, dat sij binnen acht daegen naestcomende volcomentlick gelast met procutatien hier inder stad comen zouden, seggende ende allegerende die zake, waer o[m]me zij die voorscreven pointen nijet volgen en wouden bijnnen welcken acht daghen nijemand vander voorscreven meijerijen gecomen en is die tgeen dat voorscreven is wedersproken heeft, ende alsoo is in vuegen ende manieren als boven daer inne eendrechtelick gesloten **ende** welcke pointen ende elck bijsunder die voorscreven stad in haren drien leden notabelic vergadert wesende, ende die voorscreven gedeputeerde der voorscreven meijerijen inden naeme deselver tsamentlick geloeft hebben volcomentlick te onderhouden, te volbrengen ende in hoe[re]n - name onverbrekelick te doen onderhouden ende volbrengen sonder

argelist, **ende om** dat dese voorscreven raminge ende pointen die ter welvaert, pollicien, ende gemeijnen oirbaer der voorscreven stad ende meijerije geaccordeert ende gemaectt sijn, vast ende stedich onderhouden moigen werden, soo hebben wij borgemeesteren, scepen[en] gesworen, raitslude ende gesworen vanden natien der stad van sHartogenbossche inden name der voorscreven stad, den zegel ad legata der selver, ende wij bourgemeeste[re]n, schepenen, ende raet der steden van Helmont ende Eijndoven, inden name der selver steden der selver steden segelen, ende wij scepen[en], gesworen, ende gemeijn gebue[re]n der vrijheiden van Oisterwijck, Oirle, Os, Rode, Oerscot, Loemel, Eerssel, Bercheijck, Waelwijck, Mierde ende Beeck, inden name vanden selven vrijheiden ende dorpen in deser meijerijen gelegen der voors vrijheijden segelen, ende wij Goessen vanden Hezeacker, Willem vanden Bossche, Jan van Vladeracken, Jan Heijm, Ghijsbert Goijart Gielis soen, Herman Henricx soen van Orthen, Lambert van Scijnle, Peeter

f.91v.

Pauwels Raess[en], Jan Beck, Gerit Colen, Jan Zuermont, Cornelis Dicbier, Claes Lijbrechz, Daniel van Vlierden, Gerit die Greve, Henrick van Os, ende Reijner van Os onse segelen hier aen doen hangen, ende off bij negligentien off in advertentien e[n]nige segelen der voors steden, vriheiden off goede mannen voors aen desen boeke nijet gehangen en weren oft ontbreken, dat nochtans dies nijet te min dese voors raminge ende ordinancie van werden bliven sal, in allen hoiren pointen als boven gescreven staet, gegeven opten vijff ende twentichsten dach der maent van augusto int jaer ons heeren duijsent vierhondert vijff ende negentich, ende was dese raminge besegelt met seventien soo groote als cleijne wt-hangende zegelen van groenen wassche.

Gecollationeert tegens doriginale raminge besegelt alsvoer en is dese copie daermede bevonden accorderen[de] dwelck ick Ghijsbert vanden Velde secretaris en[de] griffier der stadt voirs attestere GvandenVelde... griffier.

f.92r.

Dese naevolgende civiele keuren ende bruecken sijn geaugmenteert bij acte van[den] raide van Brabant, in date den sevensten martii anno XVI^c ende negen, onderteeckent J Fourdin, ende binnen deser stadt ter paijen aff gepubliceert ter presentie van heeren scouteth en[de] scepenen der selver stadt, den achthtsten maij anno XVI^c ende negen.

Inden ijersten van eenen vuijsten slach, twee ponden paijments doende veertien stuijvers.

Item van een messe oft geslepen wapen te trecken, om iemanden te invaderen, te weeten van een rappier oft zijde geweer eenendertich stuijvers.

Ende van een messe, opsteecker oft poingiaert te trecken, om te invaderen als voor, drie gulden.

Item van ijemant te slaen, off werpen sonder quetsen met een geswaerder hant, als met steenen, hout oft dijergelijcke, drije gulden.

Item van eenen anderen met gelijcke hant te quetsen, ende alleenlijcken bloet te laten sonder verbijnden, drije rijns gulden en[de] tien s[tuver]s.

Item van een bendige wonde, zonder daer inne te begrijpen - ennige quetsure bij weeghlaginge, verraddelijck, oft dergelijcke middelen geinfligeert, te weeten met rappier, zijde oft halfgeweer, seven gul[den].

Ende van gelijcke wonde met messe, opsteker, off dergelijcke cort geweer geinfligeert, tien gulden tien stuijvers.

Hier nae volcht copie van seeckere acte van[den] raide van Brabant.

Copie.

Alsoo inden raide van hunne hoocheijden, onse genadige heeren ende princen Albert ende Isabel Clara

f.92v.

Eugenia infante vanden Coninckrijcken van Spaignien, eertsher-togen van Oistenrijck, hertogen van Bourgoignen, van Lothrijck, van - Brabant, van Limborch, van Luxemborch, ende van Geldren, etc - graven van Habsburch, van Vlaenderen, van Arthois etc, geordineert in hunnen lande ende hertochdomme van Brabant, op den vijffden dach der maent van augusto in den jaer 1609, van wegen Arnoult van Vladeracken, scouteth des quartiers van Maeslant, onder de meijerije der stadt van sHartogenbossche, bij requeste waere vertoont geweest in substantie, hoe dat binnen den selven quartiere de civiele keuren ende breucken soo cleijn waeren, dat die nijet en meriteerden gemaent, noch met recht geheijst te worden, waer deur die ingesetenen hun nijet en vermijden d'een den anderen te cort te doen tot groete ongerustheijt der selver, aengesien eenen vuijstenschlach - aldaer maer en was eenen stuijver eenen halven, het messe te trecken seven stuijvers, bloedige wonden te geven sonder verbinden twelff stuijver eenen halven, ende eene bendighe wonde oft quetsuere drije guldens thien stuijvers, ende soo naer advenant, vuijtgenomen sommige heerlijcheden, waer door allen twist, tweedrecht, ende moetwillicheijt quaem te gerijsen, jae dicwils dootslaegen, ende andere menichfuldige ende excessive delicten quaemen te volgen, vuijt sulckdanige cleijne beginselen die over sulx wel dienden ver-huet, oirsaecke dat den voors raide gelieft heeft de selve te

verhoogen onder de jurisdictie vanden hoochscouteth der voors stadt van sHartogenbossche, maer geconsidereert, d'acte daer van aenden selven verleent, haer nijet voordere en was extenderende, dan daer den voors hoochscouteth de selve keuren ende breucken en waeren competerende, ende dat nochtans wel redene was, dat die elders ten - platten lande binnen der voors meijerije oock wordden verhoocht, te meer mits de voors keuren ende breucken inde andere quartieren van Brabant, als van Antwerpen, Brussel, ende Loven, oock ongelijck - hooger waeren gestelt, welcken aengemerct, soo was die voorscreven suppl[ian]t ootmoedelick biddende, dat den voors raide gelieven soude de keuren ende bruecken staende onder sijne jurisdictie alleene, te augmenteren, inder vuegen gelijck die binnen de voors stadt waeren geaugmenteert, hem daer van verleende behoerlicke acte daer toe dienende, gesien jerst inden voors raide die voors - requeste des suppliants aldaer overgegeven ende gepresenteert, op all wel ende rijpelijk geleth, ende geconsidereert desmen in desen behoorde te considereren, thoff consenteert Arnoult van Vladeracken scouteth des quartiers van Maeslandt, onder

f.93r.

de meijerije der voors stadt van sHartogenbossche, bij maniere van provisie, ende tot dat anderssins bij den hove sal wesen geordonneert te moegen lichten de boeten ende breucken, inde plaetsse vande oude bruecken inder vuegen ende manieren gelijck tselve hoff die heeft geaugmenteert seven dagen inde maent van martio lestleden, ten respecte van jo[ncke]r Philips van Brecht, hoochscouteth des voors stadt ende meijerije van sHartogenbossche, soo ende gelijck hier naer volcht, inden iersten dat den peen van eenen vuijstenschlach alhier soude mogen gestelt worden in plaetsse van eenen stuijver twee oirts op twee ponden paijements doende veertien stuijvers, item van een messe, off geslepen wapen te trecken, om jemanden te invaderen, te weeten van een rappier, oft zijde geweer, in plaetsse van seven stuijvers, eenendertich stuijvers, ende van een messe, opsteker oft poingiaert te trecken om te invaderen als voor, in plaetsse van gelijcke seven stuijvers als voor, drije guldens, item van ijemant te slaen oft werpen sonder quetsen, met een geswaerder hant, als met steenen, houdt, oft dijergelijcke, drije gulden, item van eenen anderen met gelijcke handt te quetsen, ende alleenlijcken bloet te laeten sonder verbinden, in plaetsse van twelff eenen halven stuijver, drije guldens ende thien stuijvers - item van eenen bendige wonde, sonder daer inne te begrijpen ennige quetsueren bij weechlaginge, verradelick oft dergel[ijcke] middelen geinfligeert, te weeten met rappier, zijde oft halfgeweer, in plaetsse van drije gul[den] thien stuijvers, seven gul[den] ende van gelijcke wonde, met messe, opsteker, off dergelijcke cortgeweer geinfligeert, in plaetsse van drije gul[den] tien stuijvers als voor, tien gulden, ende tien stuijvers, inden verstande dat allen die voors peenen sullen worden gefurneert ende betaelt in gelde

volgende de tolerancie, ende soo tselve opt comtoir der voors stadt, van sHartogenbossche, cours ende ganck is hebbende ende belangende alle andere penen ende mu[1?]tten hier boven nijet gespecificceert, dat die selve sullen blijven opten voet, soo die van outs ende tot noch toe sijn gecostumeert geweest, aldus gedaen binnen der stadt van Bruessele vijff daegen inde maent van augusto int jaer ons heeren duijsent sesshondert ende negen, onderteeckent J Fourdin.

f.93v.

Alsoo inden raide van hunne -
 hoocheijden onse genaedighe heeren ende princen -
 Albert ende Isabel Clara Eugenia infante vanden
 Coninckrijcken van Spaignien, eirtshertogen van -
 Oostenrijck, hertogen van 'van Bourgoingnen van -
 Lothrijck van Brabant van Limborch van Luxemborch
 ende van Geldre, graven van Habsbourch van Vlaenderen
 van Arthois etc, geordineert in hunnen lande ende
 hertochdomme van Brabant, opten vijffthiensten dach
 der maendt van meerte inden jaere sestienhondert ende
 acht, van wegen jonckheer Philips van Brecht hooch-
 scouteth der stadt, ende meijerije van t'sHertogenbosche
 bij requeste waere verthoont geweest in substantie,
 hoe dat binnen der zelve stadt ende meijerije van -
 t'sHertogenbossche, die civile keuren ende bruecken soe -
 cleijn sijn, dat die nijet en meriteren gemaent, oft met recht
 geeijscht te worden, waer doer die ingesetenen hun nijet
 en vermijen d'een den anderen te cort te doen tot groote
 ongerusticheijt der zelve, aengesien eenen vuijstenslach
 aldaer maer en waere eenen stuijver eenen halven,
 het messe trecken, seven stuijvers, quetsen ofte bloedige
 wonden te gheven, zonder verbinden twelff ende eenen halven
 stuijver, ende gebonden wonde, oft quetsuere drije
 rinsguldens, ende thien stuijvers, ende zoe naer advenant,
 wtgenomen sommige plaetssen als particuliere heerlickheijden
 princijalijck die naestgelegene des quartiers van Antwerpen
 alwaermen voor een bendige wonde moet geven seven rinsgul[den]
 ende thien stuijvers, ende alzo oijck naer advenant, gelijk
 oijck bevonden wordt vuijt den keur ende breucke boeck -
 vanden quartiere des stadt 'en[de] 'meijerije van Bruessels
 dat deselve civile amenden ongelijck hooger sijn, als -

f.94r.

blijckt uijtten extracte daeraff inden voers raide -
 overgegeven, als te weetene dat van eenen vuijstenslach
 off inden 'moijde te werpen, ende metten haere te trecken
 elck respectieve int besonder moet betaelt worden vier
 rinsguldens, ende alsoo naer advenant, ende dat met
 goeden fundamente, om den ondersaten te houden, in
 goede politie, discipline ende oijck om te verhuijden twist
 tweedracht ende occasie van dootslagen, die dickwills commen
 te volgen vuijt soodanigen cleijnen beginsele, daer van -
 nochtans die ingesetenen hun qualijck willen wachten,

midts de voors cleijnicheijt der peenen, welcken aengemerckt ende dat inden voors quartiere die peenen nijet minder oft cleijnder en behoorden te wesen, dan in dandere, mede geconsidereert d'ingesetenen aldaer als naeste den vijandt gelegen, meer emmers zoe veele zijn genegen tot vechten - ende slaen, als dandere, soe was die voers suppliant oijtmoe- delijck biddende, dat den raide gelieve de voirs keuren ende bruecken te augmenteren, ende de zelve te stellen opden - voet ende ten prijse, gelijk die zijn gestelt inden quartiere van Antwerpen naest der voors meijerije gelegen, oft van Bruessele, oft andersints gelijk tot meeste gerusticheijt vande goede ondersaeten in redenen zoude bevonden worden te behooren, ende naedijen de voers - supplicatie hadde inden voors raide van Brabant gehoirt ende gesien geweest, soe waere den vijffthiensten dach der maendt van meerte vanden jaere zestienhondert ende acht daerop geappointeert dat de zelve - supplicatie mette stucken daer aene gehecht zoude worden gesonden bij beslotene brieven den borgemeesteren schepenen ende raidt der stadt van sHertogenbossche, ten eijnde

f.94v.

zij den voirs raide schriftelijck souden adverteren vander gelegentheijt der zaeken, inde voerschreven supplicatie naerder geruert entsamentlijck oijck van hunnen advijse om tselve gedaen, ende inden voirs raede gesien ende geexamineert voorts geordonneert is worden naer behooren, ende dwelck alzo waere gedaen geweest, en[de] dijen naevolgende hadde de resolutie der voors schepenen ende raidt gedragen, den hove t'adverteren, ende over d'inhout der voors requeste t'adviseren, zoe ende gelijk hier nae volgt, onder alle oijtmoedige correctie, inden jersten dat den peen van eenen vuijstenslach alhier zoude mogen gestelt worden in plaetse van eenen stuijver twee oirt, op twee ponden paijements, doende veerthien stuijvers item van een messe oft geslepen wapen te trecken, om ijemanden te invaderen, te weten van een rappier oft zijde geweer in plaetse van zeven stuijvers, eenendertich stuijvers, ende van een messe opsteker oft poingnaert te trecken, om te invaderen als voor in plaetsse van gelijcke zeven stuij[vers] als voir drije gul[den] item van ijemant te slaen oft werpen zonder quetsen met een geswaerderhandt als met steenen houdt oft dijergelijcke drije gulden item van - eenen anderen met gelijcke handt te quetsen, ende alleenlijcken bloet te laeten, zonder verbijnden, in plaetse van twelff ende eenen halven stuijver, drije Rinsguld[en] thien stuijvers, - item van een bendige wonde, zonder daer inne te begrijpen ennige quetsueren bij weeghlaginge verradelijck, oft dergelijcke middelen geinfligeert, te weten met rappier zijde oft halfgeweer, in plaetse van drije gulden thien st[uijvers] zeven gulden, ende van gelijcke wonde met messe, opsteker, off dergelijcke cort geweer geinfligeert, in

f.95r.

plaetsse van drije gulden thien stuijvers als voir, thien gulden thien stuijvers, inden verstande dat allen de voors peenen zullen worden gefurneert ende betaelt in gelde volgende de tolerantie ende zoe t'selve opt comptoir der voors stadt van sHertogenbossche cours ende ganck is hebbende, ende belangende alle andere penen, mu[^l]cten ende rechten hier voiren nijet gespecificeert, dat deselve sullen blijven opten voet zoe die van oudts ende tot noch toe sijn geconstumeert geweest, gesien inden voors raide van Brabant de voors requeste vanden hoochschouteth der stadt van sHertogenbossche, rescriptie der schepenen ende raidt der zelver stadt, ende stucken daerbij gevuecht, op all wel ende rijpelijsk geleth, ende geconsidereert tghene desmen in desen behoorden te considereren, thoff consenteert jo[ncke]r Philips van Brecht hoochschouteth der voors stadt en[de] meijerije van sHertogenbossche suppliant inne desen, bij maniere van provisie te moegen lichten de boeten ende breucken hier voeren inde voors rescriptie gementioneert, inde plaetse vande oude breucken, die t'zelve hoff is augmenterende tot tghene die voors schepenen aldaer sijn specificerende, ende dat tot dat anderssins bijden hove zall wesen geordonneert, aldus gedaen inden voors raide van Brabant zeven daegen in de maendt van martio, inden jaere ons heeren duijsent zesshondert ende negen, onderteekent J Fourdin.

Gepubliceert ter peijen aff binnen sHertogenbossche bij mijn[e] heere den stadthouder van mijn[e] heere den hoochschouteth inne presentie van Johan van[den] Velde ende Henrick van Houmen - schepenen der voors stadt, opten achtsten mej anno zestienhondert ende negen, onderteekent van[den] Velde, Henr[ick] van Heumen.

Gecollationeert jegens d'originele registre oft publicatie boeck, onder mijn eerw heeren schepenen deser stadt - sHertogenbossche berustende, ende voer soo veele des - belangt, daer mede bevonden t'accorderene, bij mij onders - openbaer, bijden raede van Brabant geadmitteerde notario, t'sHertogenbosch voors resideren[de]
... Aerlebeecke
notspub.

f.95v.

Hierna nog vijf lege bladzijden.